MODERN KLASİKLER

Çeviren: Esen Tezel

Sándor Márai

Mumlar Sonuna Kadar Yanar

3. Baskı

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Sándor Márai 1900'de dönemin Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda, bugünkü Slovakya'da doğdu. 1928'e kadar çeşitli Avrupa şehirlerinde gazeteci olarak çalıştı. Kafka hakkında yazan ilk eleştirmenlerdendir. 1928'de Budapeşte'ye döndü. Ancak önce faşist rejimle, sonra da komünist rejimle uzlaşamadığı için 1948'de Macaristan'ı terk ederek ABD'ye yerleşti. Karısının ölümünün ardından 1989'da intihar edene kadar da bu ülkede yaşayıp Macarca yazmaya devam etti. Elliden fazla roman kaleme almıştır. Bunların çoğu ölümünden sonra belli başlı Avrupa dillerine çevrildi ve ona 1990'da Macaristan'ın en saygın ödülü olan Kossath ödülünü kazandırdı.

Başlıca kitapları: *Parma Kontesi*; *Eszter'in Mirası* (YKY, 2009); *Buda'da Bir Boşanma* (YKY, 2011); *İşin Aslı, Judit ve Sonrası* (YKY, 2019); *Mumlar Sonuna Kadar Yanar* (YKY, 2024).

Esen Tezel 1978 yılında İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Bölümü'nü bitirdi. Franz Kafka, Stefan Zweig, Thomas Mann, Thomas Bernhard, Ralf Rothmann, Emine Sevgi Özdamar, Cees Nooteboom gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. Halen serbest çevirmen olarak çalışmaktadır.

Sándor Márai'nin
YKY'deki kitapları:

Eszter'in Mirası (2009)
Buda'da Bir Boşanma (2011)
İşin Aslı, Judit ve Sonrası (2019)
Mumlar Sonuna Kadar Yanar (2024)

SÁNDOR MÁRAI

Mumlar Sonuna Kadar Yanar

Roman

Çeviren
Esen Tezel

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 6463
Modern Klasik - 155

Mumlar Sonuna Kadar Yanar / Sándor Márai
Özgün adı: **A gyertyák csonkig égnek**
Almancadan çeviren: **Esen Tezel**

Kitap editörü: **Dürrin Tunç**
Düzelti: **Filiz Özkan**

Kapak tasarımı: **Davut Yücel**
Sayfa tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Arzu Yaraş**

Baskı: Promat Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Orhangazi Mahallesi, 1673. Sokak, No: 34 Esenyurt / İstanbul
Sertifika No: 44762

Çeviriye temel alınan baskı: Die Glut, Piper Verlag, 2005, Münih.
1. baskı: İstanbul, Eylül 2024
3. baskı: İstanbul, Aralık 2024
ISBN 978-975-08-6416-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2022
Sertifika No: 44719
© Heirs of Sándor Márai
Csilla Gaal (Toronto)

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 Faks: (0 212) 293 07 23
https://www.yapikrediyayinlari.com.tr
e-posta: **ykykultur@ykykultur.com.tr**
facebook.com/yapikrediyayinlari
twitter.com/YKYHaber
instagram.com/yapikrediyayinlari

Mumlar Sonuna Kadar Yanar

1

O sabah general şaraphanelerinde epey vakit geçirdi. Oraya erken saatlerde bağcısıyla, şarabın mayalanmaya başladığı iki fıçıyı görmeye gitmişti. Şişelemeyi bitirip eve döndüğünde saat on biri geçiyordu. Nemli döşeme taşları yüzünden küf kokan verandanın sütunları arasında duran avlak bekçisi ona bir mektup uzattı.

"Ne istiyorsun?" diye sordu general ters ters. Geniş kenarı kırmızı yüzünü gölgeleyen hasır şapkayı alnından geriye itti. Uzun yıllardır mektup açıp okumuyordu. Ona gelen posta, çiftlik kâhyasının bürosundaki bir çalışan tarafından açılıp tasnif ediliyordu.

"Bunu bir ulak getirdi" dedi esas duruştaki bekçi.

General el yazısını tanıdı, mektubu alıp cebine soktu. Serin antreye girdi ve tek kelime etmeden bastonuyla şapkasını bekçiye uzattı. Puro kılıfından bir gözlük çıkardı ve pencerenin kenarında durarak panjurun aralıklarından sızan ışıkta mektubu okumaya başladı.

"Bekle" dedi omzunun üstünden, elinde baston ve şapkayla gitmeye hazırlanan bekçiye.

Mektubu cebine tıktı.

"Kálmán saat altıda atları arabaya koşsun. Hava yağmurlu, o yüzden Landau olana. Ayrıca resmigeçit üniformasını giysin. Sen de" dedi bir şey onu aniden fena halde öfkelendirmişçesine beklenmedik bir sertlikle. "Her şey pırıl pırıl olmalı. Araba ve koşum takımı derhal temizlenecek. Üniforma giyeceksiniz, anlaşıldı mı? Sen de arabacı koltuğunda Kálmán'ın yanına oturacaksın."

"Baş üstüne beyefendi" dedi bekçi ve beyinin gözlerinin içine baktı. "Saat altıda."

"Altı buçukta yola çıkacaksınız" dedi general ve sayı sayar gibi sessizce dudaklarını oynattı. "Beyaz Kartal'a gidip seni benim yolladığımı, arabanın yüzbaşı için gönderildiğini söyleyeceksin. Tekrar et."

Bekçi tekrarladı. Hemen ardından general aklına bir şey daha gelmiş gibi elini kaldırıp tavana baktı. Fakat başka bir şey söylemeden birinci kata çıktı. Teyakkuzda kalan bekçi gözünü kırpmadan onun arkasından bakarak geniş omuzlu, tıknaz siluet taş tırabzanın dönemecinin ardında kaybolana dek bekledi.

General odasına girdi, ellerini yıkadı ve üzerinde divit kalemlerin, mürekkebin, milimetrik şekilde üst üste dizilmiş, öğrencilerin ödevleri için kullandıkları türden, balıksırtı desenli muşamba kaplı defterlerin durduğu, mürekkep lekeli yeşil keçe kaplı, dar ve yüksek olan ayakta çalışma masasının başına geçti. Masanın ortasında yeşil şapkalı bir lamba duruyordu, oda karanlık olduğu için general onu yaktı. Kapalı panjurların ardında, kurumuş, kavrulmuş, alazlanmış bahçede yaz mevsimi, çekip gitmeden önce delice bir öfkeyle tarlaları tutuşturan kundakçı misali son bir kez alevleriyle her yeri yakıyordu. General mektubu çıkardı, kâğıdı özenle düzeltti ve kuvvetli ışıkta, burnunun üzerinde gözlüğüyle, sivri harflerle örülü kısa, düzgün satırları okudu. Kollarını arkada kavuşturmuştu.

Duvarda, tarihlerin yumruk büyüklüğünde sayılarla yazılı olduğu bir takvim asılıydı. On Dört Ağustos. General tavana bakarak bir hesap yaptı. On Dört Ağustos. İki Temmuz. Çok gerilerde kalmış bir günden bugüne ne kadar zaman geçtiğini hesapladı. Kırk bir yıl, dedi en sonunda yarı duyulur bir sesle. Son zamanlarda odada yalnız da olsa sesli konuşuyordu. Kırk yıl, dedi sonra zihni bulanarak. Zor bir ders karşısında kafası karışan bir öğrenci gibi yüzü kızardı, başını arkaya attı ve yaşaran gözlerini kapadı. Ceketin mısır sarısı yakasından yükselen boynu kıpkırmızıydı. İki Temmuz Bin Sekiz Yüz Doksan Dokuz, av o gündü, diye mırıldandı ve sustu. Başını kaldırmadan çalışan bir öğrenci gibi dirseklerini masaya dayayarak, endişe dolu bir ifadeyle gözlerini yeniden mektuba, elle yazılmış bu birkaç satıra dikti. Kırk bir, diye tekrarladı kısık sesle. Ve kırk üç gün. Evet, tam o kadar.

Şimdi biraz sakinleşmiş gibiydi ve bir aşağı bir yukarı yürümeye başlamıştı. Odanın tavanı kubbeliydi; tam ortada tavanı destekleyen bir sütun yükseliyordu. Vaktiyle burası iki odaydı, yatak odası ve giyinme odası. Uzun yıllar önce –artık sadece yıllar diye düşünüyordu; tam sayılardan hoşlanmıyor, sanki bunlar ona unutmayı yeğlediği şeyleri hatırlatıyordu– iki oda arasındaki duvarı yıktırmıştı. Bir tek, tavanın ortasındaki kubbeyi taşıyan sütun duruyordu. Bu şato iki yüzyıl önce, Avusturya süvarilerine yulaf satan ve sonradan soyluluk unvanı verilen bir ordu tedarikçisi tarafından yaptırılmıştı. General burada, bu odada dünyaya gelmişti. O zamanlar, pencereleri bahçeye ve arazinin işletme binasına bakan arkadaki daha karanlık oda annesinin odasıyken bu daha aydınlık, daha havadar olan giyinme

odasıydı. Birkaç onyıldır, general ara duvarı yıktırıp şatonun bu kanadına yerleştiğinden beri o iki odanın yerinde büyük, loş tek bir oda vardı. Kapıyla yatak arası on yedi adımdı. Bahçe tarafındaki duvarla balkon arasıysa on sekiz adım. Tamı tamına sayılmış adımlar.

Evin belli bir yerine alışmış bir hasta gibi burada yaşıyordu. Bu oda onun için adeta biçilmiş kaftandı. Şatonun diğer kanadına, bir salonun diğerine açıldığı, altın avizeli yeşil, mavi, kırmızı salonların bulunduğu bölüme geçmeyeli yıllar olmuştu. Pencerelerin parka, ilkbaharda balkon parmaklıklarının üstünden eğilen, pespembe mumları ve koyu yeşil ihtişamıyla kıvrımlı mermer korkulukları, güney kanadının şişman melekler tarafından korunan çıkıntılı cephesini yarım daire şeklinde çevreleyen kestane ağaçlarına baktığı tarafa. Yürüyüşlerini şaraphanelere ya da ormana doğru yapıyordu; veya –her sabah, kış da olsa, yağmur da yağsa– alabalık göletine doğru. Eve gelince antreden geçip odasına çıkıyor, yemeklerini de orada yiyordu.

"Demek döndü" dedi bu kez yüksek sesle, odanın ortasında durarak. "Kırk bir yıl. Ve kırk üç gün."

Bu kelimeler onu bir anda bitkin düşürmüş gibiydi; sanki kırk bir yıl kırk üç günün ne kadar uzun bir zaman olduğunu ancak şimdi kavramıştı. Ayakta sallandı ve sırtı aşınmış deri koltuğa oturdu. Elinin altındaki sehpada duran gümüş çanı çaldı.

"Nini yukarı gelsin" dedi uşağa. Ardından nazikçe ekledi: "Zahmet olmazsa."

2

Nini doksan bir yaşındaydı. Derhal geldi. Generali bu odada beşikte sallamıştı. General doğduğunda bu odadaydı. O zamanlar on altısında ve çok güzeldi. Kısa boyluydu ama öyle kaslı ve dingin bir yapısı vardı ki, sanki vücudu bir sırra vâkıftı. Sanki kemiklerinde, kanında, etinde bir şey saklıydı, zamanın ya da hayatın sırrı; bu sır hiç kimseye söylenemez, hiçbir dile çevrilemezdi, çünkü böyle bir sır kelimelere sığmazdı. Köydeki postane memurunun kızıydı; on altı yaşındayken çocuğu olmuş ve kimden olduğu asla öğrenileme-

mişti. Babası onu tekme tokat evden kovunca şatoya gelerek yeni doğan bebeği emzirmeye başlamıştı, çünkü sütü çoktu. Üzerindeki elbiseden ve ölmüş çocuğunun bir zarf içindeki saç buklesinden başka hiçbir şeyi yoktu. Şatoya böyle yerleşti. Doğuma gelmişti. General ilk yudum sütünü Nini'nin memesinden emmişti.

Nitekim bu şatoda yaşıyordu; yetmiş beş yıldır, sessiz sedasız. Ve gülümseyerek. İsmi odadan odaya gezer, sanki böylece şatonun sakinleri birbirlerinin dikkatini bir şeye çekerlerdi. "Nini," derlerdi. Ve sanki şunu demek isterlerdi: "Ne tuhaf, dünyada bencillikten, hırstan, kibirden başka bir şey daha var: Nini..." Daima doğru yerde olduğu için onu kimse asla görmezdi. Ve daima güler yüzlü olduğu için kimse ona, sevdiği adam çekip gitmişken ve sütünü içmesi gereken çocuk ölmüşken nasıl güler yüzlü olabildiğini sormazdı. Generali emzirdi, büyüttü ve aradan yetmiş beş yıl geçti. Zaman zaman şatonun ve ailenin üzerinde güneş parlar ve bu genel aydınlanma anlarında hayretle Nini'nin de gülümsediği fark edilirdi. Sonra kontes, yani generalin annesi öldü ve Nini sirkeye batırılmış bir bezle ölünün soğuk, beyaz, terden yapış yapış alnını sildi. Derken bir gün generalin babası eve bir sedyeyle getirildi, çünkü attan düşmüştü. Beş yıl daha yaşadı ve bakımını Nini üstlendi. Ona Fransızca kitaplar okudu; bu dili bilmediği için harfleri tek tek okuyor, çok yavaş bir şekilde yan yana diziyordu. Fakat hasta böyle de anlıyordu. Sonra general evlendi ve çift balayından döndüğünde Nini kapıda durmuş, onları bekliyordu. Yeni hanımefendinin elini öptü ve ona güller uzattı. Yine gülümseyerek. General ara sıra o anı hatırlardı. Sonra karısı öldü, on iki yıl sonra; ve mezarla ölünün giysilerinin bakımını Nini yaptı.

Evde rütbesi ya da unvanı yoktu. Sadece gücü olduğu hissediliyordu. Doksanı devirdiğini general dışında kimse bilmezdi. Bu konu konuşulmazdı. Nini'nin gücü evin, insanların, duvarların, nesnelerin içinde dolaşırdı; tıpkı gezgin kuklacının küçük sahnesinde gizli bir elektrik akımının figürleri, János Vitéz'i* ve Ölüm'ü hareket ettirmesi gibi. İnsan bazen, Nini gücüyle onları bir arada tutmasa bu evin ve içindekilerin çok eski kumaşlar gibi bir dokunuşla birdenbire parçalanacağı, dağılacağı hissine kapılırdı. Karısı öldüğünde general seyahate çıktı. Bir yıl sonra döndü ve döner dönmez annesinin

* Macar şair Sándor Petőfi'nin 1844 yılında yazdığı aynı adlı epik şiirin kukla tiyatrolarına da konu olan kahramanı. Sevgilisi Iluska, üvey annesinin çektirdiği eziyet sonucu ölür. (ç. n.)

şatonun eski kanadındaki odasına yerleşti. Karısıyla yaşadıkları yeni kanadı, çoktan aşınmış Fransız ipek duvar kâğıdı kaplı rengârenk salonları, içindeki şömine ve kitaplarla büyük misafir odasını, geyik boynuzları, doldurulmuş çalı horozları ve tahnit edilmiş dağ keçisi kafalarıyla merdiven boşluğunu, penceresinden vadinin, küçük şehrin ve uzaklarda gümüşümsü-mavimsi dağların göründüğü büyük yemek salonunu, karısının odasını ve bitişiğindeki kendi yatak odasını, hepsini kapattırdı. Otuz iki yıldır, karısının ölümünden ve yurtdışından döndüğünden beri bu odalara sadece Nini ve hizmetçiler iki ayda bir temizlik yapmak için giriyorlardı.

"Otursana Nini" dedi general.

Sütanne oturdu. Bu yıl artık yaşlı biri olmuştu. Doksandan sonra yaşlanmak, elliden ya da altmıştan sonra yaşlanmak gibi değildir. İnsan hayata küsmeden yaşlanır. Nini'nin yüzü pespembe ve buruş buruştu; değerli kumaşlar, bir ailenin bütün el becerisini ve hayallerini içine dokuduğu yüzlerce yıllık ipekler böyle eskir. Geçen yıl bir gözü katarakt olmuştu; o göz şimdi gri ve üzücü görünüyordu. Diğer gözü mavi kalmıştı, ağustosta bir dağ gölü kadar mavi ve zamansız. Gülümseyen bir göz. Nini her zamanki gibi lacivert giyinmişti, üzerinde lacivert keçe etek ve sade bir bluz vardı. Sanki yetmiş beş yıldır kendine hiç kıyafet yaptırmamıştı.

"Konrád yazmış" dedi general mektubu havaya kaldırarak. "Hatırlıyor musun?"

"Evet" dedi Nini. Her şeyi hatırlardı.

"Burada, şehirdeymiş" dedi general son derece önemli ve fazlasıyla gizli bir haber verir gibi çok alçak bir sesle. "Beyaz Kartal'da kalıyor. Akşam buraya gelecek, onu arabayla aldırıyorum. Yemeği bizde yiyecek."

"Bizde nerede?" diye sordu Nini sakin sakin. Mavi gözünün canlı ve gülümseyen bakışını odada gezdirdi.

Yirmi yıldır misafir ağırlamıyorlardı. Ara sıra öğle yemeğine gelen ziyaretçiler, bölge idaresinden ve belediyeden beyler ya da büyük sürek avlarının misafirleri kâhya tarafından, her mevsim hazır tutulan dağ evinde ağırlanırdı; orada gece gündüz her şey misafir ağırlamaya hazırdı, yatak odaları, banyolar, mutfak, geniş avcı dinlenme salonu, açık veranda, rüstik masalar. Bu tür organizasyonlarda kâhya masanın başına oturarak avcıları ve resmi görevlileri general namına yedirip içirirdi. Kimse buna alınmazdı, ev sahibinin insan içine

çıkmadığı bilinirdi. Şatoya sadece yılda bir kez, kış mevsiminde, girişteki kapının alınlığına tebeşirle Kaspar, Melchior ve Balthasar'ın* baş harflerini yazmak için papaz gelirdi. Evin sakinlerini gömmüş olan papaz. Başka hiç kimse gelmezdi, asla.

"Diğer tarafta" dedi general. "Olur mu?"

"Bir ay önce temizledik" dedi sütanne. "Bence olur."

"Saat sekizde. Olur mu?" diye sordu general heyecan ve neredeyse çocukça bir gerginlik içinde koltukta öne eğilerek. "Büyük salonda. Şu anda öğlen."

"Öğlen" dedi sütanne. "O halde talimat vereyim. Saat altıya kadar salonu havalandırsınlar, sonra da sofrayı kursunlar." Zamanı ve yapılacak işleri hesaplıyormuşçasına sessizce dudaklarını oynattı. "Tamam" dedi sonunda sakin ve kesin bir tavırla.

Hâlâ öne eğik oturan general ona dikkatle baktı. İkisinin hayatı, çok yaşlı insanların yavaş yavaş aksayan ritminde birlikte yuvarlanarak ilerliyordu. Birbirlerinin her şeyini biliyorlardı, anne çocuktan da öte, karı kocadan da öte. Onları birbirine bağlayan ortaklık, her tür bedensel yakınlıktan daha mahremdi. Bunun sebebi belki anne sütüydü. Belki Nini'nin generali doğumunda, doğduğu anda, her insanın dünyaya geldiği gibi kan ve dışkı içinde ilk gören olmasıydı. Belki de aynı çatı altında, aynı yemekleri yiyerek, aynı havayı teneffüs ederek birlikte geçirdikleri yetmiş beş yıldı. Evin küflü havası, pencerelerin önündeki ağaçlar, bütün bunlar ortaktı. Ve bütün bunların adı konulamazdı. Kardeş ya da iki âşık değildiler. Fakat başka bir tür daha vardır ve onlar bunu belli belirsiz hissediyorlardı. Anne karnındaki ikizler arasında bulunan bağdan daha güçlü ve yakın bir akrabalıktır bu. Hayat onların gecelerini ve gündüzlerini birbirlerininkine karıştırmıştı; birbirlerinin bedenini bildikleri gibi rüyalarını da biliyorlardı.

"Daha önceki gibi olmasını mı istiyorsun?" diye sordu sütanne.

"Evet" dedi general. "Bire bir aynısı olsun. Son seferki gibi."

"Peki" dedi sütanne kısaca.

Generale yaklaştı, eğildi ve onun, üzerinde benler ve kalın damarlar olan, yüzüklü, ihtiyar elini öptü.

"Sinirlenmeyeceğine söz ver" dedi.

"Söz veriyorum" dedi general alçak ve uysal bir sesle.

---

* Hz. İsa doğduğunda peygamberliğine şahitlik eden üç müneccim kral (ç. n.)

3

Saat beşe kadar odasından herhangi bir hayat belirtisi gelmedi. Sonra zili çalarak uşağı çağırdı ve ondan soğuk bir banyo hazırlamasını istedi. Öğle yemeğini geri yollamış ve sadece bir fincan soğuk çay içmişti. Yarı karanlık odada divana uzanmıştı; serin duvarların ötesinde yaz mevsimi vızıldayarak kaynıyordu. General ışığın kızgın fıkırtılarına, sıcak rüzgârın kurumuş yapraklardaki hışırtısına, şatonun seslerine kulak verdi.

Şimdi, ilk şaşkınlığın ardından, kendini bir anda yorgun hissetmeye başlamıştı. İnsan ömür boyu kendini bir şeye hazırlar. Önce başına bir şey gelir. Sonra intikam düşüncelerine dalar. Bekler. General uzun zamandır bekliyordu. Başına gelenin ne zaman intikam isteğine ve bekleyişe dönüştüğünü artık hatırlamıyordu bile. Zaman her şeyi muhafaza eder ama hepsi rengini kaybeder; metal plakalara sabitlenen çok eski fotoğraflar gibi. Işık, zaman, plakaların üzerindeki yüzlerin keskin ve karakteristik nüanslarını siler. Resmi sağa sola çevirmek gerekir, çünkü metalin vaktiyle çehresinin kendine has özelliklerini içine aldığı kişiyi kör plakanın üzerinde tanımak için belli bir ışık kırılmasına ihtiyaç vardır. İnsanın her hatırası da zamanla işte böyle solar. Fakat günün birinde bir yerlerden ışık gelir ve bir yüzü yeniden tanırız. Generalin bir çekmecede böyle eski fotoğrafları vardı. Babasının resmi. Üzerinde muhafız alayı komutanı üniforması, saçı kız çocuğu gibi iri bukleli. Omuzlarını saran beyaz muhafız pelerinini yüzüklü eliyle göğsünün üzerinde tutuyor. Başını gururlu ve kırgın bir edayla yana eğmiş. Nerede ve neden kırıldığını hiçbir zaman söylememişti. Viyana'dan eve gelince ava çıkardı. Her gün av, her mevsimde; alageyik yoksa ya da av yasağı zamanıysa, tilki ya da karga avlardı. Sanki birini öldürmek istiyor ve durmadan bu intikam eylemine hazırlanıyordu. Generalin annesi, kontes, avcılara şatoyu yasaklamıştı, evet, avı anımsatan her şeyi yasaklamış ve evden uzaklaştırmıştı; tüfekleri, fişeklikleri, eski okları, doldurulmuş kuşları ve geyik kafalarını, boynuzları. Bunun üzerine muhafız alayı subayı av evini yaptırmıştı. Orada her şey bir aradaydı: Şöminenin önünde büyük ayı postları seriliydi, duvarlarda üzerinde tüfekler asılı, kahverengi çerçeveli, beyaz keçe kaplı panolar vardı. Belçika ve Avusturya filintaları. İngiliz bıçakları, Rus yivli tüfekleri. Her tür av

hayvanı için. Av evinin yakınına köpekler yerleştirilmişti, kalabalık bir sürü, tazılar ve vizslalar; ayrıca sorguçlu üç şahiniyle şahinci de aynı yerde yaşıyordu. Generalin babası zamanını orada, av evinde geçirirdi. Şatonun sakinleri onu sadece yemekte görürlerdi. Şatoda duvarlar pastel renklerde tutulmuştu; Paris civarındaki atölyelerde üretilmiş uçuk mavi, uçuk yeşil, soluk pembe, altın rengi çizgili ipek duvar kâğıtlarıyla kaplıydı. Kontes her yıl Fransız fabrika ve mağazalarından bizzat duvar kâğıdı ve mobilya seçerdi; her sonbahar, ailesini ziyaret etmek için vatanına gittiğinde. Bu seyahati asla es geçmezdi. Böyle bir hakkı vardı; yabancı muhafız alayı subayıyla evlenirken evlilik sözleşmesine konulmuştu.

"Belki de seyahatler yüzündendi" diye düşündü general.

Bunu düşündü, çünkü annesiyle babası anlaşamıyorlardı. Muhafız alayı subayı ava çıkıyor, başka şeylerin –yabancı şehirlerin, Paris'in, şatoların, yabancı dillerin ve âdetlerin– ve başka insanların da olduğu dünyayı ortadan kaldıramadığı için ayıları, karacaları ve geyikleri öldürüyordu. Evet, belki de seyahatler yüzündendi. General ayağa kalkıp vaktiyle annesinin yatak odasını ısıtan, bombeli, beyaz porselen sobanın önünde durdu. Bu, ısıyı tıpkı bencilliğini basit bir iyilikle kırmak isteyen şişman, miskin bir insanın iyi yürekliliği gibi yayan, yüz yıllık, büyük bir sobaydı. Annesinin burada soğuktan donduğu belliydi. Kubbeli odalarıyla ormanın ortasındaki bu şato onun için fazla karanlıktı; duvarlardaki açık renk duvar kâğıtlarının sebebi buydu. Donuyordu, çünkü orman hep rüzgârlıydı, yazın da; ilkbaharda karların erimesiyle kabarıp taşan dağ dereleri gibi kokan bir rüzgâr. Donuyordu ve beyaz sobanın devamlı yakılması gerekiyordu. Bir mucize bekliyordu. Kapıldığı tutku mantığına baskın çıktığı için Doğu Avrupa'ya gelmişti. Muhafız alayı subayıyla onun diplomatik görevi sırasında tanışmışlardı. Subay ellilerde Paris büyükelçiliğinde ulaktı. Bir baloda tanışmışlardı; ve bu karşılaşma bir şekilde kaçınılmazdı. Müzik çalıyordu ve muhafız alayı subayı kont kızına Fransızca şöyle demişti: "Bizde duygular daha güçlü, daha katidir." Bu bir büyükelçilik balosuydu. Dışarıda sokak bembeyazdı, kar yağıyordu. O sırada salona kral girdi. Herkes eğildi. Üzerinde beyaz bir yelekle mavi bir frak olan kral, altın lorgnon gözlüğünü ağır bir hareketle gözüne götürdü. İkisi, iyice eğilerek yaptıkları saray reveransının ardından tekrar doğrulduklarında göz göze geldiler. Hayatlarının birleşmesi gerek-

tiğini o anda anlamışlardı. Solgun ve mahcup, gülümsediler. Yan odada müzik çalıyordu. "Sizin ülkeniz neresi?" dedi genç Fransız kadın ve miyop bakışlarla gülümsedi. Muhafız alayı subayı vatanını söyledi. Aralarında geçen ilk özel söz, o vatanın adı oldu.

Neredeyse bir yıl sonra sonbaharda eve geldiler. Yabancı kadın kupa arabasının derinlerinde, tüller ve örtüler arasında oturuyordu. Dağların üzerinden, İsviçre ve Tirol'den geçtiler. Viyana'da imparator ve imparatoriçenin huzuruna kabul edildiler. İmparator ders kitaplarındaki gibi iyi yürekliydi. "Aman kollayın kendinizi!" dedi. "Sizi götürdüğü ormanda ayılar var. O da bir ayı." Ve gülümsedi. Herkes gülümsedi. İmparatorun, Macar muhafız alayı subayının Fransız karısıyla şakalaşması büyük bir lütuf göstergesiydi. Kadın karşılık verdi: "Onu müzikle ehlileştireceğim majesteleri, tıpkı Orpheus'un vahşi hayvanları ehlileştirdiği gibi." Arabayla meyve kokan çayırların ve ormanların içinden ilerlediler. Sınırı geçince dağlarla şehirler kayboldu ve kadın ağlamaya başladı. "Chéri*" dedi, "başım dönüyor. Burada her şey sonsuz." Başını döndüren Puszta'ydı; hasadın yeni bittiği, saatlerce bozuk yollarda ilerledikleri, gökyüzünde sadece turnaların daireler çizdiği ve yol kenarında mısır tarlalarının, savaştan sonra ordunun geri çekilmesinin ardından ölen yaralı topraklar misali talan edilmiş vaziyette uzandığı, üstünde asılı ağır sonbahar havasının insanı sersemlettiği bu çorak bölgeydi. Muhafız alayı subayı kollarını kavuşturmuş, ağzını açmadan arabada oturuyordu. Ara sıra bir at istiyor ve uzun mesafeler boyunca arabanın yanında atla ilerliyordu. Vatanına ilk kez görüyormuşçasına bakıyordu. Geceyi geçirdikleri yeşil kepenkli, beyaz verandalı, az katlı evleri inceliyordu; halkının insanlarının bol bitkili bahçelerle çevrili evlerini, her parça mobilyaya, hatta dolapların içindeki kokuya aşina olduğu serin odaları. Ve yalnızlığıyla melankolisi daha önce hiç olmadığı kadar içine dokunan coğrafyayı: Su kuyularını, kurumuş tarlaları, kayın ormanlarını, arazinin üzerinde uzanan akşam göğündeki pembe bulutları karısının gözüyle görüyordu. Vatan önlerinde açılıyordu ve muhafız alayı subayı kalbi küt küt atarak, onları karşılayan bu coğrafyanın aynı zamanda kaderleri olduğunu hissediyordu. Karısı arabada sessizce oturuyordu. Arada bir mendilini yüzüne götürüyordu. Böyle anlarda kocası eyerin üstünden eğiliyor ve onun yaşlarla ıslanan

* Sevgilim (Fr.) (ç. n.)

gözlerine sorarcasına bakıyordu. Fakat kadın yola devam etmek istediğini belirten bir işaret yapıyordu. Birbirlerine bağlanmışlardı.

İlk zamanlar şato kadın için bir avuntu oldu. O kadar büyüktü, etrafını saran orman ve dağlar onu ovadan o kadar net ayırıyordu ki, kadın orayı yabancı bir vatandaki yuvası saydı. Ayrıca yük arabaları geliyordu, her ay bir araba, Paris'ten, Viyana'dan. Mobilyalarla, ketenlerle, damaskolarla, gravürlerle dolu arabalar; bir de epinet, çünkü kadın vahşi hayvanları müzikle ehlileştirmek istiyordu. Evi döşeyip buradaki hayatlarına başladıklarında dağlar ilk karla örtülüydü. Kar şatoyu, uğursuz bir Kuzey ordusunun kuşattığı kale gibi hapsetmişti. Geceleri ormandan karaca ve geyikler geliyor, ay ışığında karın ortasında duruyor, yana eğdikleri başları ve şatodan sızan müziğe kulak kabartırken olağanüstü bir mavilikle parlayan ciddi hayvan gözleriyle ışıklı pencerelere bakıyorlardı. "Görüyor musun?" diyordu klavyenin başındaki kadın gülerek. Şubat ayında dondurucu soğuk dağlardan kurtları indirdi, hizmetkârlar ve avcılar çalı çırpıyla ateş yaktılar; kurtlar uluyarak bu ateşin etrafında dönüyorlardı. Muhafız alayı subayı onlara bıçakla saldırdı, karısı pencereden izledi. Aralarında, halledemedikleri bir şey vardı. Fakat birbirlerini seviyorlardı.

General annesinin resminin önünde durdu. Bu, örgüler halinde sarkan saçlarıyla imparatoriçenin de portresini yapmış olan Viyanalı bir ressamın eseriydi. Muhafız alayı subayı o portreyi imparatorun kaledeki çalışma odasında görmüştü. Resimde kontesin başında, yaz mevsiminde Floransalı kızlarda olduğu gibi çiçeklerle süslü, pembe bir hasır şapka vardı. Altın çerçeveli resim, bir sürü çekmecesi olan kiraz ağacı konsolun üzerinde asılıydı. Konsol vaktiyle annesine aitti. General, Viyanalı ressamın resmine bakmak için iki eliyle mobilyaya yaslandı. Genç kadın başını eğik tutmuş, ciddi ve müşfik bakışlarını "Neden?" diye sorarcasına boşluğa dikmişti. Resmin anlamı buydu. Yüz hatları soyluydu; boynu, tığ işi eldiven içindeki elleri ve kolları da beyaz omuzları ve dekoltesinden görünen göğüsleri kadar şehvet uyandırıcıydı. Bir yabancıydı. Karı koca tek kelime söylemeden birbirleriyle mücadele etmişlerdi, silahları müzik, av, seyahatler ve akşam davetleriydi; bu davetlerde şato, bütün odaları alevler içinde kalmışçasına aydınlanır, ahırlar at ve arabalarla tıklım tıklım dolar, büyük merdivenin her dört basamağında bir dimdik duran ve balmumu müzesindeki heykelleri andıran uşaklar ellerinde on iki kollu gümüş şamdanlar tutar, müzik, ışık, sesler ve

bedenlerin kokusu odalar arasında döne döne gezinirdi; sanki hayat, geceye katılanlara uğursuz bir emri bildirmek için borazancıların enstrümanlarını çalmalarıyla sona eren umutsuz bir şölen, trajik ve yüce bir kutlamaydı. General bu davetleri hâlâ hatırlıyordu. Bazen atlarla arabaların karla kaplı parkta, çalı çırpı ateşinin etrafında durması gerekirdi, çünkü ahırlarda yer kalmazdı. Bir keresinde, bu ülkede kendisine kral denilen imparator da gelmişti. Beyaz sorguçlu atlılar eşliğinde, arabada gelmişti. Orada iki gün geçirdi, ormanda ava çıktı, şatonun diğer kanadında kaldı, demir bir yatakta yattı ve evin hanımıyla dans etti. Dans ederken konuştular ve kadının gözleri yaşlarla doldu. Kral dansı bıraktı, eğilip hanımın elini öptü ve onu, beraberindekilerin yarım daire şeklinde bekledikleri yan salona götürdü. Kadını muhafız alayı subayına teslim etti ve bir kez daha elini öptü.

"Neler konuştunuz?" diye sordu muhafız alayı subayı karısına daha sonra, çok sonra.

Fakat kadın ne konuştuklarını söylemedi. Kralın, yabancı bir ülkeden gelen ve dans ederken ağlayan kadına ne söylediğini kimse öğrenemedi. Bu da olayın civarda uzun süre konuşulmasına neden oldu.

4

Ev, içinde geçmiş kuşakların, yavaş yavaş parçalanan gri ipek ya da siyah bez kefenleriyle eski zaman kadın ve erkeklerinin kemiklerinin çürüdüğü, taştan yapılmış dev bir anıt mezar gibi her şeyi içine alıyordu. Sessizliği de içine alıyordu; inancı yüzünden kovuşturulan, uyuşmuş bir halde yeraltı zindanında, küflü, çürümüş samanların üstünde günden güne eriyen, sakalı uzamış, hırpani bir mahpus gibi. Ölü sayılan anıları da içine alıyordu. Anılar, eski evlerin rutubetli bodrumlarındaki mantar, yarasa, sıçan ve böcekler gibi odaların küflü kuytularında pusudaydı. Kapı kollarında bir elin titreyişi, çok gerilerde kalmış bir anın heyecanı hissediliyor ve insanın kendi eli o kolu indirmekte tereddüt ediyordu. Bir zamanlar tutkunun insanları var gücüyle kavradığı her ev bu tür akıl sır ermez varlıklarla doludur.

General annesinin resmine baktı. Bu ince yüzün her bir çizgisini tanıyordu. Gözler mahmur, mahzun bir horgörüyle zamanın dışına bakıyordu. Eski devirlerin kadınları darağacına bu bakışla çıkarlardı; uğruna hayatlarını verdiklerine ve hayatlarını alanlara yönelik tam bir horgörüyle. Annesinin ailesinin Bretonya'da, deniz kenarında bir şatosu vardı. General bir yaz oraya götürüldüğünde sekiz yaşında olmalıydı. Daha o zamanlar trenle gitmişlerdi ama çok yavaş. Annesinin adının baş harfleri damgalanmış, işlemeli bavullar keten kılıfları içinde bagaj filesindeydi. Paris'te yağmur yağıyordu. Çocuk, içi mavi ipek kaplı arabada oturmuş, buğulu pencerelerden yağmurda iri bir balığın karnı gibi kaygan kaygan parlayan şehre bakıyordu. Evlerin yükselen çatılarını, ıslak gökyüzünün kirli perdelerine doğru uzanan, çok başka ve anlaşılmaz kaderlerin sırrını ilan ediyormuş gibi görünen yüksek bacaları görüyordu. Kadınlar ıslaklığın içinde gülerek yürüyor, tek elleriyle eteklerini hafifçe kaldırıyor, ışıl ışıl dişlerini gösteriyorlardı; sanki yağmur, yabancı şehir, Fransız dili, sadece çocuğun anlayamadığı eğlenceli ve harikulade şeylerdi. Çocuk sekiz yaşındaydı ve kupa arabasında annesinin yanında, oda hizmetçisiyle mürebbiyenin karşısında ciddi bir ifadeyle otururken kendisine bir görev verildiğini hissediyordu. Herkes onu, uzaklardan, ayıların olduğu ormandan gelen bu küçük yabaniyi inceliyordu. Fransızca kelimeleri düşüne taşına, dikkat ve özenle telaffuz ediyordu. Konuşurken aynı zamanda babası, şato, köpekler, orman ve geride bıraktığı vatanı namına konuştuğunun bilincindeydi. Bir kapı açıldı, araba büyük bir avluya girdi, geniş merdivenlerin önündeki Fransız hizmetkârlar eğildiler. Bütün bunlar biraz düşmanca görünüyordu. Onu, her şeyin tehditkâr bir biçimde milimi milimine yerinde durduğu odalardan geçirdiler. Birinci katın büyük salonunda Fransız büyükanne tarafından karşılandı. Kadının gri gözleri ve dudağının üstünde siyah tüyler vardı; bir zamanlar kızıl olan ve şimdi zaman onu yıkamayı unutmuş gibi çamur rengine dönen saçını tepesinde topuz yapmıştı. Çocuğu öptü ve yüzünü yukarıdan incelemek için kemikli beyaz elleriyle kafasını hafifçe arkaya eğdi. "Tout de même*" dedi endişeyle yanında duran annesine, sanki çocuk sınavdaymış, sanki buradan hemen şimdi bir sonuç çıkacakmış gibi. Daha sonra ıhlamur getirildi. Her şey

* Hepsi aynı (Fr.) (ç. n.)

o kadar tuhaf kokuyordu ki, çocuğun başı döndü. Gece yarısına doğru ağlamaya ve kusmaya başladı. "Nini'yi istiyorum" dedi gözyaşlarına boğularak. Yattığı yerde ölü gibi solgundu.

Ertesi gün ateşi yükselmişti ve sayıklıyordu. Siyah redingotları, beyaz yeleklerinin orta düğme deliğine takılı saat köstekleriyle heybetli doktorlar gelip onun üstüne eğildiler; sakallarından ve kıyafetlerinden yayılan koku, şatodaki objelerden, büyükannesinin saçından ve ağzından yayılanla aynıydı. Çocuk bu koku kesilmezse öleceğini düşünüyordu. Hafta sonuna kadar ateşi hâlâ düşmemişti, nabzı ikide bir zayıflıyordu. Bunun üzerine Nini'ye telgraf çektiler. Sütanne Paris'e gelene kadar dört gün geçti. Favorili baş kâhya onu garda tanımadı, Nini saraya elinde tığ işi çantasıyla yürüyerek geldi. Bir göçmen kuş gibi. Fransızca konuşamıyordu, sokakları bilmiyordu ve bu yabancı şehirde hasta çocuğun yattığı sarayı nasıl bulduğu sorusuna hiçbir zaman cevap veremedi. Odaya girdi, ölümle pençeleşen çocuğu yataktan kaldırdı; çocuk hareketsizdi, sadece gözleri parlıyordu. Nini onu kucağına aldı, sımsıkı sarıldı ve hafif hafif sallamaya başladı. Üçüncü gün çocuğa Son Yağlama* yapıldı. Akşam Nini hastanın odasından çıktı ve kontese Macarca şöyle dedi: "Sanırım atlatacak."

Ağlamıyordu, sadece çok yorgundu çünkü altı gündür uyumamıştı; tığ işi çantadan, vatanından getirdiği yemekleri çıkarıp yemeye başladı. Altı gün boyunca nefesiyle çocuğu hayatta tuttu. Kontes kapının önünde diz çökmüş, ağlıyor ve dua ediyordu. Herkes oradaydı, Fransız büyükanne, hizmetkârlar, günün her saati eve girip çıkan, yamuk kaşlı, genç bir rahip. Doktor ziyaretleri giderek seyrekleşti. Nini'yle birlikte Bretonya'ya gittiler; Fransız büyükanne sarsılmış ve incinmiş bir halde Paris'te kaldı. Çocuğun neden hasta olduğunu kimse dile getirmedi mi? Tabii ki getirmedi ama aslında hepsi biliyordu: Oğlanın sevgiye ihtiyacı vardı ve yabancılar üstüne eğilince, dört bir yandan o dayanılmaz koku yayılınca, ölmeye karar vermişti. Bretonya'da rüzgâr şarkı söylüyor, yaşlı taşların arasına dalgalar vuruyordu. Denizden kırmızı kayalar yükseliyordu. Nini sakindi; denize ve gökyüzüne, bütün bunlara aşinaymışçasına gülümseyerek bakıyordu. Şatonun dört köşesinde yontulmamış taştan yapılmış,

---

* Hıristiyanlıkta ölmek üzere olan ağır hastaların vücudunun kutsal yağ ile ovulması ritüeli (ç. n.)

çok eski, yuvarlak kuleler vardı; uzun zaman önce kontesin ataları bu kulelerde Korsan Surcouf'a karşı nöbet tutmuştu. Oğlan çok geçmeden bronzlaştı ve bol bol gülmeye başladı. Artık korkmuyor, ikisinin, Nini'yle kendisinin güçlü taraf olduklarını biliyordu. Kumsalda oturuyorlardı; Nini'nin lacivert elbisesinin fırfırları rüzgârda uçuşuyor, her şey tuz kokuyordu, sadece hava değil çiçekler de. Sabahları deniz çekildiğinde, sahildeki kırmızı taşların oyuklarında tüylü bacaklı deniz örümcekleri, kırmızı göbekli yengeçler, jölemsi denizyıldızları ortaya çıkıyordu. Şatonun avlusunda, artık sadece çok basit hikâyeler anlatan Uzakdoğulu bir bilgeyi andıran yüzlerce yıllık bir incir ağacı duruyordu. Sık yapraklarının altında tatlı, kokulu bir serinlik vardı. Denizin boğuk bir sesle gürlediği öğlen saatlerinde sütanne ve çocuk orada sessizce oturuyorlardı.

"Ben şair olmak istiyorum" dedi çocuk bir keresinde, yana eğdiği başını kaldırıp bakarak.

Sonra denize baktı, sarı bukleleri sıcak rüzgârda uçuşuyordu, yarı kapalı gözlerini bir şey ararcasına uzaklara dikmişti. Sütanne ona sarılıp başını göğsüne bastırdı.

"Hayır, sen asker olacaksın."

"Babam gibi mi?" Çocuk başını salladı. "Babam da şair, bilmiyor musun? Daima başka şeyler düşünüyor."

"Doğru" dedi sütanne içini çekerek. "Güneşe çıkma meleğim, başın ağrır."

İncir ağacının altında uzun süre böyle oturdular. Denize kulak verdiler: Tanıdık bir uğultu. Evlerinin olduğu yerde orman da böyle uğuldardı. Çocuk ve sütanne, dünyada her şeyin bir bütün olduğunu düşündüler.

5

Böyle şeyler insanın aklına sonradan gelir. Uzun yıllar sonra insan birinin öldüğü karanlık bir odadan geçer ve birden, yavaş yavaş kaybolan kelimeleri ve denizin uğultusunu duyar. Sanki o birkaç kelime hayatın anlamını ifade etmiştir. Sonrasında ise hep başka şeyler konuşulmuştur.

Sonbaharda Bretonya'dan eve döndüklerinde muhafız alayı subayı ailesini Viyana'da bekliyordu. Çocuk askeri okula verildi. Küçük bir kılıcı, uzun pantolonu ve sorguçlu bir şapkası oldu. Kılıcını kuşandı ve lacivert üniformalı diğer öğrencilerle birlikte pazar günleri Graben'da yürüyüşe götürüldü. Askercilik oynayan çocuklar gibiydiler. Beyaz eldivenleri vardı ve zarif bir hareketle selam veriyorlardı.

Askeri okul Viyana yakınlarında bir tepedeydi. Sarı bir binaydı; ikinci katın pencerelerinden dümdüz sokaklarıyla eski şehrin yanı sıra imparatorun yazlık sarayı, Schönbrunn'daki evlerin çatıları ve budanmış ağaçlar arasına yapılmış yürüyüş yolları da görünüyordu. Kubbeli tavanlı beyaz koridorlarda, sınıflarda, yemekhanede ve yatakhanelerde o kadar rahatlatıcı bir şekilde her şeyin yeri belliydi ki, sanki burası dünyada, hayatta karmakarışık ve lüzumsuz olan her şeyin nihayet düzene sokulduğu ve işlevini bulduğu yegâne yerdi. Eğitmenler yaşlı subaylardı. Her şey güherçile kokuyordu. Her yatakhanede otuz çocuk, aynı yaşta otuz çocuk, imparator gibi dar demir yataklarda yatıyordu. Kapının tepesinde, kutsanmış söğüt dalından yapılmış İsalı haç asılıydı. Geceleri lambalarda mavi bir ışık yanıyordu. Sabahları borazan sesiyle uyandırılıyorlardı; kışın bazen teneke el yıkama leğenlerindeki su donuyordu. O zaman yaverler mutfaktan sürahilerle sıcak su getiriyorlardı.

Yunanca, balistik, düşman karşısında hareket şekli ve tarih dersleri alıyorlardı. Çocuk solgundu ve öksürüyordu. Sonbaharda papaz onunla her öğleden sonra Schönbrunn'da yürüyüşe çıktı. İki yanı ağaçlı yollarda dolaştılar. Taşı yosun tutmuş, üstünü kaplayan küften çürümüş bir fıskiyeden akan su, üzerine vuran güneşle altın renginde parlıyordu. Budanmış sıra sıra ağaçların arasında yürüyorlardı, çocuk esas duruşa geçiyor ve sanki her gün imparatorun doğum günüymüş gibi orada geçit töreni üniformalarıyla gezen emekli askerleri beyaz eldivenli eliyle, dimdik durarak, kuralına uygun şekilde selamlıyordu. Bir keresinde karşıdan bir kadın geliyordu, başı açıktı, elinde omzuna dayadığı beyaz dantel bir güneş şemsiyesi vardı; süratle yanlarından geçerken papaz yerlere kadar eğildi.

"İmparatoriçe" diye fısıldadı çocuğa.

Kadın çok solgundu, gür siyah saçı üç kat örgü halinde başına sarılıydı. Üç adım gerisinden siyah elbiseli bir kadın geliyordu; bu kadar hızlı yürümekten yorulmuş gibi hafif öne eğilmişti.

"İmparatoriçe" dedi papaz bir kez daha, derin bir hürmetle.

Çocuk, firar ediyormuşçasına büyük bahçenin yürüyüş yolunda adeta koşan, uzun boylu kadının arkasından baktı.

"Anneme benziyor" dedi, çünkü babasının çalışma odasında, masanın üzerinde asılı olan resim aklına gelmişti.

"Böyle şey söylenmez" dedi papaz ciddi bir tavırla.

Sabahtan akşama neyin söylenip neyin söylenmeyeceğini öğreniyorlardı. Dört yüz çocuğun eğitim aldığı okula, patlamadan hemen önce saatli bombanın içindeki sessizlik hâkimdi. Hepsi oraya gelmişti; yorgun beyaz elleriyle Çek şatolarından kalkık burunlu, kızılımsı sarışınlar, Moravya çiftliklerinden, Tirol kalelerinden ve Steiermark av şatolarından, kepenkleri kapalı Viyana şehir saraylarından, Macar malikânelerinden oğlanlar. Hepsinin de bir sürü ünsüz harf, ilk ad, unvan ve zümre tanımıyla dolu uzun isimleri vardı; buraya, okula geldiklerinde bunları da Viyana ve Londra'da dikilmiş zarif sivil kıyafetleri ve Hollanda malı iç çamaşırlarıyla birlikte gardıropta bırakmak zorunda kalmışlardı. Bütün bunlardan geriye sadece bir isim ile o isme ait olan ve şimdi, neyin söylenip neyin söylenmeyeceğini öğrenen bir çocuk kalıyordu. Kanlarında imparatorluğun bütün insani özellikleriyle dar alınlı Slav oğlanlar oradaydı, ataları onların yerine her şeyi önceden görmüş gibi boşluğa bakan mavi gözlü, çok yorgun, on yaşında aristokratlar oradaydı; ve kuzenine âşık olduğu için on iki yaşında kendini vuran Tirollü bir dük de oradaydı.

Konrád yan yatakta yatıyordu. Tanıştıklarında on yaşındaydılar.

Konrád, kemik yapısı ete baskın çıkan çok eski soylarda olduğu gibi tıknaz ve buna rağmen çelimsizdi. Ağırkanlıydı ama tembel değildi; bilinçli bir şekilde koruduğu kendi ritmi vardı. Babası Galiçya'da baron unvanı verilmiş bir memurdu, annesi Polonyalıydı. Güldüğünde ağzının kenarında geniş, çocuksu bir Slav çizgisi beliriyordu. Nadiren gülerdi. Sessiz ve dikkatliydi.

İlk andan itibaren, anne karnındaki tek yumurta ikizleri gibi birlikte yaşadılar. Bunun için, gülünç ve törensi ritüelleri, gösterişçi tutkululuğuyla yaşıtlar arasında âdet olan "dostluk yeminini" etmeye gerek duymamışlardı; oysa insanlar başka bir insanı bedeni ve ruhuyla dünyadan koparıp bütünüyle kendilerine ait kılma ihtiyacının bilinçsiz ve çarpık bir şekli içlerinde ilk uyandığında böyle yaparlar. Çünkü sevgi ve dostluk bunu ister. Onların dostluğuysa ömür boyu süren bütün büyük duygular gibi son derece ciddi ve

son derece sessizdi. Ve bütün büyük duygular gibi bunun da içinde utanç ve suçluluk bilinci vardı. Bir insanı başkalarının elinden almak cezasız kalmaz.

Bu karşılaşmanın onlara ömür boyu sürecek bir görev yüklediğini ilk andan itibaren biliyorlardı. Macar oğlan o zamanlar uzun, zayıf ve hassas bünyeliydi; haftada bir doktor kontrolünden geçiyordu. Ciğerleri için endişe ediliyordu. Moravyalı bir albay olan okul müdürünün ricası üzerine muhafız alayı subayı Viyana'ya gelerek doktorlarla uzun bir görüşme yaptı. Söylediklerinden sadece tek bir kelime anlamıştı: "Tehlike". Çocuk aslında hasta değil, diyorlardı, sadece hastalığa yatkın. Tehlike; bunu çok genel söylüyorlardı. Muhafız alayı subayı, Aziz Stefan Katedrali'nin gölgesindeki karanlık bir ara sokakta bulunan "Macaristan Kralı" oteline yerleşmişti; burası vaktiyle büyükbabasının da kaldığı yerdi. Koridorun duvarlarında geyik boynuzları asılıydı. Oteldeki uşağı onu "el öperek" selamladı. Subayın burada iki odası vardı; kubbeli tavanlı, sarı ipek döşeli mobilyalarla tıklım tıklım dolu iki karanlık oda. O günlerde çocuğu yanına aldı; monarşinin yalnız efendileri için dünyevi bir manastırmış gibi her kapının üstünde kıymetli müdavimlerin adı yazan otelde birlikte kaldılar.

Sabahları arabayı alıp Prater'e gidiyorlardı. Hava serindi, kasım başıydı. Akşamları tiyatroya gidiyorlardı; sahnede çeşitli jestler yapan kahramanlar hırıldayarak kendilerini kılıçlarının üstüne atıyorlardı. Sonra restoranda, özel bölümde, onlara hizmet eden sayısız garson eşliğinde yemek yiyorlardı. Çocuk sanki bir şeyi hazmetmesi ya da affetmesi gerekiyormuşçasına tek kelime söylemeden, büyümüş de küçülmüşlere özgü bir nezaketle babasının yanında oturuyordu.

"Tehlikeden söz ediyorlar" dedi babası yemekten sonra daha ziyade kendi kendine ve kalın siyah bir puro yaktı. "İstersen eve dönebilirsin. Fakat hiçbir tehlikeden korkmamanı yeğlerim."

"Korkmuyorum baba" dedi çocuk. "Fakat Konrád hep bizde kalsın. Onlar yoksul. Yazın bize gelmesini istiyorum."

"Arkadaşın mı?" diye sordu babası.

"Evet."

"O halde benim de arkadaşım" dedi babası ciddi bir ifadeyle.

Üzerinde frak ve yakası fırfırlı gömlek vardı; son zamanlarda üniforma giymez olmuştu. İçi rahatlayan oğlan sessizliğe gömüldü. Babasının sözüne güvenilirdi. Viyana'da nereye gitseler, her yerde,

bütün dükkânlarda onu tanıyorlardı; terzide, eldivencide, gömlek terzisinde, heybetli şef garsonların masalara hükmettiği lokantalarda, hatta kadın ve erkeklerin arabalarından onlara neşeyle el salladıkları sokaklarda.

"İmparatora gidecek misin?" diye sordu çocuk babasının dönüşüne az kala bir gün.

"Kral" diye düzeltti babası sertçe.

Sonra da şöyle dedi: "Artık ona gitmiyorum."

Oğlan, ikisinin arasında bir şeyler geçtiğini anlamıştı. Babasının döneceği gün onu Konrád'la tanıştırdı. Bir önceki akşam kalbi küt küt atarak uykuya dalmıştı; bütün bunlar nişanlanma gibiydi. "Onun yanında kraldan bahsetme" diye uyardı dostunu. Fakat babası iyi niyetliydi, candandı, tam anlamıyla büyük adamdı. Konrád'ı tek bir el sıkışmayla aileye kabul etti.

O günden sonra oğlan daha az öksürür oldu. Artık yalnız değildi. İnsanlar arasında yalnız olmaya katlanamıyordu.

Evden, ormandan, Paris'ten ve annesinin mizacından ötürü kanında olan eğilim, acıdan asla bahsetmeyip ona sessizce katlanmasını emrediyordu. En iyisi hiç konuşmamaktır; böyle öğrenmişti. Fakat sevgisiz de yaşayamıyordu ve bu da bir mirastı. Belki de Fransız anne, en azından bir kişiye duygularını gösterme arzusunu beraberinde getirmişti. Babasının ailesinde böyle şeyler konuşulmazdı. Oğlanın sevebileceği birine ihtiyacı vardı: Nini ya da Konrád. O zaman ateşi çıkmıyor, öksürmüyor, solgun, zayıf çocuk yüzü pespembe bir coşku ve güvenle doluyordu. Oğlan çocuklarının henüz belirgin bir cinsiyetinin olmadığı yaştaydılar; sanki henüz karar verememişlerdi. Henrik'in kız saçı gibi bulduğu için nefret ettiği yumuşak sarı saçları iki haftada bir berber tarafından kesiliyordu. Konrád daha erkeksi, daha oturaklıydı. Artık çocukluğun dar alanından çıkmışlardı, şimdi ondan korkmuyorlardı, çünkü artık yalnız değildiler.

İlk yazın sonunda oğlanlar Viyana'ya dönmek üzere arabaya bindiklerinde, şatonun kapısında duran Fransız anne arkalarından baktı. Sonra da gülümseyerek Nini'ye, "Nihayet iyi bir evlilik" dedi.

Fakat Nini gülümsemiyordu. Oğlanlar her yaz birlikte şatoya geldiler; sonraları Noel'i de orada geçirmeye başladılar. Her şeyleri ortaktı, giysileri, iç çamaşırları; ikisine aynı oda hazırlanıyordu, birlikte aynı kitabı okuyor, birlikte Viyana'yı ve ormanı, kitapları ve avı, ata binmeyi ve askeri erdemleri, cemiyet hayatını ve sevgiyi

keşfediyorlardı. Nini korkuyordu; belki biraz da kıskanmıştı. Bu dostluğun dördüncü yılında oğlanlar kendilerini etraftan soyutlamaya başladılar; artık sırları vardı. Aralarındaki ilişki derinleşiyor ve bir yandan da gittikçe daha sancılı hale geliyordu. Oğlan Konrád'la gururlanıyordu; onu kendi yaratısı, ustalık eseri olarak herkese göstermek isterdi ama diğer yandan sevdiğini elinden alacakları korkusuyla onu kıskanç bir şekilde herkesten esirgiyordu.

"Bu kadarı fazla" dedi Nini bir keresinde anneye. "Günün birinde Konrád onu terk edecek. O zaman çok acı çekecek."

"İnsanoğlunun yazgısı bu" dedi anne. Aynanın karşısına oturmuş, solmakta olan güzelliğine bakıyordu. "Günün birinde sevdiğini kaybedersin. Bunu kaldıramayana da vah vah denemez, böylesi tam bir insan değildir."

Okulda bu dostlukla uzun süre dalga geçmediler; ona bir doğa olayına alışır gibi alıştılar. İkisinden evli bir çift gibi aynı isimle bahsediyorlardı: "Henrikler"; ama bu ilişkiye gülmüyorlardı. İlişkilerinde bir şey vardı; bir hassasiyet, bir ciddiyet, bir koşulsuzluk, yaydığı ışıkla alaycıları susturan nihai bir şey. Her toplulukta bu tür ilişkiler fark edilir ve kıskanılır. İnsanların çıkarsız dostluk kadar imrendikleri bir şey yoktur. Çoğunlukla da imrendikleriyle kalırlar. Okuldaki oğlanlar soyları soplarıyla duydukları gurura ya da derslere, vaktinden önce başlayan çapkınlıklara, fiziksel kahramanlıklara, zamansız, karmakarışık ve acı verici aşna fişnelere sığınıyorlardı. Bu insani keşmekeşte Konrád ve Henrik arasındaki dostluk, altında sakin bir Ortaçağ sadakat yemini ritüelinin yapıldığı ışık gibi parlıyordu. Genç insanlar arasında, karşı taraftan ne yardım ne de fedakârlık bekleyen çıkarsız çekim kadar nadir bir şey yoktur. Gençler umut bağladıkları kişilerden daima bir fedakârlık beklerler. İki dost, adı konulmamış harikulade bir erdem seviyesinde yaşadıklarını hissediyorlardı.

Hiçbir şey böyle bir ilişki kadar hassas değildir. Hayatın sonradan getirdiği her şey, yontulmuş ya da ham arzular, güçlü duygular, tutkunun nihai bağları, her şey daha kaba, daha gayriinsanidir. Konrád her gerçek erkek gibi ciddi ve ölçülüydü, üstelik daha on yaşındayken. Oğlanlar büyüyüp gözleri açıldıkça hazin bir gösterişçilikle yetişkinlerin sırlarını ortaya çıkarmaya çalışırken, Konrád dostuna iffetli kalacaklarına dair yemin ettirdi. Bu yemine uzun süre sadık kaldılar. Kolay değildi. İki haftada bir günah çıkarmaya gidiyor

ve günah listesini birlikte yapıyorlardı. Kanlarında ve sinirlerinde ihtiraslar ortaya çıkıyor, oğlanlar sararıp soluyor, mevsim geçişlerinde baş dönmeleri yaşıyorlardı. Yine de sanki sihirli paltosu genç hayatlarını örten bu dostluk diğerlerine, meraklılara ve huzursuzlara tüyler ürpertici şekilde işkence eden ve onları hayatın daha karanlık alt katlarına sürükleyen her şeyin ikamesiymişçesine, iffetli kaldılar.

Yüzlerce yıllık tatbikat ve tecrübeyle kurulmuş, köklü bir düzende yaşıyorlardı. Her sabah okulun jimnastik salonunda eskrim maskeleri, eldivenleri ve çıplak üstleriyle kılıç sallıyorlardı. Ardından ata binmeye gidiyorlardı. Henrik iyi bir biniciydi, Konrád'sa at sırtında denge ve emniyeti sağlamak için umutsuzca çabalıyordu; bu becerinin atalardan miras anısı onun bedeninde eksikti. Henrik kolay öğreniyordu, Konrád'sa zorlanıyor ama öğrendiğini inanılmaz bir gayretle muhafaza ediyordu; dünyada başka hiçbir şeye sahip olmadığını biliyor gibiydi. Aynı şekilde cemiyet içinde Henrik rahat, kayıtsız ve kibirli, artık hiçbir şeyin şaşırtmadığı biri gibi hareket ediyordu; Konrád'sa kaskatı ve fazla düzgündü. Bir yaz Galiçya'ya Konrád'ın annesiyle babasına gittiler. O sıralar genç birer subaydılar. Baron –Galiçya'daki kırk yıllık memuriyetinin ve soylu Polonyalı karısının tatmin olmamış sosyetik heveslerinin yıprattığı, kel kafalı, yaşlı, mütevazı bir adam– görev aşkı ve telaş içinde genç beyleri eğlendirmeye çalışıyordu. Şehir eski kuleleri, dört köşe ana meydanın ortasındaki çeşmesi, karanlık, kubbeli odalarıyla boğucuydu. Ve insanlar, Ukraynalılar, Almanlar, Yahudiler, Ruslar, burada resmi makamlar tarafından bastırılan, zapt edilen bir tür kargaşa içinde yaşıyorlardı; şehirde, loş ve havasız evlerde sürekli bir şey mayalanıyor gibiydi, bir ayaklanma ya da belki sadece zavallı, geveze bir memnuniyetsizlik, hatta bu bile değil: Bir kervansarayın bunaltıcı temposu ve teyakkuz hali. Bu, evlerde, meydanlarda, şehirdeki hayatın her noktasında hissediliyordu. Yalnızca katedral sağlam kulesi, geniş kemerleri ve bütün sükûnetiyle, sanki şehirde kesin ve tek bir kerede geri alınamaz, mutlak ve nihai bir şey ilan edilmiş gibi süren bu bağırış çağırış, yaygara ve fısıltıların üstünde kalıyordu. Delikanlılar otele yerleşmişlerdi, çünkü baronun evi üç küçük odadan ibaretti. İlk akşam zengin bir sofranın, Konrád'ın babası yaşlı memur ile leylak rengi ve kırmızı tonlardaki makyajıyla kakadu papağanı gibi boyanmış solgun, mahzun Polonyalı karısının yoksul evlerinde, nadiren gelen oğullarının mutluluğu yemeklerin kalitesine bağlıymışçasına dokunaklı bir şevkle sofraya getirttikleri

yağlı et yemeklerinin ve ağır, çiçeksi şarapların ardından genç subaylar kaldıkları Galiçya otelinde, tozlu palmiyelerle süslü yemek salonunun karanlık bir köşesinde uzun uzun oturdular. Hegyalja'da üretilmiş ağır bir Macar şarabıyla sigara içiyor ve susuyorlardı.

"İşte onları gördün" dedi Konrád.

"Evet" dedi muhafız alayı subayının oğlu suçluluk hissiyle.

"Yani artık biliyorsun" dedi diğeri ciddi ve yumuşak bir ifadeyle. "Artık burada yirmi iki yıldır benim uğruma neler yaşandığını tahmin edebilirsin."

"Evet" dedi muhafız alayı subayının oğlu; bir şey gırtlağını sıkıyor gibiydi.

"Hep beraber Burg Tiyatrosu'na giderken takmam gereken her çift eldiven" dedi Konrád, "buradan geliyor. At için yeni bir başlık takımına ihtiyacım olduğunda üç gün et yemiyorlar. Bir akşam davetinde bahşiş verdiğimde babam bir hafta purolarından feragat ediyor. Bu yirmi iki yıldır böyle. Ve benim her zaman her şeyim oldu. Uzaklarda bir yerde, Polonya'da bir çiftliğimiz vardı. Ben hiç görmedim. Anneme aitti. Her şey oradan geldi: Üniforma, okul ücreti, tiyatro biletlerinin parası, annen Viyana'ya uğradığında ona yolladığım buket, sınav harçları, Bavyeralı herifle tutuşmak zorunda kaldığım düellonun masrafları. Yirmi iki yıldır, her şey. Önce mobilyaları sattılar, sonra bahçeyi, sonra toprağı, sonra evi. Sonra da sağlıklarını feda ettiler, rahatlarını, huzurlarını, yaşlılıklarını ve annemin sosyetik heveslerini, yani bu bitli şehirde fazladan bir odayı, ara sıra misafir ağırlanabilecek, düzgün mobilyalı bir odayı. Anlıyor musun?"

"Bağışla beni" dedi Henrik sarsılmış ve rengi atmış bir halde.

"Sana kızgın değilim" dedi dostu son derece ciddi. "Sadece bunu bir kez olsun görmeni ve bilmeni istedim. Bavyeralı kılıcını çekip üstüme yürürken ve kibir uğruna birbirimizi sakatlamamız müthiş bir şakaymışçasına acayip eğlenerek kılıcı manyağın teki gibi sağa sola savururken, gözümün önüne annemin yüzü geldi, aşçı onu iki filler dolandırmasın diye her sabah pazara kendi gitmesi, çünkü bu iki fillerler birikip yıl sonunda beş forint olur ve bu parayı bir zarfa koyup bana gönderebilir... İşte o anda, sırf caka satmak için bana zarar vermek isteyen ve bana reva gördüğü her şeyin aslında Galiçya'da ağızlarını açmadan hayatlarını benim için feda eden iki insana karşı işlenmiş ölümcül bir suç olduğunu bilmeyen Bavyeralıyı hakikaten öldürebilirdim. Sizin evde uşağa bahşiş verdiğimde,

onların hayatından bir şey harcamış oluyorum. Böyle yaşamak çok zor" dedi ve kızardı.

"Neden?" diye sordu diğeri alçak sesle. "Sence bütün bunlar onlara iyi geliyor olamaz mı?"

"Onlara belki." Delikanlı sustu. O zamana dek bütün bunlardan hiç bahsetmemişti. Şimdiyse duraksayarak ve karşısındakinin gözünün içine bakmadan konuşuyordu. "Fakat benim için böyle yaşamak çok zor. Sanki kendime ait değilim. Hastalandığımda korkuya kapılıyorum, çünkü sanki başkasının servetini, tamamen bana ait olmayan bir şeyi boşa harcıyorum: Sağlığımı. Ben askerim, öldürmek ve öldürülmek üzere eğitildim. Bunun için yemin ettim. Peki ama öldürüleceksem neden bütün bunlara katlandılar? Şimdi anlıyor musun? Yirmi iki yıldır, oradan geçen kervanların konakladığı pis bir ev gibi her şeyin küf koktuğu bu şehirde yaşıyorlar. Yemek, ucuz parfüm ve havalandırılmamış yatak kokusu... Bir kez olsun isyan etmeden burada yaşıyorlar. Babam yirmi iki yıldır, dünyaya geldiği ve büyüdüğü Viyana'ya gitmedi. Yirmi iki yıldır tek bir seyahat, tek bir parça yeni giysi, bir yaz gezisi yok, çünkü benden bir başyapıt yaratılması gerekiyor; güçsüzlüklerinden ötürü kendi olamadıkları şey... Bazen bir şey yapmak istediğimde elim havada kalıyor. Daima bu sorumluluk. Ölmelerini dilediğim bile oldu" dedi çok alçak bir sesle.

"Evet" dedi Henrik.

Şehirde dört gün kaldılar. Oradan ayrıldıklarında hayatlarında ilk kez, aralarında bir şey geçtiği hissine kapılmışlardı. Sanki biri diğerine borçluydu. Bunu kelimelere dökmek imkânsızdı.

6

Öte yandan Konrád'ın, dostunun onun peşinden gelemediği bir sığınağı vardı: Müzik. Burası, dünyanın ona ulaşamadığı gizli bir delik gibiydi. Henrik müziğe yatkın değildi, çingene müziği ve Viyana valsleri ona yetiyordu.

Okulda müzikten bahsedilmez, eğitmenler ve öğrenciler tarafından müziğe daha ziyade bir gençlik günahı olarak göz yumulur,

bu merak mazur görülürdü. Herkesin kendine göre zaafları vardır. Biri bedeli ne olursa olsun köpek yetiştirir, diğeri ata binmekle kafayı bozmuştur. Kâğıt oynamalarından iyidir, diye düşünülüyordu. Kadınlardan daha az tehlikeli, diye bakılıyordu.

Fakat Henrik yavaş yavaş, müziğin o kadar da zararsız bir eğlence olmadığı şüphesine kapılmaya başlamıştı. Okulda gerçek müziğe, isyankâr ve tahrik edici olana elbette müsamaha yoktu. Gerçi verilen eğitimin içinde müzik dersi de vardı ama sadece genel kavramlar çerçevesinde. Müzik hakkında bildikleri tek şey, bakır nefeslilere ihtiyaç olduğu, en önde tambur majörün yürüdüğü ve elindeki gümüş asayı ara sıra havaya kaldırdığıydı. Müzisyenlerin arkasında bir midilli timpaniyi çekerdi. Adam gibi müzik buydu, yüksek perdeden ve ritmikti; alayın adımlarını düzenler, halkı sokağa çıkarırdı ve her resmigeçidin vazgeçilmez süsüydü. İnsan müzik duydu mu daha bir dik yürürdü, hepsi buydu. Bazen neşeli, bazen tumturaklı ve ihtişamlı olurdu. Bunun ötesi kimsenin umurunda değildi.

Oysa Konrád ne zaman müzik duysa bembeyaz kesiliyordu. Her tür müzik, en basiti bile onu fiziksel bir saldırı kadar etkiliyordu. Rengi atıyor, dudakları titriyordu. Müzik ona, diğerlerinin kavrayamadıkları bir şey söylüyordu. Muhtemelen melodilerin hitap ettiği yer aklı değildi. Kendinden beklediği, sayesinde dünyada mevki edindiği, bir ceza, bir kefaret gibi yüklendiği disiplin böyle anlarda gevşiyor, sanki kasılmış gibi kaskatı duran bedeni de kendini salıyordu. Tıpkı resmigeçitlerde uzun, yorucu bir esas duruşun ardından birdenbire "Rahat!" komutu verilmiş gibi. Dudakları bir şey söylemek istercesine titriyordu. Böyle durumlarda nerede olduğunu unutuyor, gözlerinin içi gülüyor, bakışlarını boşluğa dikiyor, etrafındaki hiçbir şeyi algılamıyordu; ne üstlerini, ne arkadaşlarını, ne güzel hanımları, ne de tiyatrodaki seyircileri. Müziği bütün bedeniyle dinliyordu, hücresinde uzaklardan duyduğu belki de salıverilme anlamına gelen ayak seslerine kulak kabartmış bir mahkûmun hevesiyle... Ona bir şey söylendiğinde tepki vermiyordu. Müzik, etrafındaki dünyayı ve yapay bütünlüğün kurallarını bozuyor ve böyle anlarda Konrád asker olmaktan çıkıyordu.

Yazın bir akşam, Henrik'in annesiyle dört el çalarlarken bir şey yaşandı. Akşam yemeğinden önceydi, büyük salondaydılar, muhafız alayı subayı ve oğlu salonun bir köşesinde oturmuş, nazik nazik,

adeta "Hayat görevlerden oluşur ve müziğe de katlanılması gerekir. Hanımlara itiraz edilmez" düşüncesine uygun bir iyi niyet ve sabırla dinliyorlardı. Anne tutkuyla çalıyordu; çaldıkları parça Chopin'in *Polonaise-Fantaisie*'siydi. Odadaki her şey hareketlenmiş gibiydi. Baba ve oğul oturdukları köşede sabırla, nazikçe beklerken şimdi bu iki bedende, anneyle Konrád'ınkinde bir şeyler olduğunu hissediyorlardı. Sanki müzik meydan okurcasına mobilyaları havaya kaldırıyor, sanki bir güç pencerelerin önündeki ağır ipekli perdeleri dalgalandırıyor, sanki kalplerde gömülü, fosilleşmiş ve küflenmiş olan her şey bir anda canlanıyordu; sanki her insanın kalbinde ölümcül bir ritim saklıydı ve bu ritim hayatın belli bir anında güçlü ve kadersel bir şekilde duyulmaya başlıyordu. Nazik dinleyiciler müziğin tehlikeli olduğunu anlamışlardı. Fakat piyano başındaki ikili, anne ve Konrád, artık bu tehlikeyi dikkate almıyorlardı. *Polonaise-Fantaisie* artık sadece, insanoğlunun kurduğu düzenin büyük bir özenle saklı tuttuğu her şeyi yerinden oynatan, havaya uçuran güçleri dünyanın üstüne salmanın bahanesiydi. Piyano başında dimdik oturuyorlardı, bedenleri hafif arkaya eğik ve o kadar gergindi ki, sanki müzik efsanelerdeki görünmez bir çift ateşten atla fırtınada dünyayı kovalıyor, onlar da serbest kalmış güçlerin bu çılgınca koşusunda katılaşmış bedenleri ve sert elleriyle dizginleri tutuyorlardı. En sonunda tek bir sesle bitirdiler. Büyük pencerelerden akşam güneşi vuruyor, ışık huzmesinin içinde altın rengi zerrecikler dönüyordu; sanki doğaüstü atlar gökyüzünde dörtnala ilerlerken, yıkıma ve hiçliğe giden yolda toz kaldırmışlardı.

"Chopin" dedi Fransız kadın nefes nefese. "Babası Fransız'dı."

"Annesi de Polonyalı" dedi Konrád ve başını yana eğerek pencereden dışarı baktı. "Annemin akrabasıydı" dedi önemsemeden, bu bağdan utanıyormuşçasına.

Hepsi kulak kabarttılar; çünkü sesinde, sürgün edilenlerin vatanlarından ve vatan hasretinden bahsederken seslerine yansıyan hüzün vardı. Muhafız alayı subayı bedeninin üst kısmını hafif öne eğerek oğlunun dostuna son derece büyük bir dikkatle, ilk kez görüyormuşçasına baktı. Akşam oğluyla sigara odasında yalnız kaldıklarında şöyle dedi: "Konrád'dan asla gerçek bir asker olmaz."

"Neden?" diye sordu oğlu yüreği hoplayarak.

Oysa babasının haklı olduğunu biliyordu. Muhafız alayı subayı omuz silkti. Bir puro yaktı, şöminenin önüne bacaklarını uzatarak

oturdu ve ağzından çıkan dumana baktı. Ardından, bir erbabın sükûneti ve özgüveniyle şöyle dedi: "Çünkü o başka türlü bir insan."

General bu cümleyi anladığında artık babası hayatta değildi, aradan uzun yıllar geçmişti.

7

İnsan gerçeği, hayatın rolleri, kostümleri, durumları tarafından üstü örtülen o öteki gerçeği daima bilir. İki genç birlikte büyüdüler, birlikte asker yemini ettiler ve Viyana yıllarında birlikte yaşadılar, çünkü muhafız alayı subayı oğluyla Konrád'ın görevdeki ilk yıllarını saray çevresinde geçirmelerini sağlamıştı. Schönbrunn Parkı yakınlarında, gri cepheli, dar bir binanın birinci katında üç odalı bir daire tuttular. Pencereler, erik ağaçlarıyla dolu dar, uzun, bitkisi fazla yoğun bir bahçeye bakıyordu. Bir askeri tabibin sağır dulunun kiracısıydılar. Konrád bir piyano kiralamıştı ama nadiren çalıyordu; müzikten korkuyor gibiydi. Orada iki kardeş gibi yaşıyorlardı ama Henrik zaman zaman huzursuzluğa kapılarak dostunun bir sırrı olduğunu hissediyordu.

Konrád "başka türlü bir insan"dı ve sorularla sırrının izini bulmak imkânsızdı. Daima sakin, daima barışçıldı. Görevini yerine getiriyor, arkadaşlarıyla ve cemiyet içinde, askeri görev hiç bitmeyecekmiş gibi münasebet kuruyordu; sanki hayat bir düzene sokulmuş tek bir görev dönemiydi, üstelik sadece gündüzleri değil, geceleri de. Genç birer subaydılar ve muhafız alayı subayının oğlu biraz endişeyle, Konrád'ın keşiş gibi yaşadığını hissediyordu. Sanki bu dünyadan değildi. Sanki görev saatlerinden sonra onun için daha karmaşık ve daha fazla sorumluluk yüklü başka bir görev başlıyordu; tıpkı genç bir keşiş için sadece duaların ve ritüellerin değil, yalnızlığın, tefekkürün, hatta rüyanın da görev anlamına gelmesi gibi. Konrád gizli bir ilişki kurduğu, sadece bilincini değil bedenini de etkileyen müzikten korkuyordu: Sanki müziğin temelinde onu yoldan çıkaracak, içindeki bir şeyleri parçalayacak kadersel bir emir gizliydi. Sabahları iki arkadaş Prater'e ya da binicilik okuluna ata binmeye gidiyorlardı; ardından Konrád görevini yerine getiriyor,

Hietzing'deki eve dönüyor ve akşamları bir şey yapmadan bazen haftalar geçiriyordu. Eski ev hâlâ gaz lambaları ve mumlarla aydınlatılıyordu; muhafız alayı subayının oğlu bir balo ya da davetten hemen her zaman gece yarısından sonra dönüyor ve daha sokaktan, faytonun içinden, dostunun penceresinde titrek, zayıf aydınlatmanın umutsuz, sitemkâr ışığını görüyordu. Aydınlık pencere bir şekilde bir itham işareti gönderiyordu. Muhafız alayı subayının oğlu faytoncuya bozuk para uzatıyor, sessiz sokakta, eski kapının önünde duruyor, eldivenini ve ardından evin anahtarını çıkarıyor, arkadaşına o akşam yine ihanet ettiği yolunda belli belirsiz bir duyguya kapılıyordu. Kendisi, hafif bir müziğin yemek odalarında, balo ve davet salonlarında havada süzüldüğü dünyadan geliyordu; ama dostunun hoşlandığından farklı bir şekilde. Oralarda hayat daha tatlı ve şenlikli olsun, kadınların gözleri parlasın, erkeklerin çalımı kıvılcımlar saçsın diye müzik yapılıyordu. Şehirde, muhafız alayı subayının oğlunun gençlik gecelerini geçirdiği yerlerde müzik yapılmasının amacı buydu. Buna karşılık Konrád'ın sevdiği müzik unutmayı sağlamıyor, insanların içindeki tutkulara ve suçluluk duygusuna temas ediyor, hayatın onların kalplerinde ve bilinçlerinde daha gerçek olmasını istiyordu. Bu tür müzik korkutucu, diye düşündü muhafız alayı subayının oğlu ve inadına, alçak perdeden ıslıkla bir vals çalmaya başladı. O yıl bütün Viyana popüler bir bestecinin, genç Strauß'un valslerini ıslıkla çalıyordu. Anahtarı çıkarıp bin yıllık kapıyı açtı, kapı ağır ağır, hantalca aralandı, muhafız alayı subayının oğlu küf kokan kubbeli merdiven boşluğunun bombeli camın arkasından vuran gaz lambası ışığıyla aydınlatılmış geniş antresinden geçti, bir an olduğu yerde kaldı ve ay ışığında karların içinde, nesnelerin karanlık siluetlerinin arasına tebeşirle çizilmiş gibi duran bahçeye şöyle bir baktı. Her şey huzurluydu. Viyana uyuyordu. Kar yağarken derin uykudaydı. Kaledeki imparator da uyuyordu; ve imparatorun topraklarında elli milyon insan uyuyordu. Muhafız alayı subayının oğlu bu sessizliğin kendisini de ilgilendirdiğini, kendisinin de imparatorun ve elli milyonun uykusu ve güvenliği için nöbet tuttuğunu hissetti; üniformasını şerefle taşımaktan, akşamları davete gitmekten, valsler dinlemekten, Fransız kırmızı şarabı içmekten, hanımlara ve beylere tam ondan duymak istediklerini söylemekten başka bir şey yapmadığı zaman bile. Çok sıkı emirlere itaat ettiğini hissediyordu, yazılı olanlara

ve olmayanlara; ve bu itaat onun sadece kışlada ve talim alanında değil, salonlarda da yerine getirdiği bir görevdi. Elli milyon insan için güvenlik bu duygudan oluşuyordu: İmparator gece yarısından önce yatıp sabah beşten önce kalkarken ve mum ışığında, Amerikan malı hasır bir sandalyeyle çalışma masasının başında otururken onun adına yemin eden diğerlerinin bütün kanun ve geleneklere uyduğu duygusundan. Tabii insan kanunların yazdığından daha derin bir anlamda da itaat etmeliydi. İtaati kalbinde taşımalıydı, bütün mesele buydu. Her şeyin yerli yerinde olduğuna inanmalıydı. Muhafız alayı subayının oğlu ve dostu o yıl yirmi iki yaşındaydılar.

Onlar; Viyana'da genç subaylar. Muhafız alayı subayının oğlu çürük basamakları tırmanırken alçak perdeden bir ıslıkla valsine devam etti. Evdeki her şey biraz küf kokuyordu, merdiven, odalar ama bir yandan da hoş bir koku vardı, sanki reçellerin tatlı şurup rayihası odalara yayılmıştı. O yıl Viyana'da karnaval hafif, eğlenceli bir salgın gibi patlamıştı. Her akşam beyaz-altın rengi salonlarda, gaz lambalarının titreyerek yanan pervane ışığında dans ediliyordu. Çok kar yağıyor ve faytoncular âşıkları sessizce kar tanelerinin arasından geçiriyordu. Viyana karlar altında dans ediyor, muhafız alayı subayının oğlu her sabah eski maneje gidiyor, İspanyol binicilerle beyaz lipizzanların idmanlarını izliyordu. Binicilerin ve atların bedenlerinde bir şey vardı, bir tür seçkinlik ve asalet, suçluluk hissiyle karışık bir tür rahatlık, bütün asil ruhlara ve seçkin bedenlere işlenmiş bir ritim duygusu. Sonra yürüyüşe çıkıyordu, çünkü gençti. Diğer aylaklarla birlikte şehir merkezindeki dükkânların önünde dolanıyor ve babasına benzediği için ara sıra yaşlı bir faytoncu ya da bir garson onu tanıyordu. Viyana ve monarşi büyük bir aileydi, Macarlar, Almanlar, Moravyalılar, Çekler, Sırplar, Hırvatlar, İtalyanlar; ve bu büyük ailede herkes içten içe, bütün bu maceralı arzuların, eğilimlerin ve duyguların altında düzeni sağlayan tek kişinin imparator olduğunu biliyordu: İmparator; aynı anda polis memuru ve majesteleri, kolluklu kâtip ve asilzade, yontulmamış bir odun ve yine de hükümdar. Viyana'nın keyfi yerindeydi. Eski şehrin yüksek kubbeli, küf kokulu meyhanelerinde dünyanın en iyi birası vardı ve öğle paydosu zili çaldığında sokakları dana gulaş kokusu dolduruyor, bu huzurlu hayatın sonsuza dek sürmesi gerekiyormuşçasına ruhlara bir cana yakınlık ve tatlılık yayıyordu. Kadınlar siyah manşonlar ve tüylü şapkalar takıyorlardı; kar yağarken yüzlerini

örttükleri tülün ardında burunları ve gözleri parlıyordu. Öğleden sonra dörtte kafelerde gaz lambaları yakılıyor ve kahve çırpılmış kremayla servis ediliyor, müdavim masalarında generaller ve memurlar oturuyor, kadınlar kızarıp bozararak kiralık faytonların bir köşesine büzülüyor ve şömineli bekâr evlerine doğru dolu dizgin ilerliyorlardı, çünkü Fasching* zamanıydı ve aşk curcunası şehirde gittikçe yayılıyor, sanki kalpler toplumun bütün kesimlerini peşinden sürükleyen dev bir komplonun casusları tarafından kışkırtılıyor, galeyana getiriliyordu. Tiyatronun başlamasına bir saat kala ağır şarap meraklıları Prens Esterházy'nin şehir sarayının mahzeninde gizlice buluşuyor, Sacher'in özel bölümünde arşidükler için masalar hazırlanıyor, Stefansdom'un yanındaki manastır mahzeninin boğucu, duman altı salonlarında Polonyalı beyler sinir ve üzüntü içinde sert likörler yuvarlıyorlardı, çünkü Polonya'nın durumu kötüydü. Yine de o kış Viyana'da herkes mutluymuş gibi görünen zamanlar oluyordu. Muhafız alayı subayının oğlu alçak sesle ve keyifle ıslık çalarken bunu düşünüyordu. Koridorda çini sobanın sıcaklığını samimi bir tokalaşma gibi hissetti. Bu şehirde her şey geniş geniş yerleştirilmişti; ve her şey tam olması gereken yerdeydi: Bir tarafta arşidükler azıcık kaba sabaysalar, diğer tarafta da kapıcılar bütün insanları kapsayan bir sınıf düzeninin temsilcisi ve gizli avantacısıydılar. Sobanın yanında oturan emir eri ayağa fırladı, beyinin paltosunu, asker şapkasını ve eldivenini alırken diğer eliyle de beyaz çini sobanın içindeki bölmede duran Fransız kırmızı şaraba uzandı; muhafız alayı subayının oğlu her akşam yatmadan önce özenli yudumlarla bundan bir kadeh içer, sanki günün ve gecenin hafif anılarına ağır Burgonya şarabının okkalı sözleriyle veda etmek isterdi. İşte şimdi de emir eri gümüş bir tepsiye koyduğu şişeyle onun arkasından Konrád'ın loş odasına geliyordu.

Bazen, soba soğuyup muhafız alayı subayının oğlu Burgonya şarabı şişesini son damlasına kadar boşaltırken, orada sabaha kadar oturup çene çalarlardı. Konrád okuduklarından bahsederdi, Henrik hayattan. Konrád'ın hayata verecek parası yoktu; onun için askerlik, bir rütbe, bir üniforma ve çok çeşitli, karmaşık, incelikli sonuçlarla yürütülen bir meslekti. Muhafız alayı subayının oğlu, insanlar arasındaki her kadersel ilişki gibi kırılgan ve çok katmanlı olan dostluk

* Almanya ve Avusturya'da kutlanan karnaval (ç. n.)

bağlarını paranın etkisinden, her tür kıskançlık ya da densizlik belirtisinden korumak zorunda olduklarını hissediyordu. Bu kolay değildi. Muhafız alayı subayının oğlu Konrád'a servetinin birazını alması için yalvardı, çünkü bununla ne yapacağını gerçekten bilmiyordu. Konrád ona tek bir filler bile alamayacağını söyledi. İkisi de bunun doğru olduğunu biliyordu: Muhafız alayı subayının oğlu Konrád'a para veremezdi ve kendisi cemiyette boy gösterip mevkiine ve adına uygun yaşarken Konrád'ın Hietzing'deki evde haftanın beş akşamı çırpılmış yumurta yiyeceğini ve çamaşırhaneden gelen iç çamaşırlarını kendi eliyle sayacağını kabul etmesi gerekiyordu. Fakat önemli olan bu değildi. Daha korkutucu olan, bu dostluğun para meselesine rağmen ömür boyu korunması zorunluluğuydu.

Konrád hızlı yaşlanıyordu. Daha yirmi beşinde, okurken gözlük takmaya başlamıştı. Dostu geceleri tütün ve parfüm kokarak, biraz dağılmış vaziyette ve delikanlılara özgü bir mondenlikle Viyana'dan ve dünyadan eve döndüğünde komplocular gibi alçak sesle uzun uzun konuşuyorlardı; sanki Konrád evde oturup bir şeylerin anlamı üzerine düşüncelere dalan bir sihirbazken, asistanı dünyada gezinip hayatın sırlarına kulak kabartıyordu. Konrád en çok, sosyal hayatın tarihi ve toplumsal ilerlemeler üzerine İngilizce kitaplar okumayı seviyordu. Muhafız alayı subayının oğlu ise sadece atlar ve seyahat üzerine kitaplardan hoşlanıyordu. Birbirlerinden hazzettikleri için de birbirlerindeki doğuştan günahları bağışlıyorlardı: Birinin zenginliğini ve aynı şekilde diğerinin yoksulluğunu.

Babasının kontes ve Konrád *Polonaise-Fantaisie* çalarlarken sözünü ettiği "başka türlü olma", Konrád'a dostunun ruhu üzerinde bir iktidar sağlıyordu.

Bu nasıl bir iktidardı? Kurulan her iktidarda, neredeyse hissedilmeyen, hafif bir küçümseme vardır: Üzerinde hâkimiyet kurulana yönelik bir küçümseme. Bir insan ruhuna ancak o insanı tanıyarak, anlayarak ve çok ölçülü bir şekilde küçümseyerek hâkim olunabilir. Hietzing'deki gece sohbetleri zamanla usta çırak sohbeti havasına büründü. Kendi eğilimi ve dışsal koşullar sebebiyle vaktinden önce yalnızlığa mahkûm olan herkes gibi Konrád da dünyadan hafif alaycı, hafif küçümseyici ama bir yandan da çaresizce meraklı bir tonda bahsediyordu; sanki öteki tarafta, karşı yakada gerçekleştiği varsayılan olaylar sadece çocukların ve daha da şuursuz varlıkların ilgisini çekecek türdendi. Fakat yine de sesinde bir vatan hasreti

hissediliyordu: Gençlik daima ve devamlı şüpheli, umursamaz ve korkutucu bir vatanı özler; o vatanın adı dünyadır. Konrád muhafız alayı subayının oğluna dünyadaki maceraları konusunda son derece dostane ve şakacı ama bir yandan da küstah bir edayla laf arasında takıldığında, sesinde özlem duyanların susuz-boş yutkunuşu tınlıyordu.

Gençliğin göz kamaştıran pırıltıları arasında işte böyle yaşıyorlardı; aynı zamanda meslek olan ama bir yandan da hayata hem hakiki heyecan hem de ruhsal istikrar katan bir rolü üstlenerek. Bu arada Hietzing'deki evin kapısını tatlı bir heyecan ve keyifle, kibar kibar tıklatan kadın elleri de vardı. Bir gün Veronika tıklatıyordu, dansçı kız; general bu ismi hatırlayınca, derin bir uykudan sıçrayarak, kafasında anı parçacıklarıyla uyanmış gibi gözlerini ovuşturuyor. Evet, Veronika. Sonra Angela, bir askeri tabibin at yarışı delisi genç dulu. Hayır, tercihen Veronika, dansçı kız. Üç Nal Sokağı'ndaki çok eski bir binanın çatı katında yaşıyor, oturduğu stüdyo hiçbir zaman doğru düzgün ısınmıyordu. Fakat sadece orada, mekânın onun egzersiz ve dönüşlerine uysalca boyun eğdiği o stüdyoda yaşayabilirdi. Yankı yapan salonu ressam Makart'ın çiçek demetleri ve ayrıca stüdyonun daha önceki kiracısı olan Steiermarklı ressamın ev sahibine kira yerine bıraktığı hayvan resimleri süslüyordu. Adamın en sevdiği izlek koyunlardı. Gelen ziyaretçiye büyük salonun her köşesinden soru soran, ıslak ve boş gözlerle üzgün koyunlar bakıyordu. Veronika, dansçı kız orada, tozlu perdelerle aşınmış mobilyaların arasında yaşıyordu. Kullandığı güçlü kokular, gülyağı ve Fransız parfümü daha merdiven boşluğunda insanın burnuna geliyordu. Bir yaz akşamı üçü yemeğe çıktılar. General şimdi bunu, bir resme büyüteçle bakıyormuşçasına çok net hatırlıyor. Gittikleri yer Viyana civarında, orman içinde bir kır lokantasıydı. Oraya arabayla, ormanlardaki yoğun yaprak kokusunun içinden geçerek gitmişlerdi. Dansçı kız geniş kenarlı, Floransa stili bir şapka ve beyaz, işlemeli, yarım kol eldiven takmış, kalçasına oturan pembe bir ipek elbise ve siyak ipek ayakkabı giymişti. Zevksizlik konusunda da kusursuzdu. Ağaçların altındaki çakıl taşı yolda tereddütlü adımlarla pıtı pıtı yürüyordu; sanki yeryüzünde onu elle tutulur hedeflere, mesela bir lokantaya taşıyan hiçbir adım ayaklarına layık değildi. Nasıl ki bir Stradivarius keman meyhane şarkılarından daha yüksek bir müzik içinse, o da bacaklarını, tek işlevi dans, yani dünyevi yüklerin, bedenin üzücü

kısıtlamalarının ortadan kalkması olan bu sanat eserlerini koruyordu. Yabani asma kaplı sade bir kır evinin avlusunda, camla korunan mum ışığında yemek yediler. Yanında hafif bir kırmızı şarap içtiler ve genç kadın bol bol güldü. Dönüş yolunda, ay ışığıyla aydınlanan gecenin içinde bir tepeden beyaz ışıkta pırıldayan şehre bakarken Veronika dalgın dalgın iki kolunu onların boynuna attı. Bu dertsiz tasasız bir var olma, bir mutluluk anıydı. Dansçı kıza sessizce evine kadar eşlik ettiler ve şehir merkezindeki küflü binanın kapısında onunla elini öperek vedalaştılar. Veronika. Ve atlarıyla Angela. Ve bütün diğerleri, saçlarına çiçekler takanlar, uzun bir halka dansında önlerinden geçenler, giderken arkalarında çiçekler, notlar, kurdeleler ve uzun eldivenler bırakanlar. Bu kadınlar onların hayatına ilk aşk maceralarının sarhoşluğunu ve aşk anlamına gelen her şeyi getirmişlerdi: Arzuyu, kıskançlığı ve yalnızlıkla mücadeleyi. Fakat kadınların, rollerin, cemiyet hayatının arkasında, diğer her şeyden daha güçlü bir duygu asılıydı. Bu sadece erkeklerin bildiği bir duygudur, adı da dostluktur.

8

General zili çalıp uşağı çağırmadan giyindi. Resmigeçit üniformasını dolaptan çıkarıp uzun uzun gözden geçirdi. Yıllardır üniforma giymemişti. Bir çekmeceyi çekip içinden madalyalarını aldı; onları içi kırmızı-beyaz-yeşil ipek kaplı kutularından çıkardı. Bronz, gümüş ve altın şeref nişanlarını elinde tutup yoklarken gözünün önüne Dinyeper üzerindeki bir köprü başının, Viyana'daki bir resmigeçidin, Buda Kalesi'ndeki bir kabul töreninin görüntüsü geldi. Omuz silkti. Hayat ne getirmişti? Görevler ve kibir. Büyük bir oyunun ardından dağılmış bir vaziyette renkli fişleri önüne toplayan bir kumarbaz gibi madalyaları çekmecenin içine geri koydu.

Siyah bir takım giydi, pike örgü beyaz kravatını taktı ve kısa kesilmiş beyaz saçını ıslak bir tarakla taradı. Son yıllarda hep böyle rahip katılığında giyiniyordu. Çalışma masasına gitti, bocalayan, yaşlılıktan titreyen eliyle cüzdanından minicik bir anahtar çıkararak uzun, derin bir çekmeceyi açtı. Gizli bir bölmeden çeşitli nesneler

çıkardı: Bir Belçika tabancası, mavi bir kurdeleyle bağlı bir deste mektup ve kapağına altın rengi harflerle *Souvenir* kelimesi nakşedilmiş, sarı kadife kaplı bir kitap. Kitap da mavi bir kurdeleyle bağlanmış, üstüne de mühürlenmişti; general onu uzun süre elinde tuttu. Ardından silahı uzman gözüyle, etraflıca inceledi. Bu, altı kurşunlu eski bir tabancaydı. Kurşunların altısı da yuvasındaydı. Silahı üstünkörü bir hareketle çekmeceye geri atıp omuz silkti. Sarı kadife kaplı kitabı ceketinin derin yan cebine koydu.

Pencereye gidip panjurları açtı. O uyurken sağanak yağmıştı. Ağaçların arasında serin bir rüzgâr esiyor, nemli çınar yaprakları yağlı gibi parlıyordu. Hava kararıyordu. Kollarını göğsünde kavuşturarak, hiç kımıldamadan pencerede durdu. Manzaraya, vadiye, ormana, ta aşağıdaki sarı yola, şehrin siluetine baktı. Uzun mesafelere alışkın gözleri yolda tıkır tıkır ilerleyen arabayı seçti. Misafir şatoya doğru yola çıkmıştı.

General hızlı hareket eden hedefi hiç kımıldamadan, ifadesiz bir yüzle takip etti ve nişan alan bir avcı gibi tek gözünü kapadı.

9

General odasından çıktığında saat yediyi geçiyordu. Fildişi topuzlu bastonuna dayanarak şatonun bu kanadını, yaşanan alanları büyük salonlara, kabul salonuna, müzik odasına ve oturma odalarına bağlayan uzun koridor boyunca ağır, eşit adımlarla yürüdü. Koridorun duvarlarında altın çerçeveli eski portreler asılıydı: Ataların, büyük büyükbabaların ve büyük büyükannelerin, ahbapların, eski çalışanların, alaydan arkadaşların ve şatonun ünlü misafirlerinin portreleri. Generalin ailesinde evde bir de ressam istihdam etme geleneği vardı: Bazen geçerken uğrayan gezici portre ressamları ama bazen de daha ünlü ressamlar, mesela generalin büyükbabasının zamanında burada sekiz yıl geçiren ve baş kâhyadan performansı yüksek atlara kadar fırçasının önüne gelen herkesin resmini yapan Praglı S. Büyük büyükbabalar ve büyük büyükanneler, serseri mayın gibi gezinen aylak sanatçıların fırçasına kurban gitmişlerdi: Duvardan şatafatlı giysileri içinde, donuk gözlerle bakıyorlardı.

Sonra birkaç sakin, ciddi erkek yüzü geliyordu; Macar bıyıkları ve kıvrık kâkülleri, siyah bayram töreni kıyafetleri ya da resmigeçit üniformalarıyla muhafız alayı subayının çağdaşları. Onlar iyi bir kuşaktı, diye düşündü general babasının akrabalarının, dostlarının ve çalışma arkadaşlarının portrelerine bakarken. İyi bir kuşak, biraz münzevi, insan ilişkilerinde kabiliyetsiz, kibirli, buna karşılık inancı sağlam: Şerefe, erkek erdemlerine, suskunluğa, yalnızlığa, verilen söze; ayrıca kadınlara da. Hayal kırıklığına uğradıklarında sessizliğe bürünürlerdi. Çoğu, görevlerine ve suskunluğa bir adak gibi sadık kalarak ömür boyu susardı. Koridorun sonunda Fransız portreleri geliyordu, pudralı saç tuvaletleriyle Fransız hanımlar, lezzet düşkünü dudaklarıyla şişman, peruklu, yabancı beyler, annesinin daha uzak akrabaları, mavi, pembe, güvercin grisi arka plandan belli belirsiz çıkan insan yüzleri. Yabancılar. Sonra babasının muhafız alayı subayı üniformalı resmi. Ve annesinin portrelerinden biri, başında tüylerle süslü bir şapka, elinde at cambazı gibi kırbaç. Sonra bir metrekare büyüklüğünde boş bir alan: Etrafı ince gri çizgilerle çevriliydi; ki bu, daha önce orada da bir resim asılı olduğu anlamına geliyordu. General boş dörtgenin önünden ifadesiz bir yüzle geçti. Şimdi sırada manzara resimleri vardı.

Koridorun sonunda, siyah elbisesi ve başında yeni kolalanmış beyaz hotozuyla sütanne duruyordu.

"Neye bakıyorsun? Resimlere mi?" diye sordu.

"Evet."

"O resmi yeniden asmamızı istemiyor musun?" diye sordu hiç istifini bozmadan, yaşlılara özgü bir dobralıkla; duvarı gösteriyordu. Boş alanı.

"Hâlâ duruyor mu?" diye sordu general.

Sütanne başını evet anlamında salladı.

"Hayır" dedi general bir an duraksadıktan sonra. Ardından daha alçak bir sesle ekledi: "Onu sakladığını bilmiyordum. Yaktığını sanmıştım."

"Resimleri yakmanın" dedi sütanne ince ve yüksek bir sesle, "hiçbir anlamı yok."

"Doğru" dedi general insanın sadece sütannesine gösterebileceği bir açık yüreklilikle. "Mesele bu değil."

Büyük merdivene doğru dönüp aşağıya, uşaklardan biriyle oda hizmetçisinin kristal vazolara çiçek yerleştirdikleri antreye baktılar.

Aradan geçen saatlerde şato, açılan bir tesisat gibi yaşamaya başlamıştı. Sadece mobilyalar, keten kılıflarından çıkarılan koltuk ve kanepeler değil, duvarlardaki resimler, büyük dövme demir şamdanlar, vitrinlerdeki ve şömine rafındaki biblolar da canlanmıştı. Şöminede ateş için kırılmış odunlar hazırlanmıştı, çünkü yaz sonunda gece yarısından sonraki saatlerin serin pusu odaları nemli, yapış yapış bir tabakayla kaplıyordu. Bir anda nesneler bir anlam kazanır gibi olmuştu, dünyadaki her şeyin, ancak insanlarla ilgili olduğunda, insan eylemlerine ve insan kaderine katkıda bulunduğunda bir anlam taşıdığını kanıtlamak istercesine. General büyük antreyi, şöminenin önüne konulan sehpadaki çiçekleri, koltukların düzenini gözden geçirdi.

"Şuradaki deri koltuk" dedi, "sağda duruyordu."

"O kadar mı iyi aklında kaldı?" diye sordu sütanne gözlerini kırpıştırarak.

"Evet," dedi general. "Konrád şurada oturuyordu, saatin altında, ateşin yanında. Ortada, şöminenin tam karşısında, Floransa koltuğunda ben oturuyordum. Benim karşımda, vaktiyle annemin getirdiği koltukta da Krisztina."

"Ne kadar net aklında kalmış" dedi sütanne.

"Evet." General aşağıya bakarken merdiven korkuluğuna yaslandı. "Mavi kristal vazoda yıldız çiçekleri vardı. Kırk bir yıl önce."

"Hatırlıyorsun, orası kesin." Sütanne içini çekti.

"Hatırlıyorum" dedi general sakin sakin. "Sofraya Fransız porselenleri mi çıkardınız?"

"Evet, çiçekli olanları" dedi Nini.

"Güzel." General rahatlayarak başını salladı. Bir süre hiç konuşmadan karşılarındaki manzaraya baktılar, aşağıdaki büyük kabul odası, bir anıyı, bir saatin, bir anın anlamını muhafaza eden görkemli mobilyalar; sanki bu ölü nesneler o ana dek sadece ahşap, metal ve kumaşın kanunlarına göre var olmuş da kırk bir yıl önce, tek bir akşamda canlı bir anlamla dolmuş ve yeni bir önem kazanmıştı. Ve şimdi, açılan bir tesisat gibi hayata döndükleri için, nesneler bunu hatırlıyordu.

"Misafire ne servis edeceksin?"

"Alabalık" dedi Nini. "Çorba ve alabalık. Biftek ve salata. Beç tavuğu. Ve dondurma flambé. Aşçı bu tatlıyı on yıldır yapmadı. Fakat herhalde iyi olur" dedi endişeyle.

"İyi olmasını sağla. O sefer yengeç de vardı" dedi general alçak sesle ve aşağıya konuşur gibi görünerek.

"Evet" dedi sütanne sakin sakin. "Krisztina yengeç severdi. Nasıl hazırlanırsa hazırlansın. O zamanlar derede yengeç vardı. Artık yok. Akşam vakti şehirden de aldıramam."

"Şaraplara özen göster" dedi general bir komplocu sesiyle. Sütanne istemsizce yaklaşıp daha iyi duymak için başını eğdi; bunu sadece yaşlı çalışanlara ve aile fertlerine özgü bir teklifsizlikle yapmıştı. "Aşağıdan '86 Pommard getirt. Ve balığın yanında içmek için Chablis. Bir şişe de yıllanmış Mumm; Magnum olsun. Hatırlıyor musun?"

"Evet." Sütanne düşündü. "Onun sadece sek olanından var. Krisztina dömisek içerdi."

"Bir yudum. Her zaman sadece etin yanında bir yudum. Şampanya sevmezdi."

"Bu adamdan ne istiyorsun?" diye sordu sütanne.

"Gerçeği" dedi general.

"Gerçeği gayet iyi biliyorsun."

"Bilmiyorum" dedi general yüksek sesle ve uşakla oda hizmetçisinin çiçek düzenlemeyi bırakıp yukarı bakmalarını umursamadan. Hizmetkârlar başlarını hemen geri indirip mekanik hareketlerle çalışmaya devam ettiler. "Tam da bunu, gerçeği bilmiyorum."

"Fakat hakikati biliyorsun" dedi sütanne keskin bir tavırla.

"Hakikat gerçek değildir" diye karşılık verdi general. "Hakikat onun sadece bir kısmıdır. Krisztina da gerçeği bilmiyordu. Belki Konrád biliyordu. Ve ben şimdi bunu ondan alacağım" dedi sakin sakin.

"Neyi ondan alacaksın?" diye sordu sütanne.

"Gerçeği" diye kestirip attı general. Sonra sustu.

Uşak ve oda hizmetçisi antreden ayrılıp ikisi yukarıda yalnız kaldıklarında sütanne de kollarını korkuluğa dayadı; sanki bir dağın tepesinde durmuş, manzaraya bakıyorlardı. Ardından aşağıya, vaktiyle üç kişinin şöminenin önünde oturduğu odaya doğru şöyle dedi: "Sana söylemem gereken bir şey var. Krisztina ölüm döşeğindeyken seni çağırdı."

"Evet" dedi general. "Ben de oradaydım."

"Oradaydın ama orada değildin. Seyahate çıkmış kadar uzaktaydın. Sen odandayken o ölüm döşeğindeydi. Sabaha karşı, be-

nimle yalnızdı. İşte o sırada seni istedi. Bunu bu akşam bilmen için söylüyorum."

General hiçbir şey söylemedi.

"Sanırım geldi" dedi ve doğruldu. "Şaraplara ve diğer her şeye özen göster Nini."

Girişte yassı çakıl taşlarının çıtırtısı ve ardından, kapının önünde tekerlek sesleri duyuldu. General bastonunu korkuluğa dayayarak misafire doğru merdiveni inmeye başladı. En üst basamaklardan birinde bir an durdu: "Mumlar" dedi, "Hatırlıyor musun? Mavi sofra mumları. Duruyor mu? Onları yak, yemek boyunca yansın."

"Bunu hatırlayamadım" dedi sütanne.

"Ben hatırlıyorum" diye karşılık verdi general inatçı bir edayla.

Siyah takımı içinde, yaşlıca ve vakur, dimdik bir duruşla merdiveni indi. Antrenin büyük cam kapısı açıldı ve uşağın arkasında yaşlı bir adam göründü.

"Görüyorsun işte, döndüm" dedi misafir alçak bir sesle.

"Bundan bir an bile şüphe duymadım" diye karşılık verdi general aynı şekilde alçak sesle; ve ardından gülümsedi.

Büyük bir nezaketle el sıkıştılar.

10

Şöminenin önüne geçip apliklerin soğuk ışığında gözlerini kırpıştırarak birbirlerini dikkatle, profesyonelce imtihan ettiler.

Konrád generalden birkaç ay büyüktü; ilkbaharda yetmiş beş yaşını doldurmuştu. İki ihtiyar birbirlerini, bedensel gelişmeler konusunda sadece yaşlı insanların sergileyebildiği bir uzmanlıkla incelediler: Büyük bir dikkatle, esas olana odaklanarak, ötekinin yüzünde, duruşunda yaşama gücünün son belirtilerini, yaşama sevincinin zayıf izlerini arayarak.

"Hayır" dedi Konrád ciddiyetle, "insan gençleşmiyor."

Buna rağmen ikisi de kıskançlık dolu ama aynı zamanda sevinçli bir şaşkınlıkla, diğerinin bu zor imtihanı verdiğini hissediyordu: Aradan geçen kırk bir yıl, birbirlerini görmedikleri ama her gün, her an birbirlerinin varlığını bildikleri bu uzun mesafe dönemi onları

güçten düşürmemişti. Dayandık, diye düşündü general. Misafirse, içinde hayal kırıklığıyla memnuniyetin –hayal kırıklığı, çünkü öteki zinde ve sağlıklı bir şekilde karşısında duruyordu; memnuniyet, çünkü kendisi de bütün gücünü geri kazanmayı başarmıştı– birbirine karıştığı tuhaf bir hoşnutlukla şöyle düşünüyordu: "Beni bekledi, o sayede bu kadar güçlü."

O an ikisi de, aradan geçen yıllarda yaşama güçlerini beklemekten aldıklarını hissediyorlardı. Tıpkı insanın ömrü boyunca tek bir göreve hazırlanması gibi. Konrád dönmek zorunda kalacağını biliyordu, general de bu anın geleceğini. Bunun için yaşamışlardı.

Konrád şimdi de gençliğindeki kadar solgundu ve hâlâ odasına kapanıp yaşadığı, temiz havadan kaçtığı görülüyordu. O da koyu renk giyinmişti; kıyafetinin kumaşı sade ama çok kaliteliydi. Belli ki zengin, diye düşündü general. Dakikalarca tek kelime etmeden birbirlerine baktılar. Ardından uşak absent ve likör getirdi.

"Nereden geliyorsun?" diye sordu general.

"Londra'dan."

"Orada mı yaşıyorsun?"

"Yakınım. Londra yakınlarında küçük bir evim var. Tropikal bölgeden döndüğümde oraya yerleştim."

"Hangi ülkedeydin?"

"Singapur'da." Konrád beyaz elini kaldırdı ve vaktiyle yaşadığı yeri uzayda işaretlemek istercesine havada rastgele bir noktayı gösterdi. "Aslında en son oradaydım. Öncesinde yarımadanın iyice iç kısımlarında, Malaylarla beraber yaşıyordum."

"Demek ki," dedi general absent kadehini şerefe hareketiyle ışığa kaldırarak, "Tropikal bölgeler insanı yıpratıyor ve yaşlandırıyor."

"Korkunç yerler" dedi Konrád. "Ömründen on yıl alır."

"Fakat sende öyle olmuş gibi görünmüyor. Hoş geldin!"

Kadehlerini bitirip oturdular.

"Görünmüyor mu?" diye sordu misafir şöminenin yanına, saatin altındaki koltuğa otururken. General onun hareketlerini dikkatle takip ediyordu. Dostu koltuktaki yerini alınca –tam kırk bir yıl önce en son oturduğu yerde, sanki bir çekime, mekânın büyüsüne istemsizce boyun eğmişti– general rahatlayarak gözlerini kırpıştırdı. Kendini, bir av hayvanını nihayet o zamana dek dikkatle uzak durduğu tuzağın içinde gören avcı gibi hissediyordu. Şimdi her şey yerli yerindeydi.

"Tropikal kuşak korkunç" diye tekrarladı Konrád. "Bizim gibiler dayanamaz. Oralar insanın organlarını mahveder, dokularını yakar. İnsanın içindeki bir şeyi öldürür."

"O yüzden mi oraya gittin?" diye sordu general önemsemeden ve özel bir vurgu yapmadan. "İçindeki bir şeyi öldürmek için mi?"

Bunu nazik bir sohbet tonunda sormuştu. O da oturdu; şöminenin karşısına, aile arasında "Floransa koltuğu" denilen eski koltuğa. Bu koltuk, kırk bir yıl önce Krisztina ve Konrád'la oturup çene çaldıkları akşamlarda kendisinin yeriydi. Şimdi iki adam da Fransız ipeği kaplı üçüncü ve boş koltuğa bakıyordu.

"Evet" dedi Konrád sakin bir şekilde.

"Peki başardın mı?"

"Ben artık yaşlandım" dedi Konrád ve ateşe baktı.

Soruyu cevaplamadı. Uşak gelip onları yemeğe çağırana kadar tek kelime etmeden oturup ateşi seyrettiler.

11

"Şöyle ki" dedi Konrád alabalığın ardından, "ilk önce alışırım diye düşünüyorsun." Tropiklerden bahsediyordu. "Gittiğimde henüz gençtim. Hatırlarsın. Otuz iki yaşındaydım. Gider gitmez bataklığa saplandım. Orada sac damlı evlerde yaşanıyor. Param yoktu. Bütün masrafları Koloni Derneği karşıladı. Geceleri yatağa uzandığında, sıcak bir sisin içinde yatar gibi oluyorsun. Sabah sis daha yoğun ve sıcak. Kısa bir süre sonra hissizleşiyorsun. Herkes içiyor, insanların gözlerine kan oturmuş. İlk yıl, öleceğin duygusuna kapılıyorsun. Üçüncü yıl, artık eski sen olmadığını, hayatın ritminin değiştiğini hissediyorsun. Daha hızlı yaşıyorsun, içinde bir şey yanıyor, kalbin farklı atıyor ve bir yandan da hiçbir şeyi umursamıyorsun. Aylarca, hiçbir şeyi. Sonra bir an geliyor, sana ve etrafına ne olduğunu artık bilmiyorsun. Bu bazen beş yıl sonra oluyor, bazen daha ilk aylarda. Sinir krizi. Birçok kişi böyle bir anda katil oluyor ya da kendini öldürüyor."

"İngilizler de mi?"

"Onlar daha nadir. Fakat bu ateş, bu öfke onlara da bulaşıyor; basil bakteri kaynaklı olmasa da. Her şeye rağmen ben bunun bir

hastalık olduğuna inanıyorum. Sadece sebebi bulunamıyor. Belki sudandır. Belki bitkilerden. Belki de aşktan. Bu Malay kadınlarına alışmak imkânsız. Aralarında olağanüstü güzel olanlar var. Gülümsüyorlar, masada ve yatakta sana hizmet ederken tenlerinde, hareketlerinde bir esneklik oluyor. Buna rağmen onlara alışamıyorsun. Bak mesela İngilizler kendilerini savunuyorlar. Gelirken valizlerinde İngiltere'yi de getiriyorlar. Nazik kendini beğenmişliklerini, içine kapanıklıklarını, iyi eğitimlerini, golf ve tenis sahalarını, viskilerini, akşamları bataklığın ortasında, sac damlı evde giydikleri smokinlerini. Hepsi değil tabii. Bütün bunlar sadece mit. Çoğu dört beş yıl sonra tıpkı diğerleri gibi, Belçikalılar, Fransızlar, Hollandalılar gibi hayvanlaşıyor. Tropikal ülkeler onların üniversite terbiyelerini kemirip yok ediyor; tıpkı deriyi insan vücudundan parça parça ayıran cüzam gibi. Oxford ve Cambridge çürüyüp dökülüyor. Şunu bilmelisin ki, her kim uzun süre Tropikal ülkelerde kaldıysa, onların kendi adalarında şüpheli biri. Hatırı sayılıyor, hürmet ediliyor ama bir yandan da şüpheli. Bunun gizli kayıtlara not düşüldüğünden eminim: 'Tropikler'. Tıpkı 'kan hastalığı' yazılması gibi. Ya da 'casusluk faaliyeti'. Her kim Tropikal bölgede uzun süre kaldıysa şüphelidir; boşuna golf ve tenis oynamış, boşuna Singapur'un kulüplerinde viski içmiş, zaman zaman smokin ya da üniformayla, göğsünde bütün madalyalarıyla valinin verdiği resepsiyonlarda boşuna boy göstermiştir: Şüpheli olarak kalır. Çünkü Tropikal ülke tecrübesi vardır. Çünkü her hayati tehlike gibi çekici bir tarafı da olan bu korkutucu ve karşı konulmaz bulaşıcı hastalığı içinde taşır. Tropikler bir hastalıktır. Tropikal hastalıkları atlatırsın, Tropikleri asla."

"Anlıyorum" dedi general. "Bu hastalığa sen de yakalandın mı?"

"Herkes yakalanır." Misafir başını arkaya eğerek şaraptan anlayan birinin küçük yudumlarıyla Chablis'nin tadını çıkardı. "Sadece alkolik olan paçayı sıyırır. Tıpkı bataklığın diğer tarafındaki orman ve dağlara pusu kuran hortum gibi tutku da oraya pusu kurar. Her çeşit tutku. İşte tam da bu yüzden ada İngiliz'i için Tropiklerden dönen herkes şüphelidir. Kanında, kalbinde, sinirlerinde ne saklı olduğu bilinmez. Her halükârda artık basit bir Avrupalı değildir. Tam olarak değildir. Boş yere Avrupa dergileri getirtmiş, dünyanın bu parçasında son yıllarda ya da yüzyıllarda düşünülüp yazılan her şeyi boş yere okumuştur. Beyaz adamın Tropikal bir ülkede kendi

gibiler arasında, cemiyet içinde hareketlerine dikkat eden bir alkolik hassasiyetiyle gözettiği tuhaf ve teferruatlı görgü kurallarına boş yere uymuştur. İçindeki tutku fark edilmesin diye fazla resmi davranır; son derece kıvrak, düzgün ve terbiyelidir. Oysa içindeki manzara bambaşkadır."

"Sen her şeye rağmen" dedi general beyaz şarap dolu kadehini ışığa doğru kaldırarak, "içinde ne olduğunu söyle."

Karşısındaki sessiz kalınca ekledi: "Sanırım bu akşam bunu anlatmak için geldin."

Uzun masada oturuyorlar, Krisztina'nın ölümünden beri hiçbir misafirin oturmadığı, yıllardır kimsenin yemek yemediği büyük yemek salonunda; ve salon, geçip gitmiş bir zamanın mobilya ve eşyasının sergilendiği bir müze gibi görünüyor. Duvarlar eski Fransız lambrisi kaplı, mobilyalar Versailles'dan gelme. Uzun masanın iki ucunda oturuyorlar, aralarında, beyaz damask örtülü alanın ortasında, kristal vazolar içinde orkideler var. Bu çiçek düzenlemesini dört porselen heykelcik, Sèvres'den gelmiş dört başyapıt çevreliyor: Kuzey, Güney, Doğu ve Batı'nın usta işi, harikulade temsilleri. Generalin önünde Batı duruyor, Konrád'ın önünde Doğu: Yanında palmiye ve deveyle ufak tefek, sırıtan bir Arap.

İçinde kalın mavi kilise mumlarıyla porselen şamdanlar masaya sıralanmış. Onun dışında sadece salonun dört köşesinde gizli ışıklar yanıyor. Mumlardan uzun, titrek alevler yükseliyor, salon yarı karanlık. Gri mermer şöminede odun ateşi siyah-kızıl harlanıyor. Kanatlı kapılar tam kapatılmamış, gri ipek perdeler tam çekilmemiş. Pencereden ara sıra yaz akşamı esintileri geliyor, ince perdelerin arasından ay ışığının vurduğu manzara ve küçük şehrin pırıltılı ışıkları görünüyor.

Çiçekler ve mumlarla donatılmış uzun masanın ortasına denk gelen, sırtı şömineye dönük, goblen kaplı bir sandalye daha var. Burası Krisztina'nın, generalin karısının yeriydi. Servis konulmaması nedeniyle oluşan boşluğun önünde Güney'in temsili var: Bir aslan, bir fil ve üzerinde ihram olan siyahi bir adam, avuç içi kadar bir alanda birlikte ve barış içinde bir şeyi koruyorlar. Siyah redingotlu baş kâhya hiç kımıldamadan arka plandaki büfeyi kontrol ediyor; kısa pantolonları ve siyah fraklarıyla bu akşam Fransız tarzı giyinen uşakları sadece bakışlarıyla yönetiyor. Fransız âdetlerini bu eve generalin annesi getirmiş ve bu salonda –ki salonun mobilyaları, hatta

tabaklar, altın çatal bıçaklar, kadehler, kristal vazolar ve lambriler yabancı kadının vatanından gelmişti– her yemek yediklerinde, uşakların buna uygun kıyafetle çıkıp servis yapmalarını istemişti. Salon o kadar sessiz ki, yanan odunun hafif çıtırtısı bile duyuluyor. Kısık sesle konuşuyorlar ve yine de sesleri yankılanıyor: Eski ahşap kaplı duvarlar, yarı duyulur kelimeleri yaylı enstrümanlar gibi titreştiriyor.

"Hayır" diyor yemek esnasında düşünen Konrád. "Viyana'da olduğum için geldim."

Hızlı hızlı, zarif hareketlerle ama yaşlılığın verdiği hırsla yiyor. Şimdi çatalı bırakıyor, hafif öne eğiliyor ve ta uzakta oturan ev sahibine doğru neredeyse bağırıyor: "Seni tekrar görmek istediğim için geldim. Bu gayet doğal."

"Daha doğal bir şey olamaz" diye karşılık veriyor general nazikçe. "Demek Viyana'daydın. Bu senin gibi Tropikal bölgeyle ve tutkuyla tanışmış biri için büyük bir tecrübe olmalı. Viyana'ya son gelişinin üzerinden çok geçti mi?"

Bunu nazikçe soruyor, sesinde en ufak bir alay tınısı yok. Misafir masanın öbür ucundan güvensiz bir ifadeyle ona bakıyor. İki ihtiyar orada, büyük salonda, birbirlerinden uzakta, biraz dalgın bir halde oturuyorlar.

"Evet, çok geçti" diye cevap veriyor Konrád. "Kırk yıl önce. Vaktiyle..." diyor tereddüt ederek, istemsizce ve mahcup bir edayla duraksayarak. "Vaktiyle Singapur'a giderken uğramıştım."

"Anlıyorum" diyor general. "Peki şimdi Viyana'da ne buldun?"

"Değişim" diyor Konrád. "Benim yaşımda ve durumumda insan her yerde sadece değişim bulur. Pekâlâ, kırk yıldır Avrupa kıtasında değildim. Sadece Singapur'dan Londra'ya giderken Fransız limanlarında birkaç saat geçirdim. Fakat Viyana'yı bir kez daha görmek istedim. Ve bu evi."

"Bu yüzden mi kalkıp geldin?" diye soruyor general. "Viyana'yı ve bu evi görmek istediğin için mi? Yoksa kıtada işlerin mi vardı?"

"Artık hiçbir işim yok" diye cevap veriyor Konrád. "Yetmiş beş yaşındayım, senin gibi. Yakında öleceğim. O yüzden kalkıp geldim, o yüzden buradayım."

"Derler ki" diyor general nazik, yüreklendirici bir sesle, "insan bu yaşa geldiğinde, bıkana kadar yaşarmış. Sence de öyle değil mi?"

"Ben zaten bıktım" diyor misafir.

Bunu soğukkanlı bir şekilde, özellikle vurgulamadan söylüyor.

"Viyana" diyor. "Benim için dünyanın diyapazonuydu. Bu kelimeyi –Viyana'yı– telaffuz etmek, bir diyapazona vurup o sırada konuştuğum kişinin bu sesi nasıl duyduğuna kulak vermek gibiydi. İnsanları bununla sınıyordum. Cevap veremeyen, bana göre bir insan değildi. Çünkü Viyana sadece bir şehir değil, aynı zamanda kişinin ya sonsuza dek ruhunda taşıdığı ya da hiçbir zaman taşımadığı bir sesti. Hayatımdaki en güzel şey buydu. Yoksuldum ama yalnız değildim, çünkü bir dostum vardı. Ayrıca Viyana da bir dost gibiydi. Sesini hep duydum; yağmur yağdığında, Tropiklerde. Başka zamanlar da. Bazen balta girmemiş ormanlarda, Hietzing'deki evin girişindeki küf kokusu aklıma gelirdi. Müzik ve sevdiğim her şey Viyana'da taşların, insanların bakış ve davranışlarının içinde saklı kaldı; tıpkı tertemiz duyguların bir kalpte yaşaması gibi. Duyguların artık acı vermemesini bilirsin. Kış Viyanası ve ilkbahar Viyanası. Schönbrunn'daki yürüyüş yolları. Okulun yatakhanesindeki mavi ışık, Barok heykelli büyük, beyaz merdiven boşluğu. Sabahları Prater'deki at gezintileri. Saray binicilik okulunun kır atları. Bütün bunları gayet net hatırlıyor ve bir kez daha görmek istiyordum" diyor alçak sesle, neredeyse utanmışçasına.

"Peki kırk bir yıl sonra ne buldun?" diye soruyor general tekrar.

"Bir şehir" diyor Konrád omuz silkerek. "Değişim."

"En azından burada" diyor general, "hayal kırıklığına uğramayacaksın. Bizde pek bir şey değişmedi."

"Son yıllarda seyahate çıkmadın mı?"

"Nadiren." General mumun alevine bakıyor. "Görevimin gerektirdiği kadar. Bir ara, görevi bırakmayı düşündüm; senin yaptığın gibi. Sonra da çıkıp dünyaya gitmeyi, etrafıma bakmayı, bir şeyi ya da birini bulmayı."

Birbirlerine bakmıyorlar: Misafir gözlerini sarımsı içkiyle dolu kadehine dikmiş, generalse mumun alevine. "Fakat sonra yine burada kaldım. Bilirsin işte, görev meselesi. İnsan katılaşıyor, sertleşiyor. Babama görev süremi dolduracağıma söz vermiştim. O yüzden kaldım. Yine de erken emekliliğimi istedim; o kadarını yaptım. Elli yaşındayken emrime bir ordu vermek istediler. Bunun için fazla genç olduğum hissine kapıldım. Bunun üzerine görevden çekildim. Anlayış gösterdiler. Bu arada" uşağa kırmızı şarap koyması için işaret ediyor, "zaten görevin artık insanı mutlu etmediği bir dönemdi. Devrim. Çöküş."

"Evet" diyor misafir, "bunu duydum."

"Sadece duydun mu? Biz yaşadık" diyor general sertçe.

"Belki de duymakla kalmadım" diyor öteki bu kez. "1917, evet. O sıralar ikinci kez Tropiklere gitmiştim. Bataklıklarda Çinli ve Malay kulilerle çalışıyordum. Çinliler en iyileridir. Bütün kazandıklarını kumarda yerler ama en iyileridir. Balta görmemiş ormanın ortasında bataklıkta yaşıyorduk. Telefon yoktu. Radyo da. Dışarıdaki dünyada savaş kızışıyordu. Ben o sırada İngiliz vatandaşıydım ama eski vatanımla savaşamayacak olmam anlayışla karşılanıyordu. Böyle şeyleri anlıyorlar. O nedenle Tropiklere dönmeme izin verdiler. Orada kulağımıza hiçbir şey gelmiyordu, hele kulilerin dünyadan haberi yoktu. Fakat bir gün, bataklığın ortasında, gazete ve radyo olmadan, dünyadan gelen bütün haberlerden haftalarca yolculuk uzakta, işi bıraktılar. Öğlen on ikide. Hiçbir sebep yokken. Etraflarındaki hiçbir şey değişmemişti; çalışma şartları, düzen, yevmiyeleri... Ne iyi ne kötüydü. Şartlara uygun. Orada olması gerektiği gibi. Ve '17 yılında bir gün öğlen on ikide, işi bıraktıklarını söylüyorlar. Vahşi ormandan çıktılar, dört bin kuli, bellerine kadar çamur içinde, üstleri çıplak; aletleri, balta ve çapaları bıraktılar ve yeter dediler. Sonra da şunu bunu talep ettiler. Disiplin yetkisi toprak sahiplerinden alınmalıydı. Zam istiyorlardı. Daha uzun molalar. İçlerine ne girdiğini anlamak imkânsızdı. Dört bin kuli gözümün önünde dört bin kahverengi ve sarı şeytana dönüştü. Öğleden sonra Singapur'a gittim. Orada öğrendim. Yarımadada bunu ilk öğrenenlerden biriydim."

"Yarımadada neyi öğrendin?" diye soruyor general ve öne eğiliyor.

"Rusya'da devrim olduğunu öğrendim. Hakkında sadece adının Lenin olduğu bilinen bir adam, bavulunda Bolşevizm, Mühürlü Tren'le evine dönmüş. Londra'dakiler de bunu benim balta girmemiş ormanda radyosuz ve telefonsuz yaşayan kulilerle aynı gün öğrenmişler. Akıl almazdı. Fakat sonra anladım. İnsan kendisi için önemli olanı aygıtsız da öğreniyor."

"Öyle mi düşünüyorsun?" diye soruyor general.

"Öyle olduğunu biliyorum" diye cevap veriyor diğeri. "Krisztina ne zaman öldü?" diye soruyor aniden.

"Krisztina'nın öldüğünü nereden biliyorsun?" diye soruyor general dümdüz bir sesle. "Sen Tropiklerde yaşıyordun, kırk bir yıldır kıtada yoktun. Yoksa senin kulilerin devrimi hissettikleri gibi sen de bunu mu hissettin?"

"Hissetmek mi?" diyor misafir. "Belki. Fakat neticede yanımızda oturmuyor. Nerede olabilir ki? Ancak mezarda."

"Evet" diyor general. "Bahçede yatıyor, seraların yakınında. Hep arzu ettiği gibi."

"Öleli çok oldu mu?"

"Sen gittikten sekiz yıl sonra."

"Sekiz yıl sonra" diyor misafir; kanı çekilmiş dudakları ve beyaz takma dişleri, bir şey çiğner ya da sayı sayar gibi oynuyor. "Otuz yaşında." Şimdi yarı duyulur bir sesle hesaplıyor. "Yaşasaydı şimdi altmış üç olacaktı."

"Evet. Bizim yaşlı adamlar olmamız gibi o da yaşlı bir kadın olacaktı."

"Neden öldü?"

"Kansızlık dediler. Oldukça nadir görülen bir hastalık."

"O kadar da nadir değil" diyor Konrád bir uzman edasıyla. "Tropiklerde sık görülür. Hayat şartları değişir, kan değerleri de buna tepki verir."

"Mümkün" diyor general. "Avrupa'da da hayat şartları değiştiğinde oldukça sık görülüyor olması mümkün. Ben bu konulardan hiç anlamam."

"Ben de pek anlamam. Fakat Tropiklerde devamlı fiziksel sorunların oluyor. Yavaş yavaş şifacıya dönüyorsun. Malaylar da sürekli şifacılık yapıyorlar. Demek 1907'de öldü" diyor sonunda, durmadan bunu düşünmüş ve nihayet sonucu hesaplamış gibi bir kayıtsızlıkla. "Sen o sırada hâlâ görevde miydin?"

"Evet. Savaş boyunca da görevdeydim."

"Nasıldı?"

"Savaş mı?" General misafire dik dik bakıyor. "Tropikler kadar korkunç. Özellikle son kış. Kuzeyde. Burada, Avrupa'da da hayat maceralı" diyor gülümseyerek.

"Maceralı mı? Evet, olabilir." Misafir başıyla onaylıyor. "İnan bana, bazen siz çarpışırken evde olmamanın azabını çekiyordum. Geri dönüp alaya yazılmayı bile düşündüm."

"Bunu" diyor general sakin ve nazik ama aynı zamanda çok net bir şekilde, "alaydan bazıları da düşündü. Fakat sonra gelmedin. Muhtemelen başka işlerin vardı" diyor yüreklendirici bir tavırla.

"İngiliz vatandaşıydım" diyor Konrád mahcup bir edayla. "İnsan vatanını on yılda bir değiştiremez."

"Hayır" diye onaylıyor general. "Bence insan vatanını hiçbir şekilde değiştiremez. Olsa olsa belgelerini değiştirebilir. Sence de öyle değil mi?"

"Benim vatanımın" diyor misafir, "varlığı sonra erdi. Benim vatanım Polonya ve Viyana, bu ev ve şehirdeki kışla, Galiçya ve Chopin'di. Bütün bunlardan geriye ne kaldı? Hepsini bir arada tutan o gizemli tutkal artık etki etmiyor. Her şey parçalarına ayrıldı. Benim vatanım bir duyguydu. Bu duygu yara aldı. İşte o zaman çekip gitmek gerekiyor. Tropiklere ya da daha uzağa."

"Daha uzağa derken?" diye soruyor general soğuk soğuk.

"Zamana."

"Bu şarabın" diyor general içinde koyu kırmızı içkinin olduğu kadehi kaldırarak, "üretim yılını belki hatırlarsın. '86 bağbozumu, asker yemini ettiğimiz yıl. Babam o günün anısına bu şarabı mahzenin bir köşesinde saklamıştı. Aradan yıllar geçti, neredeyse bir ömür. Eski bir şarap."

"Üzerine yemin ettiğimiz şey artık yok" diyor misafir çok ciddi bir tavırla ve kadehini kaldırıyor. "Herkes öldü, çekip gitti, üzerine yemin ettiğimiz şeyi bıraktı. Onun için yaşamaya ve ölmeye değer bir dünya vardı. O dünya öldü. Yenisiyse beni hiç ilgilendirmiyor. Bütün söyleyebileceğim bu."

"Benim için o dünya hâlâ yaşıyor, gerçekte artık var olmasa bile. Onun üzerine yemin ettiğim için yaşıyor. Benim bütün söyleyebileceğim de bu."

"Evet, sen asker kaldın" diye karşılık veriyor misafir.

Her biri masanın kendi oturduğu ucunda, sessizce kadehlerini dikip içkilerini bitiriyorlar.

12

"Sen gittikten sonra," diyor general sanki asıl olanı, gerilimli kısmı konuşup bitirmişler ve şimdi çene çalıyorlarmış gibi dostça bir edayla, "uzun süre döneceğini düşündük. Burada herkes seni bekledi. Hepsi de senin arkadaşındı. Sen, tabirimi mazur gör ama biraz antikaydın. Buna müsamaha gösterdik, çünkü senin için müziğin

daha önemli olduğunu biliyorduk. Neden gittiğini anlamadık ama gidişini kabullendik, çünkü herhalde önemli bir sebebin vardı. Senin için her şeyin bizler, biz gerçek askerler için olduğundan daha zor olduğunu biliyorduk. Senin için bir durum olan şey, bizim için vazifeye çağrılmaktı. Senin için kostüm olan, bizim için kaderdi. Bu kostümü çıkarıp attığında şaşırmadık. Fakat bir gün döneceğini düşündük. Ya da yazacağını. Bazılarımız böyle düşündü; itiraf edeyim, ben de. Krisztina da. Ve belki alaydan hatırlayacağın pek çok kişi de."

"Hayal meyal hatırlıyorum" diyor misafir kayıtsızca.

"Evet, herhalde başından çok şey geçti. Dışarıdaki dünyada. O zaman insan çabuk unutur."

"Hayır" diyor öteki. "Dünya bir şey değil. Önemli olan asla unutulmuyor. Bunu sonradan, yaşım biraz ilerlediğinde fark ettim. İkincil olan yok, insan onu tıpkı rüyalar gibi kafasından atıyor. Alayı hatırlamıyorum," diyor inatçı bir tavırla. "Bir süredir sadece asıl olanı hatırlıyorum."

"Mesela Viyana'yı ve bu evi; bunu mu demek istiyorsun?"

"Viyana'yı ve bu evi" diye tekrarlıyor misafir mekanik bir şekilde. Yarı kapalı gözlerini kırpıştırarak önüne bakıyor. "Hafıza sapla samanı olağanüstü bir biçimde ayırır. Büyük olaylardan on yıl, yirmi yıl sonra bunların insanın içinde hiçbir etki yaratmadığı ortaya çıkar. Sonra insan günün birinde bir avı, bir kitabın bir yerini ya da bu odayı hatırlar. Burada son yemek yediğimizde üçümüzdük. Krisztina henüz hayattaydı. Şurada, ortada oturuyordu. O zaman da masada bu süsler vardı."

"Evet" diyor general. "Senin önünde Doğu, Krisztina'nın önünde Güney vardı. Benim önümdeyse Batı."

"Ayrıntıları bile hatırlıyor musun?" diye soruyor misafir şaşkınlıkla.

"Her şeyi hatırlıyorum."

"Evet, ayrıntılar bazen çok önemlidir. Adeta bütünü bir arada tutar, hafızanın temel malzemelerini birbirine yapıştırır. Bunu bazen ben de düşünürdüm; Tropiklerde, yağmur yağdığında. Bu yağmur," diyor konuyu değiştirmek istercesine, "aylarca sürer. Sac damı makineli tüfek gibi tarar. Bataklığın dumanı tüter, yağmur sıcaktır. Her şey nemlenir; çarşaflar, iç çamaşırları, kitaplar, teneke kutudaki tütün, ekmek. Her şey vıcık vıcık, yapış yapıştır.

Sen evde otursun, Malaylar şarkı söylerler. Kendine ayırdığın kadın, odanın bir köşesinde hiç kımıldamadan oturup sana bakar. Saatlerce böyle oturup birine bakabilirler. İlk başta aldırmazsın. Sonra sinirin bozulur, odadan çıkmasını emredersin. Fakat bu da bir işe yaramaz: Başka yerde, başka bir odada oturup duvarların içinden sana baktığını bilirsin. Tibet köpekleri, o dilsiz mahluklar, o bütün dünyanın en itaatkâr hayvanları gibi kocaman kahverengi gözleri vardır. Sana o parlak, sakin gözlerle bakar ve nereye gitsen o bakışın uğursuz bir ışık gibi seni takip ettiğini hissedersin. Ona bağırdığında gülümser. Ona vurduğunda sana gülümseyerek bakar. Onu kovduğunda evin eşiğine oturup içeri bakar. Sen de onu geri çağırmak zorunda kalırsın. Durmadan çocuk doğururlar ama kimse bundan bahsetmez; hele kendileri, hiç. Sanki yanında tek bir kişi içinde bir hayvan, bir katil, bir rahibe, bir büyücü ve bir fanatik vardır. Zamanla yorulursun, çünkü bu bakış en güçlüyü bile yıpratacak kadar güçlüdür. Bir dokunuş kadar güçlü. Devamlı okşanıyormuşsun gibi. Aklını oynatırsın. Sonra bunu da umursamaz olursun. Yağmur yağar. Odanda oturup içki içersin, çok içersin; bir de tatlı tütün. Bazen biri gelir, fazla konuşmaz, o da içki ve tatlı tütün içer. Okumak istersin ama bir şekilde kitabın içine de yağmur yağar; kelime anlamıyla değil ama buna rağmen gerçekten, harfler hiçbir şey ifade etmez, sadece yağmuru dinlersin. Piyano çalmak istersin ama yağmur da yanına oturup seninle birlikte çalar. Sonra kurak mevsim gelir, dumanı tüten aydınlık. Hızla yaşlanırsın."

"Oralarda" diye soruyor general nazikçe, "ara sıra *Polonaise-Fantaisie* çaldın mı?"

Şimdi bifteklerini yiyorlar, dikkatle ve güçlü bir iştahla, hırsla, çiğnemeye dalarak; yemeğin artık sadece basit bir beslenme değil, törensi, arkaik bir eylem olduğu yaşlılar tarzında. Adeta güç toplamak için çiğneyip yutuyorlar; o şekilde bir dikkatle. Hareket etmek için güç gerekiyor, o güç de yemeklerde, orta pişmiş ette, koyu renk şarapta mevcut. Biraz ağızlarını şapırdatarak ve sanki sofra adabına özen gösterecek zamanları kalmamış, sanki etin her lifini iyice çiğnemek, bu maddede saklı yaşam gücünü sonuna kadar emip ondan faydalanmak daha önemliymiş gibi bir ciddiyet ve huşu içinde kendilerini vererek yiyorlar. Zarif hareketlerle ama bir yandan da şölendeki kabile reisleri gibi yiyorlar: Durmadan, bıkıp usanmadan.

Baş kâhya köşesinden uşağın hareketlerini endişeli bakışlarla takip ediyor, çünkü uşak şimdi beyaz eldivenli elleriyle büyük bir tepsiyi dengede tutmaya çalışıyor. Tepside çikolatalı dondurma var, üzerinden mavi sarı alkol alevleri yükseliyor.

Uşaklar misafire ve ev sahibine şampanya koyuyorlar. İki ihtiyar, neredeyse çocuk ebadındaki şişeden dökülen soluk sarı sıvıyı uzman edasıyla kokluyor.

General şampanyanın tadına bakıp kadehi önünden itiyor. Biraz daha kırmızı şarap istediğini gösteren bir işaret yapıyor. Misafir gözlerini kırpıştırarak onun bu hareketlerini takip ediyor. Çok yiyip içmekten ikisine de sıcak basmış.

"Büyükbabamın zamanında" diyor general şaraba bakarak, "her misafirin yanında bir pint sofra şarabı dururdu. Bu, misafir porsiyonuydu. Bir pint, bir buçuk litre. Sofra şarabı. Babam, kralın misafirlerinin önünde de kristal karaflarla sofra şarabı durduğunu anlatmıştı. Her misafirin önünde bir karaf. Sofra şarabı deniliyordu, çünkü sofrada duruyor ve misafir istediği kadar içebiliyordu. Resmi şaraplar ayrı ikram edilirdi. Kralın içki düzeni böyleydi."

"Evet" diyor kıpkırmızı ve yediklerini hazmetmekle meşgul olan Konrád. "O zamanlar her şeyin kendi düzeni vardı," diye ekliyor kayıtsızca.

"Burada oturmuştu" diyor general önemsemeden ve bakışıyla kralın masanın ortasına denk gelen yerini gösteriyor. "Sağında annem oturuyordu, solunda rahip. Burada, bu odada oturmuştu; şeref misafiri yerinde. Yukarıda, sarı odada yatmıştı. Yemekten sonra da annemle dans etmişti" diyor alçak sesle ve tam bir ihtiyar edasıyla, neredeyse hatırlarken çocuklaşarak. "Görüyorsun ya, bunlar artık kimseyle konuşulmuyor. Geri dönmen o yüzden de iyi oldu," diyor son derece ciddi. "Annemle *Polonaise-Fantaisie* çalmıştın. Daha sonra, Tropiklerde hiç çalmadın mı?" diye soruyor bir kez daha, sanki en önemlisi tekrar aklına gelmiş gibi.

Misafir düşünüyor: "Hayır" diyor. "Tropiklerde hiç Chopin çalmadım. Biliyorsun o müzik içimde çok fazla şeye dokunuyor. Tropiklerde insan daha hassas oluyor."

Şimdi, yiyip içmiş oldukları için, ilk yarım saatin sıkıntılı, resmi havası dağılmış durumda. Kireçlenmiş atardamarlarındaki kan daha hızlı akıyor, şakak ve alınlarındaki damarlar belirginleşiyor. Uşaklar seradan meyve getiriyorlar. İki adam üzüm ve Malta eriği

yiyor. Salon ısınmış, yaz akşamı esintileri yarı açık pencerelerdeki gri perdeleri oynatıyor.

"Kahveyi" diyor general, "diğer tarafta içebiliriz."

O anda bir rüzgâr pencereyi açıyor, perdeler uçuşmaya başlıyor, ağır kristal avize bile fırtınaya tutulan bir gemideymiş gibi sallanıyor. Gökyüzü bir an için aydınlanıyor; kükürt sarısı bir şimşek, kurbanın bedenini yaran altın bir hançer gibi geceyi yarıyor. Fırtına yemek odasında sağa sola saldırmaya başladı bile, korkuyla titreşen mumlardan bazılarını söndürdü; sonra birden zifiri karanlık oluyor. Baş kâhya pencereye koşup iki uşakla birlikte karanlıkta el yordamıyla kanatları kapatıyor. O sırada şehrin de karanlığa gömüldüğünü görüyorlar.

Şimşek şehrin elektrik santraline isabet etmiş. Karanlıkta sessizce oturuyorlar; sadece şöminedeki ateşten ve hâlâ yanan iki mumdan ışık geliyor. Sonra uşaklar başka lambalar getiriyorlar.

"Diğer tarafta" diye tekrarlıyor general, belli ki şimşek ve karanlıktan rahatsız olmadan.

Bir uşak havaya kaldırdığı lambayla onlara yolu gösteriyor. Konuşmadan ve hafiften yalpalayarak, duvardaki gölgeleri andıran o hayaletimsi halleriyle soğuk salonları geçip yemek odasından, mobilyası açık bir kuyruklu piyanoyla ortası bombeli, ısınmış bir porselen sobayı çevreleyen üç koltuktan ibaret olan bir odaya gidiyorlar. Burada oturup yere kadar inen beyaz perdelerin arasından karanlık manzaraya bakıyorlar. Uşak kahveyi sehpaya bırakıyor, yanına puro ve likör koyuyor, şöminenin rafına da üstünde kalın kilise mumları olan gümüş bir şamdan yerleştiriyor. Birer puro yakıyorlar. Ve hiç konuşmadan ısınıyorlar. Sobadan eşit aralıklarla odunların sıcağı vuruyor, mum ışığı başlarının üzerinde oynaşıyor. Şimdi kapı kapalı. Yalnızlar.

13

"Artık fazla yaşamayız" diyor general birdenbire, sessiz bir tartışmanın sonucunu ilan edercesine. "En fazla bir iki yıl, belki o kadar bile değil. Artık fazla yaşamayız, çünkü geri döndün. Bunu sen de çok iyi biliyorsun. Tropiklerde ve daha sonra Londra'daki

evinde bunu düşünecek zamanın vardı. Kırk bir yıl uzun bir zaman. İyice düşündün, değil mi? Fakat sonra geri döndün, çünkü başka şansın yoktu. Ben de seni bekledim, çünkü benim de başka şansım yoktu. İkimiz de bir kez daha görüşeceğimizi biliyorduk; ve sonra biteceğini. Hayatın, varlığımıza anlam ve heyecan katan her şeyin. Çünkü seninle benim aramdaki gibi bir sırrın özel bir gücü vardır. Zararlı bir ışın gibi hayatın dokusunu yakar ama bir yandan da ona esneklik ve sıcaklık katar. İnsanı yaşamaya zorlar. Yeryüzünde yapacakların olduğu müddetçe yaşarsın. Sen Tropiklerde ve dışarıdaki dünyadayken geçen kırk bir yılda ormanda, tek başıma neler yaşadığımı anlatmak istiyorum. Yalnızlık da epey tuhaftır. Bazen balta girmemiş bir orman gibi tehlikeler ve sürprizlerle doludur. Onun bütün çeşitlemelerini bilirim. İnsanın şaşmaz bir hayat düzeni kurarak boş yere mücadele ettiği can sıkıntısı. Sonra ani patlamalar. Yalnızlık da vahşi orman kadar gizemlidir," diye tekrarlıyor inatçı bir tavırla. "İnsan şaşmaz bir düzene göre yaşar ve günün birinde senin Malaylar gibi Amok koşucusu olur. Bir evi, unvanı, mevkii ve hiçbir şekilde şaşmayan bir yaşam şekli vardır. Ve bir gün bütün bunlardan koşarak kaçar, elinde silahla ya da bazen silahsız… ki bu ikincisi daha bile tehlikeli. Gözlerinde donuk bir bakışla koşarak dünyaya çıkar; yol arkadaşları, eski dostları ondan uzaklaşırlar. Büyük şehre gider, kendine kadınlar satın alır, etrafındaki her şey havaya uçar, bela arar ve bulur. Fakat dediğim gibi, en kötüsü bu da değildir. Belki koşarken bir yumrukla uyuz, kuduz bir köpek gibi yere serilir. Belki duvara, hayatın engellerine doğru koşar ve bütün kemiklerini kırar. Daha kötüsü, insanın yalnız geçen yıllar boyunca ruhunda oluşan bu galeyanı bastırmasıdır. Ve hiçbir yere koşmaması. Kimseyi öldürmemesi. O zaman ne yapar? Yaşar, bekler, düzeni korur. Bir keşiş gibi yaşar ama kutsal kitapsız, dünyevi bir düzende. Bununla birlikte keşişin işi kolaydır, çünkü inancı vardır. Ruhunu ve kaderini yalnızlığa teslim eden bir insansa inançlı olamaz. Sadece bekleyebilir. Onu yalnızlığa mahkûm eden her şeyi, kendisini bu duruma getirenlerle ya da getirenle bir kez daha konuşacağı günü ya da anı. On, kırk ya da daha net söylemek gerekirse kırk bir yıl boyunca düelloya hazırlanır gibi o ana hazırlanır. Düelloda yenilme ihtimaline karşı işlerini yoluna koyar. Ve profesyonel savaşçılar gibi her gün idman yapar. Neyle idman yapar? Anılarla, ki yalnızlık ve zamanın zihnini

sislendirmesine, kalbini ve ruhunu yumuşatmasına izin vermesin. Çünkü hayatta bütün hazırlığına değen, kılıçsız bir düello vardır. En tehlikelisi de budur. Fakat günün birinde o an gelip çatar. Sen bu konuda ne düşünüyorsun?" diye soruyor nazikçe.

"Aynı şekilde" diyor misafir. Ve purosunun külüne bakıyor.

"Senin de böyle düşünmene sevindim" diyor general. "Bu beklenti insanı hayatta tutar. Tabii hayattaki her şey gibi onun da kendi sınırları vardır. Senin bir gün geri döneceğini biliyor olmasaydım muhtemelen ben yollara düşüp seni arayacaktım; Londra'daki evinde, Tropiklerde ya da cehennemin dibinde. Çünkü seni arardım, bunu çok iyi biliyorsun. Belli ki insan gerçekten belirleyici olan şeyleri biliyor. Haklısın, radyo ve telefon olmasa da biliyor. Benim evimde telefon yok, sadece aşağıdaki büroda kâhyanın bir telefonu var; radyom da yok, çünkü dünyanın o aptal, kirli gürültüsünün yaşadığım odalara sokulmasını yasakladım. Artık dünya bana hiçbir zarar veremez. Yeni dünya düzenleri benim doğduğum ve yaşadığım hayat tarzını ortadan kaldırabilir, bozguncu, saldırgan güçler özgürlüğümü ve hayatımı elimden alabilir. Hiçbiri umurumda değil. Önemli olan, tanıdığım ve hayatımdan çıkardığım dünyayla pazarlık etmemem. Fakat günümüzün modern araçları olmadan da senin bir gün tekrar bana geleceğini biliyordum. Bunu bekledim, çünkü beklemeye değer her şeyin kendi zamanı ve düzeni vardır. İşte o an geldi."

"Ne demek istiyorsun?" diye soruyor Konrád. "Ben çekip gittim; neticede böyle bir hakkım vardı. Belki bunun için sebebim de. Haber vermeden gittim, veda etmeden, orası doğru. Kuşkusuz başka şansım olmadığını, böylesinin doğru olduğunu hissetmiş ve anlamışsındır."

"Başka şansın olmadığını mı?" diye soruyor general ve başını kaldırıp bakıyor. Misafiri sanki bir nesneymiş gibi delici bakışlarla süzüyor. "İşte konumuz tam da bu. Uzun zamandır bunu düşünüp duruyorum. Yanılmıyorsam kırk bir yıldır."

Öteki bir şey söylemeyince devam ediyor: "Şimdi, yaşlılığımda, çocukluğumu çok düşünür oldum. Bunun normal olduğu söylenir. Sona doğru insan başlangıcı daha net hatırlar. Yüzler görüyor, sesler duyuyorum. Seni okulun bahçesinde babamla tanıştırdığım anı görüyorum. Benim dostum olduğun için o da seni dostu saymıştı. Birini öyle hemen dostu saymaz. Fakat söylediği şey, ölene

dek geçerli kaldı. O anı hatırlıyor musun? Büyük girişteki kestane ağaçlarının altındaydık, babam sana elini uzatmıştı. 'Sen oğlumun dostusun' demişti. 'Bu dostluğa hürmet edin,' diye ciddi bir tavırla eklemişti. Sanırım onun için hiçbir şey bu kelime kadar önemli değildi. Beni dinliyor musun? Teşekkürler. Anlatmak istiyorum. Ve bunu sırasıyla yapmaya çalışmak. Hiç endişen olmasın, araba bekliyor, gitmek istersen seni dilediğin zaman şehre bırakır. Son derece müsterih ol, istemezsen burada kalman gerekmez. Bunun hoşuna gitmeyeceğini tahmin ederim. Fakat arzu edersen geceyi burada geçirebilirsin" diyor önemsemeden. Öteki başıyla reddedince ekliyor: "Nasıl istersen. Araba bekliyor. Seni şehre geri götürür, sabah da buralardan gidersin, Londra'daki evine, Tropik ülkelere ya da işte istediğin yere. Fakat önce beni dinle."

"Dinliyorum" diyor misafir.

"Teşekkürler" diye karşılık veriyor general daha bir canlı. "Başka şeyler de konuşabilirdik. Güneşi batmakta olan iki eski dost çok şey hatırlar. Fakat madem buradasın, sadece gerçeği konuşalım. Babamın seni dostu saymasıyla başladım. Bunun onun için ne anlama geldiğini çok iyi biliyorsun; çok iyi biliyordun ki elini uzattığı kişi bu hayatta kaderin sillesini her yediğinde, her sıkıntı ve dertte ona güvenebilirdi. Nadiren birine elini uzatırdı, orası doğru. Fakat uzattığında bunu kayıtsız şartsız yapardı. Okulun avlusunda, kestane ağaçlarının altında sana elini bu şekilde uzattı. O zaman on iki yaşındaydık. Çocukluğun son anıydı. Babamı bazen geceleri bütün netliğiyle görüyorum; hayatta önemli olan her şey gibi. Onun için 'dostluk' kelimesi şerefle aynı anlama geliyordu. Bunu çok iyi biliyordun, onu tanıyordun. Ve şunu söylememe izin ver, benim için belki daha da büyük bir anlam taşıyordu. Anlattıklarım seni rahatsız ediyorsa bağışla" diyor alçak sesle ve neredeyse sıcak bir tavırla.

"Rahatsız değilim" diyor Konrád aynı şekilde alçak sesle. "Anlat."

"Aslında" diyor general kendi kendiyle tartışırcasına, "genel olarak dostluk diye bir şey var mı bilsek iyi olurdu. Hayatlarının bir döneminde belli konularda aynı şeyleri düşünen, benzer zevkleri, benzer ihtiyaçları olan iki insanın karşılaştıklarında yaşadıkları tesadüf sevincini kastetmiyorum. Bunların hiçbiri dostluk değil. Bazen bunun hayattaki en güçlü bağ ve o nedenle bu kadar nadir olduğunu bile düşünüyorum. Peki temelinde ne var? Duygudaşlık

mı? Kof, bayat bir kelime bu; iki insanın hayatın zor anlarında birbirlerine destek olmalarını ifade edemeyecek kadar zayıf. Duygudaşlık? Ya da belki başka bir şey... Belki de insanlar arasındaki her ilişkinin derinlerinde küçük bir Eros kıvılcımı var. Burada ormanda, yalnızlığımın içinde, hayatın getirdiği şeyleri anlamaya çalışırken zaman zaman bunu düşündüm. Dostluk elbette hemcinslerinde bir çeşit tatmin arayan, hasta tabiatlı insanların gönül ilişkilerinden farklı bir şeydir. Dostluğun Eros'unun bedene ihtiyacı yoktur. Hatta beden tahrikten ziyade rahatsız eder. Fakat yine de bu bir Eros'tur. Her sevgide, her insan ilişkisinde Eros yaşar. Biliyor musun, çok okuma yaptım" diyor özür dilercesine. "Günümüzde bu konuda çok daha özgürce yazılıyor. Fakat Platon'u da tekrar tekrar okudum, çünkü okulda onu anlamamıştım. Dostluk bana göre –ki dünyayı dolaşan sen bu konuda kuşkusuz bir köy yalnızlığı içinde yaşayan benden çok daha iyi ve kapsamlı bilgi sahibisindir– bir anne tarafından doğurulmuş canlılar arasında olabilecek en asil ilişki. İşin ilginç yanı, hayvanlar da bu ilişkiyi biliyor. Dostluk, özveri, yardımseverlik hayvanlar arasında da var. Rus bir dük bu konuda yazmıştı. Adını unuttum. Zor duruma düşen türdeşlerinin yardımına koşan aslanlar, çalıhorozları ve başka türden canlılar var; hatta bazen kendi türünden olmayanlara bile yardım ettiklerini kendi gözümle gördüm. Sen hiç başka ülkelerde böyle bir şey yaşadın mı? Fakat oralarda dostluk şüphesiz farklıdır, bizim bu geri kalmış dünyamızdakinden daha ileri, daha çağdaştır. Canlılar karşılıklı yardımı organize eder. Bunu yaparken ara sıra engellerle savaşır ama güçlü, yardıma hazır varlıklar daima, her canlı topluluğunda vardır. Hayvanlar aleminde bunun yüzlerce örneğini gördüm. İnsanlar arasında o kadar çok görmedim. Daha doğrusu, hiç görmedim. İnsanlar arasında oluştuğuna şahit olduğum bütün duygudaşlıklar sonunda kibir ve egoizm bataklığında boğuldu. Yoldaşlık ve arkadaşlık zaman zaman dostluk gibi görünür. Ortak ilgi alanları insanlar arasında dostluğa benzer durumlar yaratabilir. Ayrıca insanlar yalnızlıktan kaçmak için de kendilerini onlara bir süre dostluğun çeşitlemeleri gibi görünen ama sonradan pişman oldukları samimiyetlere kaptırabilirler. Tabii ki gerçek bunların hiçbiri değildir. Dostluk daha ziyade –babam böyle bakardı– bir görev olarak tasavvur edilir. Tıpkı âşık gibi dost da duyguları için mükafat beklemez. Karşı görev talep etmez, dost olarak seçtiği

insanı görür ama bir yanılsamanın ışığında değil, onun hatalarını görür ve onu kabul eder; bütün sonuçlarıyla birlikte. İdea budur. Böyle bir idea olmasaydı yaşamaya, insan olmaya değer miydi? Peki bir dost, doğru dürüst bir dost olmadığı için hata yaptığında, onun karakterinden, zayıf yanlarından şikâyet etmeye hakkımız var mı? İnsanın karşısındakini erdemleri, sadakati, istikrarı için sevdiği bir dostluğun ne değeri var? Sadakati hesaba katan sevgi türlerinin ne değeri var? Tıpkı kendini feda eden sadık dost gibi sadakatsiz dostu da kabul etmek vazifemiz sayılmaz mı? Her insan ilişkisinin gerçek özü ötekinden hiçbir şey, hiç ama hiçbir şey talep etmeyen ve beklemeyen bu özveri değil mi? Ve kendisi daha fazla verdikçe daha da az bekleyen? Peki ya ötekine gençlik yıllarının güvenini, ardından bütün bir yetişkinlik döneminin fedakârlığını ve en sonunda bir insanın diğerine verebileceği en yüksek şeyi, kayıtsız şartsız, tutkulu, kör bir güveni gösterip sonra da ötekinin sadakatsiz ve alçak olduğunu görürse, isyan edip intikam isteyebilir mi? Ve isyan edip intikam çığlıkları atarsa bu aldatılmış, terk edilmiş kişi gerçek bir dost sayılır mı? Görüyorsun ya, geride tek başıma kaldıktan sonra bu tür teorik sorularla meşgul oldum. Tabii ki yalnızlık cevap vermiyordu. Kitaplarda da tam bir cevap yoktu. Ne eski kitaplarda, Çinli, Yahudi, Antik Yunan düşünürlerin eserlerinde, ne de her şeyi açık açık söyleyen ama sözleri gerçeğin ifadesinden ziyade yuvarlak ifadeler olan yeni düşünürlerinkinde. Fakat zaten bugüne dek gerçeği dile getirmiş, yazmış biri var mı ki? Günün birinde ruhumda ve kitaplarda araştırma yapmaya başladıktan sonra bunu da uzun uzun düşündüm. Zaman geçip gitti ve etrafımdaki hayata karanlık çöktü. Kitaplar ve anılar üst üste yığılıp yoğunlaştı. Her kitapta bir hakikat kırıntısı vardı ve her anı bir kırıntıya, insanın ilişkilerin gerçek doğasını boşuna öğrendiği, bu tür bilgilerin onu daha bilge kılmadığı cevabını veriyordu. İşte bu nedenle ötekinden kayıtsız şartsız dürüstlük ve sadakat beklemeye hakkımız yok; yaşananlar bu dostun sadakatsizlik ettiğini göstermiş olsa bile."

"Bu dostun" diyor misafir, "sadakatsizlik ettiğinden kesin emin misin?"

Uzun süre susuyorlar. Alacakaranlıkta, huzursuz mum ışığında küçücük kalmış gibiler; bu ışıkta neredeyse görünmeyen iki buruşuk ihtiyar bakışıyor.

"Kesin emin değilim" diyor general. "O yüzden buradasın. Bunu konuşuyoruz."

Koltukta arkasına yaslanıp sakin, disiplinli bir hareketle kollarını kavuşturuyor. Şöyle diyor: "Çünkü bir olgusal gerçek vardır. Şu şu yaşanmıştır. Şöyle şöyle yaşanmıştır. Şu zaman şu zaman yaşanmıştır. Bunu öğrenmek zor değil. Olgular konuşur; hani derler ya: Hayatın sonuna doğru olgular itiraflarını, işkence sandalyesindeki sanıklardan daha yüksek sesle haykırır. Sonunda her şey yaşanıp biter, ortada yanlış anlaşılacak bir şey yoktur. Fakat kimi zaman olgular yalnızca sonuçların zavallı tezahürleridir. İnsan yaptığıyla değil, bu yaptığının arkasındaki amaçla kendini suçlu hale getirir. Her şey amaçta saklıdır. Benim incelediğim, din tarafından kurulmuş eski büyük hukuk düzenleri bunu biliyor ve ilan ediyor. Bir insan sadakatsizlik, hainlik edebilir, hatta en kötüsünü yapıp cinayet işleyebilir ve yine de suçsuz kalabilir. Fiil henüz hakikatin kendisi değildir. Sadece bir sonuçtur; ve insan bir gün yargıç sıfatıyla çıkıp bir hüküm vermesi gerektiğinde polis raporundaki olgularla yetinemez, hukukçuların gerekçe dedikleri şeyi de bilmesi gerekir. Senin kaçışının olgusal boyutunu anlamak kolay. Gerekçesini değil. İnan bana, aradan geçen kırk bir yıl boyunca bu anlaşılmaz hamleyi kendime açıklamak için her ihtimali değerlendirdim. Hiçbir değerlendirme beni bir cevaba götürmedi. Cevabı ancak hakikat verebilir."

"Kaçıştan söz ediyorsun" diyor Konrád. "Bu ağır bir kelime. Netice itibariyle kimseye bir şey borçlu değildim. Rütbemi usulüne uygun şekilde attım. Geride kirli suçlar bırakmadım, kimseye bir söz verip tutmamış değildim. Kaçış ağır bir kelime" diyor ciddi bir tavırla ve oturduğu yerde hafifçe doğruluyor.

Fakat sesindeki titreme, sözlerinde tınlayan kasvetli feveranın çok da dürüstçe olmadığını gösteriyor.

"Ağır bir kelime olabilir" diyor general başıyla onaylayarak. "Fakat yaşananlara uzaktan bakarsan, daha hafifini bulmanın kolay olmadığını itiraf etmek zorunda kalırsın. Kimseye bir şey borçlu olmadığını söylüyorsun. Bu doğru ama bir yandan da doğru değil. Tabii ki ne terzine, ne de şehirdeki tefecilere bir borcun vardı. Aynı şekilde bana da ne para, ne de verilmiş bir söz borçluydun. Fakat yine de o temmuz günü –baksana, hangi gün olduğunu bile hatırlıyorum, çarşambaydı–, şehri terk ederken geride bir borç

kaldığını biliyordun. Akşam evine gittim, çünkü seyahate çıktığını duymuştum. Bunu karanlık çökerken, sıra dışı koşullarda öğrenmiştim. İstersen bir gün bu konuyu da konuşuruz. Evine gittim, beni emir erin karşıladı. Ondan beni, şehirdeki görevini yaparken son yıllarda yaşadığın odada yalnız bırakmasını istedim." Birden susuyor, arkasına yaslanıyor ve geçmişe bakarcasına eliyle gözlerini kapatıyor. Ardından sakin, tekdüze bir sesle devam ediyor: "Elbette emir eri emrime uydu, yapabileceği başka bir şey yoktu. Artık senin oturduğun odada yalnızdım. Her şeyi iyice inceledim. Bu densizce merakımı bağışla. Fakat bir şekilde gerçeğe inanamıyordum; hayatımın büyük bölümünü, yani tam yirmi dört yılı, çocukluğun, gençliğin ve yetişkinliğin en güzel yıllarını birlikte geçirdiğim insanın kaçtığına inanamıyordum. Mazeret bulmaya çalıştım, belki ağır hastadır diye düşündüm ya da aklını kaçırdığını umdum; ya da peşine düşmüşlerdi, belki de kumar oynamış ya da alaya, bayrağa, yeminine ya da şerefine aykırı hareket etmiştin. Böyle şeyler umdum. Evet, şaşırma; bütün bunlar o sırada bana senin işlediğinden daha hafif bir suç gibi geliyordu. Her şeyi mazeret ve açıklama olarak görmeye hazırdım; dünyanın ideallerine son ihaneti bile. Sadece tek bir şeyi anlayamadım: Bana karşı günah işlemeni. Bir dolandırıcı, bir hırsız gibi kaçtın; daha birkaç saat önce yukarıda şatoda, uzun yıllar boyunca gündüz ve bazen de gece saatlerini sadece ikizlerin, doğanın bir cilvesi sonucu yaşamda ve ölümde birbirine bağlanmış bu tuhaf varlıkların bildiği bir güven ve kardeş yakınlığı içinde geçirdiğimiz yerde bizimle, Krisztina ve benimle beraberken sonrasında kaçtın. Bilirsin, ikizler yetişkin olduklarında bile, uzaktan bile birbirlerinin her şeyini bilirler. Tuhaf bir doğa kanunu onlara aynı anda hastalanmalarını emreder, ve aynı hastalığa yakalanmalarını; biri Londra'da, diğeri uzaklarda, yabancı bir ülkede yaşıyor olsa bile. Birbirleriyle konuşmazlar, birbirlerine yazmazlar, farklı şartlarda yaşarlar, farklı beslenirler, aralarında binlerce kilometre vardır. Fakat yine de otuz ya da kırk yaşında aynı hastalığa yakalanırlar, safra kesesi ya da apandisit; hayatta kalma şansları da aynıdır. İki beden, anne karnındaki gibi birbirine bağlıdır. Aynı insanları sever, aynı insanlardan nefret ederler. Doğada bu görülür. Sık değil. Fakat belki genelde sanıldığı kadar seyrek de değil. Zaman zaman, dostluğun böyle bir bağ olduğunu bile düşündüm; ikizlerin kader birliği gibi. Eğilimler, duygudaşlık, zevkler,

mizaç ve kültürden oluşan garip bir kimlik iki insanı aynı kaderde birleştirir. Biri diğerine ne yaparsa yapsın, ortak bir yazgıları vardır. Biri diğerinden kaçsa da birbirleri hakkında esas olanı bilirler. Biri yeni bir dost ya da sevgili edinse bile diğerinin yazılı olmayan, gizli iznini almadan bu ortaklıktan kurtulamaz. Böyle insanların kaderi paralel ilerleyen yollarda gerçekleşir; diğeri istediği kadar uzağa, isterse Tropiklere gitsin. Kaçtığın gün odanda dururken bir yandan bunları düşünüyordum. O an çok net gözümün önünde, ağır İngiliz tütününün kokusu burnumda, mobilyaları, büyük Şark işi kilimli divanı, duvarlardaki atlı resimlerini görüyorum. Sigara odalarına konulan cinsten bordo deri bir koltuk da hatırlıyorum. Divan büyüktü, özel olarak yaptırdığın anlaşılıyordu, böyle bir şey bizim oralardan satın alınmış olamazdı. Aslında divan da değil, iki kişilik bir Fransız yataktı."

Ağzından çıkan dumana bakıyor.

"Pencere bahçeye bakıyordu. Doğru hatırlıyorsam... Bu orada ilk ve son bulunuşumdu. Seni ziyaret etmemi hiç istemedin. Bir ev kiraladığından da sadece laf arasında bahsetmiştin; kenar mahallede, ıssız bir semtte, bahçeli bir ev. Onu üç yıl önce kiralamıştın, yani kaçışından; bağışla, görüyorum ki bu kelimeyi duymaktan hoşlanmıyorsun."

"Devam et" diyor misafir. "Mesele kelimeler değil. Madem başladın, devam et."

"Öyle mi diyorsun?" diye soruyor general zararsız bir ilgiyle. "Mesele kelimeler değil mi? Şahsen ben böyle bir iddiada bulunmaya cesaret edemezdim. Bazen bana mesele gayet de insanın söylediği, gizlediği ya da yazdığı kelimelermiş gibi geliyor; sırf onlar olmasa bile... Evet, buna inanıyorum" diyor bu kez çok net. "Beni hiç o eve davet etmedin; davet edilmeden de seni ziyaret edemezdim. Dürüst olmak gerekirse, dayayıp döşediğin bu ev yüzünden benden, zengin adamdan utandığını düşünüyordum. Belki de onu fakir işi buluyordun. Sen çok gururlu bir insandın" diyor açıkça. "Gençliğimizde bizi ayıran tek şey paraydı. Sen gururluydun ve benim zengin olmamı bağışlayamadın. Sonradan hayatta, zenginliğin belki de gerçekten bağışlanamayacağını düşündüğüm bile oldu. Daimi misafiri olduğun servetin son derece abartılı bir yanı vardı. İçine doğmama rağmen ben bile ara sıra bunun bağışlanamaz olduğu hissine kapılıyordum. Ve sen, aramızdaki maddi farkı hissettirmeye daima aşırı derecede

özen gösterdin. Yoksullar, özellikle de toplumun üst tabakasındaki yoksullar bağışlamazlar" diyor tuhaf bir memnuniyetle. "O yüzden düşündüm ki belki de evi benden saklıyorsun, belki de basit mobilyalardan utanıyorsun. Aptalca bir varsayım, bunu şimdi biliyorum ama kibrin gerçekten sınırsızdı. İşte, günün birinde senin kiralayıp döşediğin ve bana hiç göstermediğin yuvanın ortasında duruyorum. Ve gözlerime inanamıyorum. Bu ev, senin de bildiğin gibi, bir sanat eseriydi. Büyük değildi; zemin katta bir tane genişçe, üst katta iki küçük oda ama yine de mobilya, odalar ve bahçe, üstelik her yer ancak bir sanatçının döşeyebileceği şekilde döşenmiş. İşte o zaman senin gerçekten bir sanatçı olduğunu anladım. Ve biz diğer insanlar arasında ne kadar yabancı kaldığını. Ve seni sevgi ve hırstan ötürü orduya vererek sana karşı ne büyük bir günah işlediklerini. Hayır, hiçbir zaman bir asker olmadın; ve aramızda yaşarken hissettiğin derin yalnızlığı anlayabiliyordum. Bu ev senin sığınağındı; tıpkı Ortaçağ'da dünyadan vazgeçenler için kalenin ya da manastırın olduğu gibi. Ve bir korsan misali, güzel ve kıymetli olan her şeyi buraya istiflemiştin: Perdeler ve halılar, eski bronz ve gümüşler, kristal ve mobilyalar, nadide kumaşlar... Biliyorum, o yıllarda annen ölmüş ve sana Polonyalı akrabalarından da miras kalmıştı. Bir keresinde Rus sınırındaki bir çiftlikten söz etmiş, sana kalacağını söylemiştin. İşte çiftlik burada, bu üç odadaydı; mobilya ve resimlere çevrilmişti. Alttaki odanın ortasındaysa bir kuyruklu piyano; eski bir brokarla örtülü, üstünde de kristal bir vazo içinde üç orkide. Bunlar bu civarda sadece benim seramda yetişir. Odalarda dolaşarak her şeyi en küçük ayrıntısına kadar inceledim. Senin aramızda yaşadığını ama bizim bir parçamız olmadığını anladım. Bu sanat eserini, bu sıra dışı evi dünyadan saklamak, sadece kendin ve sanatın için yaşamak amacıyla, inatla ve büyük bir güç sarf ederek gizli tuttuğunu anladım. Çünkü sen bir sanatçısın ve belki de bir eser yaratabilirdin" diyor itiraz kabul etmeyen bir ifadeyle. "Bütün bunları, terk edilmiş evin seçme mobilyaları arasında anladım. Ve tam o sırada içeri Krisztina girdi."

Kollarını göğsünde kavuşturmuş, o kadar tutkusuz ve soğukkanlı konuşuyor ki, sanki polise bir kazanın seyrini dikte ediyor.

"Piyanonun önünde durmuş, orkidelere bakıyordum" diyor. "Ev bir kostüm gibiydi. Yoksa acaba senin için üniforma mı bir kostümdü? Bu soruyu ancak sen cevaplayabilirsin ve şimdi, bütün

bunlar geçip gittiğine göre, aslında cevapladın: Hayatınla. İnsan önemli soruları sonunda daima bütün hayatıyla cevaplar. O esnada ne söylediğinin, hangi sözler ve prensiplerle kendini savunduğunun bir önemi var mı? Sonunda, en sonunda insan dünyanın ona öylesine inatla sorduğu soruları hayatının gerçekleriyle cevaplar. Sorular şöyledir: Sen kimsin? Gerçekten ne istiyordun? Gerçekten ne yapabiliyordun? Nerede sadıktın, nerede sadakatsiz? Nerede cesurdun, nerede korkak? Sorular bu şekildedir. Ve insan elinden geldiğince cevaplar, doğru ya da yalan söyleyerek ama bu o kadar önemli değil. Önemli olan, sonunda bütün hayatıyla cevap vermesidir. Sen üniformanı çıkardın, çünkü sana kostüm gibi geliyordu; o kadarı aşikâr. Öte yandan ben o üniformayı, görevim ve dünya benden talep ettiği müddetçe taşıdım; ve ben de bir cevap vermiş oldum. Sorulardan biri buydu. Diğeri ise şu: Sen benim için neydin? Dostum muydun? Neticede kaçtın. Veda etmeden ama hiç veda etmeden de değil, çünkü bir önceki gün avda bir şey yaşanmıştı ve ben bunun anlamını sonradan kavramıştım; veda işte buydu. İnsan ilişkilerinde hangi söz ya da davranışın geri çevrilemez, nihai bir değişikliğin habercisi olduğunu nadiren biliriz. O gün neden senin evine gittim? Beni çağırmamıştın, veda etmemiştin, herhangi bir haber bırakmamıştın. Tam da bizden kaçtığın gün, beni hiç davet etmediğin o evde ne işim vardı? Hangi haber beni arabayı alıp süratle şehre gitmeye ve seni çoktan boş kalmış evinde aramaya itmişti? Bir önceki gün avda ne öğrenmiştim? Orada bir şeyler kaybolmamış mıydı? Senin kaçışını hazırladığına dair gizli bir bilgi, bir işaret, bir ihbar almamış mıydım? Hayır, herkes susmuştu, Nini bile; ihtiyar sütanneyi hatırlıyor musun? Her şeyimizi bilirdi. Hâlâ yaşıyor mu ha? Evet yaşıyor, kendi meşrebince. Büyük büyükbabamın diktiği şu pencerenin önündeki ağaç gibi yaşıyor. Bütün canlılar gibi onun da süresi var; yaşamak zorunda olduğu bir süre. Nini biliyordu. Fakat o da bir şey söylemedi. O günlerde çok yalnızdım. Fakat yine de doğru anın o olduğunu biliyordum, zamanı gelmişti, her şey yerini bulacaktı; sen, ben ve herkes. Evet, avda öğrendim" diyor anılara dalarak ve adeta kendine sık sık sorduğu bir soruyu cevaplarcasına. Ardından susuyor.

"Neyi avda öğrendin?" diye soruyor Konrád.

"Güzel bir avdı" diyor general neredeyse sıcak bir sesle, düşüncelerinde hoş bir anının ayrıntılarını yaşar gibi. "Bu ormandaki son

büyük av. O zamanlar avcılar vardı, doğru düzgün avcılar... Belki bugün hâlâ vardır, bilmiyorum. Şahsen ben o gün ormanımda son kez ava çıktım. O zamandan beri sadece, çiftliğin kâhyası tarafından ağırlanan ve ormanda sağa sola ateş eden pazar avcıları, misafirler geliyor. Hakiki avcı başka bir şeydi. Sen bunu anlayamazsın, çünkü hiçbir zaman avcı olmadın. Senin için bu da sadece bir vazifeydi, mesleğinin ve sosyal sınıfının beraberinde getirdiği bir vazife, tıpkı ata binmek ve cemiyet hayatı gibi. Avcıydın ama sadece toplumsal formaliteye boyun eğen biri gibi. Küçümser bir yüz ifadesiyle avlanıyordun. Tüfeği de bir baston gibi özensizce taşıyordun. Sen bu tuhaf tutkuyu, bir erkekte bütün rollerin, kıyafetlerin ve kibarlıkların gerisinde saklı ve yeryüzünün iç katmanlarındaki sonsuz ateş kadar derinde olan, erkek hayatının bu en gizli tutkusunu tanımıyorsun. Bu tutku, öldürme zevkidir. Biz insanız, bize öldürme misyonu verildi. Bu böyle olmak zorunda. İnsan bir şeyi korumak için öldürür, bir şey elde etmek için öldürür, bir şeyin intikamını almak için öldürür. Gülümsüyor musun? Küçümseyerek gülümsüyorsun ha? Sen sanatçıydın, dolayısıyla bu bayağı, kaba içgüdüler senin ruhunda inceldi, öyle mi? Belki de hayatında hiç canlı bir şey öldürmediğini düşünüyorsun. O kadar emin olma," diyor sert ve kuru bir sesle. "Bu akşam, asıl olan ve gerçek dışında hiçbir şeyden bahsetmenin kıymetinin olmadığı bir akşam, çünkü bu akşamın devamı yok ve belki de bunun arkasından pek fazla akşam ve gün gelmeyecek. Demek istiyorum ki, artık kesinlikle özel anlamı olan bir akşam ve gün gelmeyecek. Belki hatırlarsın, ben de uzun zaman önce Doğu'ya gitmiştim; Krisztina'yla balayı seyahatimizdi. Arap ülkelerini dolaştık, Bağdat'ta Arap bir aileye misafir olduk. Oranın insanları son derece asil; uzak ülkelere gitmiş biri olarak bunu kuşkusuz sen de biliyorsundur. Kibirleri, gururları, duruşları, tutku dolu oluşları ve sükûnetleri, bedenlerindeki disiplin ve hareketlerindeki kendinden eminlik, oyunları ve gözlerindeki şimşekler, bütün bunlar eski bir zümre bilincini yansıtıyor; insanoğlunun yaratılış kargaşasında ilk kez yüksek mertebesine uyandığı zamandan kalma, başka türlü bir bilinci. Bir teoriye göre insan türü o bölgede ortaya çıkmış, zamanın başlangıcında, daha halklar, soylar, kültürler oluşmadan önce, orada, Arap dünyasının kalbinde. Belki de onun için bu kadar gururlular. Bilmiyorum. Bu konulardan anlamam. Fakat gururdan az buçuk anlarım. Nasıl ki insan diğerinin aynı

kandan, aynı tabakadan olduğunu aleni bir alamet olmaksızın hissederse, ben de Doğu'da geçen o haftalarda oradaki insanların asil olduklarını hissettim; en pis deve güdücüler dahil. Dediğim gibi, oranın yerlisi olan insanların yanında, saray gibi bir evde kaldık; büyükelçimizin referansıyla, sözünü ettiğim aileye misafir olduk. O serin, beyaz evler... Onları bilir misin? Ailenin ve soyun hayatının geçtiği büyük avlu; haftalık pazar alanı, meclis ve mabedin ön avlusu, hepsi aynı yer. O boş boş gezinmeler, her hareketteki o hırslı oyunbazlık. Yaşama sevinci ve tutkunun ardında yatan o vakur, inatçı aylaklık; tıpkı güneşin vurduğu, hareketsiz taşların arkasında pusu kurmuş yılan gibi. Bir akşam bizim şerefimize misafir çağırdılar, Arap misafirler. O zamana kadar bizi az çok Avrupa usulü ağırlamışlardı; ev sahibi yargıç ve kaçakçıydı, şehrin en varlıklı adamlarından biriydi. Misafir odalarında İngiliz mobilyalar vardı, küvet saf gümüştü. Fakat o akşam bambaşka bir şey gördük. Misafirler güneş battıktan sonra geldiler, sadece erkekler, yanlarında uşaklarıyla beyler. Avlunun ortasında, deve dışkısının neden olduğu keskin kokulu dumanıyla harlı bir ateş yanıyordu. Herkes sessizce ateşin etrafına oturdu. Krisztina aramızdaki tek kadındı. Sonra bir kuzu getirildi, beyaz bir kuzu, ev sahibi bıçağını alıp hiç unutamadığım bir hareketle onu kesiverdi. Böyle bir hareket öğrenilmez, bu Doğu'ya özgü bir hareket; öldürmenin sembolik ve dini bir anlamının olduğu, temel bir şey, yani kurban anlamına geldiği bir zamandan kalma. İbrahim, İshak'ı kurban etmek istediğinde bıçağı böyle kaldırmıştı, eski tapınaklarda kurbanlar sunağın, putun ya da Tanrı tasvirinin önünde bu hareketle öldürülmüştü ve Yahya'nın kafası bu hareketle kesilmişti. Kadim bir hareket. Doğu'da bu her insanın kanında var. Belki de insanlık bu hareketle başladı; insanla hayvan arasındaki ara formdan sonra. Günümüzde geçerli olan bilime göre insanlık, insanoğlunun başparmağını bükebilmesi ve dolayısıyla silah ya da alet tutabilir hale gelmesiyle başlar. Fakat belki de sebep başparmak değil ruhtur; belki, bilmiyorum. Arap ev sahibi kuzuyu kesti; üzerine bir damla kan bulaşmamış, beyaz ihramı içindeki bu yaşlıca adam o anda kurban etme işini yapan Doğulu bir başrahip gibiydi. Gözleri ışıl ışıldı, bir an için gençleşmişti ve etrafında ölüm sessizliği vardı. Ateşin etrafında oturanlar bu öldürme hareketini, bıçağın parlamasını, kuzunun vücudunun seğirmesini, fışkıran kanı izlediler; hepsinin gözleri ışıl ışıldı. İşte

o zaman anladım ki bu insanlar öldürme eylemine çok yakınlar, onlar için kan tanıdık bir madde, bıçağın parlaması da doğal bir şey; bir kadının gülümsemesi gibi, yağmur gibi. Anladık ki –ve bence Krisztina da anladı, çünkü o anda tuhaf bir şekilde etkilenmişti, kızardı, ardından bembeyaz kesildi, zor nefes alıyordu ve kafasını çevirdi; sanki tutku dolu bir aşk sahnesine tanıklık etmişti– anladık ki Doğu'da öldürmenin kutsal sembolleri ama bir yandan da gizli, kösnül anlamı hâlâ biliniyordu. Çünkü o karanlık, asil yüzlerin hepsi gülümsüyordu, dudaklarını büzmüş, hazla sırıtarak önlerine bakıyorlardı; sanki öldürme, sarılma gibi sıcak, hoş bir şeydi. Macarcada öldürme ve sarılma kelimelerinin birbirine yakın olması ve adeta birbirini pekiştirmesi ne tuhaf: *ölés* ve *ölelés*... Her neyse. Tabii biz Batılı insanlarız" diyor başka bir sesle, bir nevi makale tonunda. "Batılı insanlar ya da en azından buraya yerleşmiş göçmenler. Bizim için öldürme hukuki ve ahlaki bir mesele, ya da tıbbi, her halükârda izinli ya da yasaklı bir şey, hukuk ve ahlak sisteminde çok net tarif edilmiş bir olgu. Biz de öldürüyoruz ama daha karmaşık bir biçimde; kanun nasıl belirlemiş ve izin vermişse öyle. Yüksek prensipleri ve önemli insani değerleri korumak için öldürüyoruz, toplumsal hayatın düzenini ayakta tutmak için öldürüyoruz. Başka türlüsü mümkün değil. Biz Hıristiyanız, bizde suçluluk bilinci var, biz Batı eğitiminin ürünüyüz. Tarihimiz günümüze kadar katliamlarla dolu ama öldürmekten bahsederken bakışlarımızı önümüze eğip tutucu, hiddetli bir tonda konuşuyoruz; başka şansımız yok, rolümüz böyle yazılmış. Sadece av" diyor bir anda neredeyse neşeyle, "ki orada da hem centilmenlik kurallarına hem de pratik kurallara uyuyoruz, vahşi hayatı belli bir bölgede durumun gerektirdiği ölçüde koruyoruz ama yine de av bir kurban etme yöntemi, kadim bir dini eylemin şekil değiştirmiş ama hâlâ ritüel olarak nitelenebilir kalıntısı. Çünkü avcının av uğruna öldürdüğü doğru değil. Bunu hiç yapmadı; muhtemelen avlanmanın besin temin etmenin sayılı seçeneklerinden biri olduğu en eski çağlarda bile. Av etrafında daima bir ritüel, dini bir soy ritüeli vardı. İyi avcı daima soyunun birincisi ve dolayısıyla biraz da rahipti. Tabii bütün bunlar zaman içinde silikleşti. Fakat o silik halinde bile ritüeller mevcut. Hayatta belki de hiçbir şeyi avda sabahın erken saatleri kadar sevmemişimdir. Karanlıkta kalkar, her günkünden farklı giyinirsin, amaca uygun, özel olarak seçilmiş bir kıyafet giyersin, lambanın

aydınlattığı odada her zamankinden farklı bir kahvaltı edersin, kalbini sert bir içkiyle kuvvetlendirir, yanında soğuk et çiğnersin. Avcı kıyafetinin kokusunu severdim; keçe, ormanın ve yaprakların, havanın ve dökülen kanın kokusunu emerdi, çünkü vurulan kuşlar kayışa asılır ve onların kanı ceketi kirletirdi. Fakat kan kirli bir şey mi? Bence değil. Dünyanın en halis maddesi ve her çağda insan Tanrı'ya dile getirilemeyecek kadar büyük bir şey söylemek istediğinde kan kurban etmiş. Tüfeğin yağlı metal kokusu. Derinin ham, acımsı kokusu. Bütün bunları severdim" diyor hafiften ihtiyar edasıyla ve bir zaafını itiraf ediyormuşçasına neredeyse utangaç bir tavırla. "Sonra evden çıkarsın, av arkadaşların seni bekliyordur, güneş henüz yükselmemiştir, avlak bekçisi köpekleri tasmalarından tutar ve alçak sesle bir önceki gecenin hadiselerini aktarır. Arabaya binilir ve yola çıkılır. Bölge uyanmaya başlar, orman gerinir, uykulu bir hareketle gözlerini ovuşturur. Her şey, hayatın ve nesnelerin başlangıcında var olan başka bir vatandaymışçasına tertemiz kokar. Sonra araba orman sınırında durur, inersin, köpeğin ve avlak bekçin sessizce yanında yürür. Çizmelerinin tabanının altındaki nemli yapraklar neredeyse çıt çıkarmaz. Açık alanlar yönlendirme levhalarıyla doludur. Şimdi etrafındaki her şey hayata uyanır: Işık, ormanın üzerindeki örtüyü açar; sanki bilinmezliklerle dolu dünya tiyatrosunun sahne tavanındaki esrarengiz mekanizma işlemeye başlamıştır. Kuşlar ötmeye başlar, bir karaca orman yolunda karşıdan karşıya geçer; ta ileride, üç yüz adım uzakta. Çalılıkların içine çekilir, gözlersin. Yanında köpek var, bugün geyik avlamayacaksın. Hayvan durur, seni görmez, kokunu duymaz, çünkü rüzgârı karşına almışsındır; ve yine de kaderinin yakınlarda olduğunu bilir: Kafasını kaldırır, ince boynunu çevirir, vücudu gerilir, birkaç saniye boyunca, ancak kaderin karşısında durulabilecek şekilde böyle büyülenmişçesine hareketsiz kalır, tam bir çaresizlik içinde, çünkü bilir ki kader tesadüfi bir talihsizlik değil, önceden hesaplanamayan, zor anlaşılır bağlantıların zorunlu sonucudur. O anda yanında yivli tüfek olmadığına hayıflanırsın. Sen de orada, çalılıkların içinde büyülenmiş gibi durursun, sen de o ana esir düşmüşsündür, sen, avcı. Ellerinde, insanoğlu kadar eski olan o titremeyi hissedersin, öldürmeye hazır olduğunu hissedersin, o yasak zevk, o bütün tutkuların en güçlüsü, ne iyi ne kötü, sadece her hayatın gizli dürtülerinden biri olan o dürtü: Ötekinden daha güçlü, daha atik olmak,

üstünlüğü korumak, hata yapmamak. Bunu atlamaya hazırlanan leopar hisseder, taşların arasından dikelen yılan hisseder, çok yükseklerden pike yapan şahin hisseder; ve kurbanını göz hapsine alan insan hisseder. Sen de hissettin, belki de hayatında ilk kez; tüfeğini omzuna dayayıp beni öldürmek için nişan aldığında."

Şöminenin önünde, aralarında duran sehpanın üzerine eğiliyor. Kendisi için küçük bir kadehe tatlı likörden koyuyor ve koyu kırmızı, şurubumsu içkiyi dilinin ucuyla tadıyor. Ardından memnun bir ifadeyle kadehi sehpaya geri koyuyor.

14

"Henüz karanlıktı" diyor öteki karşılık vermeyince, kendini savunmayınca ve bir el hareketi ya da bakışla suçlamayı duyduğuna dair herhangi bir belirti göstermeyince. "Gecenin gündüzden, yeraltının yerüstünden ayrıldığı andı. Hatta belki başka şeyler de birbirinden ayrılıyordur. Bu, dünyanın ve insanların derinlerinin ve yükseklerinin, karanlığının ve aydınlığının birbiriyle temas ettiği son saniyedir; uyuyanlar işkence gibi rüyalarından sıçrayarak uyanırlar, hastalar inlemeye başlarlar, çünkü geceki cehennemin sonuna yaklaştığını ve şimdi sırada daha bariz acılar olduğunu hissederler; gündüzün ışığı ve düzeni, gecenin karanlık karmaşasında sancılı bir arzu, gizli bir özlem, ani bir seğirme olan her şeyi ortaya serer. Avcılar da av hayvanları da bu anı severler. Artık karanlık değildir, henüz aydınlık değildir. Orman o kadar ham ve yabani kokar ki, sanki dünyanın büyük yatak odasındaki her organik varlık, bitki, hayvan ve insan yavaş yavaş kendine gelerek sırlarını ve kötü düşüncelerini bir nefes gibi dışarıya vermiştir. Rüzgâr da o anda çıkar; doğduğu dünya tekrar aklına gelen uyku mahmurunun iç çekişi gibi temkinlidir. Nemli yaprakların, eğreltiotlarının, parçalanmış ağaç gövdelerinin, çürümüş çam kozalaklarının, dökülmüş geniş ve iğne yapraklardan oluşan, çiyden kayganlaşmış, yumuşak halının kokusu, sanki orada ter içinde sarılarak yatan iki sevgili varmışçasına topraktan yüzüne vurur. Bu büyülü bir andır; putperest atalarımız bunu ormanın derinlerinde,

huşu içinde kollarını açarak, yüzlerini Doğu'ya dönerek kutlarlardı: Maddenin esiri olmuş insanın büyülenmişçesine, sonsuza dek tekrar tekrar ışığı ve dolayısıyla içgörü ve mantığı bekleyişi. O saatte av hayvanları suya doğru gider. Bu, gecenin henüz tam olarak sona ermediği andır, ormanda hâlâ bir hareketlilik vardır; büyük av, gece hayvanlarının hayatına damgasını vuran teyakkuz hali henüz bütünüyle geride kalmamıştır: Yaban kedisi hâlâ pusudadır, ayı avından son bir parça koparır, azgın geyik ay ışığıyla aydınlanan gecenin tutkulu anlarını hatırlar, açık alanın ortasında, aşk savaşının verildiği yerde durur, düelloda yara alan kafasını gururlu ve hırpalanmış bir şekilde kaldırarak kan oturmuş, ciddi ifadeli gözleriyle, bu tutkuyu asla unutamayacakmışçasına etrafına bakar. Ormanın derinlerinde gece yaşamaya devam eder, gece ve bu kelime anlamına gelen her şey: Av, aşk, gezinme, amaçsız bir yaşama sevinci ve hayatta kalma mücadelesi. Bu, sadece ormanın çalılıklarında değil, insan kalbinin karanlıklarında da bir şeylerin olduğu bir andır. Çünkü kalbin de kendi gecesi ve kurdun ya da geyiğin avlanma içgüdüsü kadar vahşi kendi kıpırtıları vardır. Rüya, arzu, kibir, bencillik, aşk deliliği, kıskançlık ve intikam hırsı insanın gecesinde, tıpkı çöl gecesindeki puma, akbaba ve çakal gibi pusuya yatmıştır. Bu, insan kalbinde ne gece ne gündüz olan andır, ruhun gizli köşelerinden sürünerek vahşi hayvanlar çıkar, kalplerimizde bir şey kıpırdar ve sonra ellerimizi de oynatır; yıllardır, hatta belki onyıllardır ehlileştirdiğimizi ve terbiye ettiğimizi sandığımız şey... Her şey boşunaydı, bu kıpırtının gerçek anlamını kendi kendimize boş yere inkâr ettik: O, bizim niyetlerimizden daha güçlüydü, dağılmadı, sımsıkı durdu. Her insan ilişkisinin temelinde somut bir öz vardır ve üzerine ne kadar düşünürsek düşünelim, ne kadar konuşursak konuşalım, değişmez. İşin aslı şu ki, sen benden yirmi dört yıl boyunca nefret ettin ve bu nefretin yakıcı tutkusu neredeyse büyük ilişkilerin kor ateşini andırıyordu; evet, aşkı. Benden nefret ettin ve bir duygu, bir tutku insanın ruhunu tamamen doldurduğu zaman, böyle bir odun yığınının altında bütün duygudaşlığın yanı sıra intikam hırsı da parlayıp tüter. Çünkü tutkunun özünü mantık teşkil etmez. Ötekinin ne verdiği tutkunun hiç umurunda değildir, o kendini bütünüyle ifade etmek, bütünüyle yaşamak ister; karşılığı yalnızca tatlı duygular, nezaket, dostluk ya da sabır olsa bile. Her büyük tutku umutsuzdur; aksi takdirde tutku değil,

kurnazca hesabı yapılmış bir anlaşma, ılık menfaatlerle girilmiş bir takas ticareti olurdu. Benden nefret ettin ve bu da beni seviyor olman kadar güçlü bir bağ yarattı. Neden benden nefret ettin? Bu duygu üzerine düşünecek yeterince vaktim oldu. Benden para almayı asla kabul etmedin, hediye de; bu dostluğun hakiki bir kardeşliğe dönüşmesine izin vermedin ve o zamanlar o kadar genç olmasaydım, bunun şüpheli, tehlikeli bir işaret olduğunu ister istemez anlardım. Bir parçayı kabul etmeyen muhtemelen her şeyi, bütünü istiyordur. Benden daha çocukken nefret ettin, tanıştığımız ilk andan itibaren, dünyamızın en iyi örneklerinin terbiye ve rafine edildiği o tuhaf binada, benden nefret ettin, çünkü bende, sende olmayan bir şey vardı. Neydi bu? Hangi yetenek ya da özellikti? Sen daima daha kültürlü olandın, zoraki başyapıttın, çalışkan ve usluydun, kabiliyetliydin, çünkü bir enstrümanın vardı, kelimenin gerçek anlamıyla, bir sırrın vardı: Müzik. Chopin'in akrabasıyken kendini gururla geri çekiyordun. Fakat ruhunun derinlerinde bir sancı saklıydı: Olduğundan farklı olma arzusu. Bu, bir insanın kaderden yiyebileceği en büyük silledir. Olduğundan farklı olma arzusu: Kalpte yanan hiçbir arzu daha acı verici olamaz. Çünkü insan hayata ancak kendi kendisi ve dünya için taşıdığı anlamla uzlaşarak katlanabilir. Nasılsa öyle olduğu gerçeğiyle uzlaşmalı ve bu bilgece davranış için hayattan övgü almayacağını, kibirli, egoist, kel ya da göbekli olduğunu bildiği ve buna katlandığı zaman göğsüne madalya takılmayacağını bilmelidir; hayır, övgü ya da ödül almayacağını bilmelidir. İnsan katlanmak zorundadır, işin bütün sırrı budur. Kendi karakterine, kendi tabiatına katlanmak zorundadır; çünkü ne tecrübe ne de kendi eksikliklerine, şahsi menfaatlerine ve açgözlülüğüne dair içgörü bir şey değiştirir. Arzularımızın dünyada tam bir yankısı olmayışına katlanmak zorundayız. Sevdiklerimizin bizi sevmemesine ya da umduğumuz gibi sevmemesine katlanmak zorundayız. İnsan ihanete, sadakatsizliğe katlanmak zorunda; ve son olarak, ki bu bütün görevlerin en zoru, birisinin karakter ya da zekâ yönünden kendisinden üstün olmasına da katlanmak zorunda. Yetmiş beş yılda burada, ormanın ortasında bu kadarını öğrendim. Fakat sen bütün bunlara katlanamadın" diyor alçak sesle ve kesin bir tonda. Ardından susuyor, bakışları yarı karanlığa dalıp gidiyor.

"Tabii çocukken bütün bunların bilincinde değildin" diyor sonra, ötekini mazur görmeye çalışırcasına. "Güzel, büyülü zamanlardı.

Yaşlılıkta hafıza her ayrıntıyı büyütüp çok net çerçeveleyerek sunuyor. Çocuktuk ve dosttuk: Bu büyük bir hediye, kadere bunun için teşekkür edelim. Fakat sonra senin karakterin oluştu ve bende soydan gelen, eğitimden gelen ya da belki sadece Tanrı vergisi olan bir şeyin sende olmamasına katlanamadın. Neydi bu? Bir kabiliyet miydi? Bu sadece, insanlar bana gülümsemesini ve güvenini hediye ederken dünyanın sana kayıtsız ve bazen de düşman gözlerle bakmasıydı. Dünyadan bana ışığı vuran bu güven ve dostluğu küçümsedin ama bir yandan da ölesiye kıskandın. Eminim –elbette kelimelerle değil ama belli belirsiz bir duyguyla– dünya tarafından bu kadar himaye ve takdir edilen birinin fahişemsi bir yanı olduğunu düşünmüşsündür. Herkes tarafından sevilen, herkesin tatlı bir gülümseme ayırdığı insanlar olur ve aslında bu insanların son derece hoppa, fahişemsi bir yanı vardır. Görüyorsun işte, artık kelimelerden korkmuyorum" diyor ve ötekini de aynı korkusuzluğa teşvik edercesine gülümsüyor. "Yalnızlıkta insan her şeyle tanışıyor ve artık hiçbir şeyden korkmaz oluyor. Alınlarında ilahi bir Tanrıların gözdesi işareti parlayan insanlar kendilerini gerçekten seçilmiş hissederler ve dünyanın karşısına çıkışlarında kibirli bir güven vardır. Fakat eğer beni böyle gördüysen yanılmışsın. Bu doğru olsaydı, kıskançlığın beni tanınmayacak hale getirirdi. Niyetim kendimi savunmak değil, çünkü gerçeği arıyorum ve bunu yapan, aramaya kendinden başlamalı. Benim içimde ve etrafımda Tanrı'nın bir lütfu ve armağanı olarak gördüğün şey sadece saflıktı. Saftım, ta ki o güne kadar, o... evet işte, kaçıp gittiğin o odanın ortasında durduğum güne kadar. Belki de insanları bana iyilik, güven ve bir gülümsemeyle karşılık vermeye iten tam da bu saflıktı. Evet, içimde –geçmiş zaman kullanacağım ve bahsettiğim şey o kadar uzaklarda kaldı ki, sanki bir yabancıdan ya da bir ölüden bahsediyorum– içimde bir tür külfetsizlik ve önyargısızlık vardı, bu da insanların gardını düşürüyordu. Hayatımda, dünyanın varlığıma ve ihtiyaçlarıma sabırla katlandığı bir dönem oldu: Gençlik yılları. Nimet zamanı. O dönemde herkes, sanki şarap, çiçekten taçlar ve kızlarla kutlanması gereken bir fatihmişsin gibi sana doğru koşar. Gerçekten de Viyana'daki o yıllarda, askeri okulda ve kışlada o sağlam duygu, tanrıların parmağıma gizli, görünmez bir şans yüzüğü taktığı, karşıma vahim bir şey çıkamayacağı, etrafımın sevgi ve güvenle dolu olduğu duygusu beni hiç terk etmedi. Bir insan hayattan

bundan fazlasını bekleyemez" diyor ciddi bir edayla. "En büyük nimet budur. Bu her kimin başına vurursa, kim küstahlık ve kendini beğenmişlik ederse, kim kaderin onu şımarttığını tevazuuyla kabul etmezse, kim bu lütuf halinin ancak onu bozuk para gibi harcamadığımız müddetçe süreceğini bilmezse o batar. Dünya sadece kalplerinde iddiasız ve mütevazı kalanları bir süreliğine hoş görür. Neticede benden nefret ettin" diyor kesin bir şekilde. "Gençlik yavaş yavaş geçip giderken, çocukluğun büyüsü bozulurken, ilişkimize de soğukluk girdi. Erkeklerin dostluğuna soğukluk girmesinden daha üzücü, daha umutsuz bir duygusal süreç olamaz. Çünkü bir kadınla bir erkek arasında her şeyin kendi koşulu vardır; piyasadaki ticarette olduğu gibi. Buna karşılık erkekler arasındaki dostluğun derin anlamı tam da özveride, karşı taraftan fedakârlık, sevecenlik beklemememizde yatar; sessiz bir ittifakın akdini korumaktan başka bir şey istemeyiz. Belki de seni yeterince tanıyamadığım için suçlu bendim. Kendini tam olarak göstermemeni kabullendim, zekâna ve üstünden başından akan o tuhaf, acı kibre saygı duydum, senin sadece tahammül edildiğin yerde benim insanlarla kolayca ve keyifle yakınlaşabilme, popülerlik kazanma becerisine sahip olmamı dünya gibi senin de bağışlayacağına inanmak istedim; dünyayla senli benli olmamı hoş göreceğini umdum. Buna sevineceğini düşündüm. Dostluğumuz, eski efsanelerdeki erkek dostluklarına benziyordu. Ve ben hayatın güneşli tarafında yürürken, sen kasten gölgede kaldın. Sen de bunu böyle mi görüyorsun?"

"Avdan bahsediyordun" diyor misafir kaçamak bir şekilde.

"Avdan, evet" diyor general. "Fakat bütün bunlar konuya dahil. Bir insan başka bir insanı öldürmek istiyorsa elbette öncesinde çok şey yaşanmış oluyor, o kişi durduk yere tüfeğini doldurup nişan alımıyor. Mesela sözünü ettiğim şey oluyor, yani senin beni bağışlayamaman; mesela çocukluğun derin katmanlarında oluşan ve sanki iki çocuk Amazon nilüferinin dev yapraklarında, *Victoria regia*'nın rüya gibi yaprak beşiklerinde yaşıyorlarmışçasına –buradaki serada uzun zaman nasıl bu nadiren çiçek açan, gizemli bitkiyi yetiştirmiştim, hatırlıyor musun?– sıkı ve sağlam olan bir ilişki, evet, böyle bir ilişki günün birinde paramparça oluyor. Büyülü çocukluk çağı geçti, geriye gündelik adı dostluk olan çetin ve gizemli bir ilişkinin ağına dolanmış iki insan kaldı. Avdan bahsetmeden önce bunu da bilmemiz gerek. Çünkü

insanın en suçlu olduğu an ille de birini öldürmek için tüfekle nişan aldığı an değildir. Suç daha önce oluşur; suç olan niyettir. Ve ben bu ilişkinin günün birinde paramparça olduğunu söylüyorsam, bu gerçekten doğru mu bilmeliyim ve eğer doğruysa o zaman da onu kimin ya da neyin parçaladığını bilmek isterim. Çünkü biz farklıydık ama birbirimize bağlıydık, ben senden değişiktim ama birbirimizi tamamlıyorduk, müttefiktik, bir bütündük ve buna hayatta çok nadir rastlanır. Sende esasen eksik olan her şey, kurduğumuz ittifakta dünyanın bana yakın davranmasıyla dengeleniyordu. Biz dosttuk" diyor bu kez çok yüksek bir sesle. "Bunu bilmiyorsan anla. Fakat kuşkusuz biliyordun, daha önce de daha sonra da, Tropiklerde ya da her neredeyse. Biz dosttuk ve bu kelime, sadece erkeklerin sorumluluğunu üstlenebileceği bir anlamla doludur. Şimdi bu anlamı tam olarak öğreneceksin. Biz dosttuk; yoldaş, arkadaş, dert ortağı değil. Biz dosttuk; ve hayatta hiçbir şey bunun yerini tutamaz. İnsanı yiyip bitiren hiçbir tutku, sessiz, ölçülü bir dostluğun gücüyle dokunduğu kişilere verdiği hazzı veremez. Çünkü eğer dost olmasaydık, o sabah ormanda, avda tüfeğini bana doğrultmazdın. Ve eğer dost olmasaydık, ben de beni hiç davet etmediğin, sırrını, dostluğumuzu zehirleyen o habis, anlaşılmaz sırrı sakladığın evine ertesi gün gitmezdim. Dostum olmasaydın, ertesi gün tıpkı katiller, suçlular gibi bu şehirden, benim yakınımdan, olay yerinden kaçmaz, kalırdın, beni aldatmış, bana ihanet etmiş olurdun ve bu belki canımı acıtır, kibrimi ve benlik duygumu zedelerdi ama bütün bunlar senin yaptığın şey kadar korkunç olmazdı. Çünkü sen benim dostumdun. Ve eğer dost olmasaydık, sinsi adımlarla olay yerine dönen bir katil, bir suçlu gibi kırk bir yıl sonra geri dönmezdin. Çünkü görüyorsun işte, geri dönmeye mecburdun. Ve şimdi sana, kendime karşı bile inkâr ettiğim, yavaş yavaş bilincine vardığım bir şeyi söylemem, bu ürkütücü, şaşırtıcı keşfi seninle paylaşmam lazım: Biz hâlâ, şimdi bile dostuz. Belli ki hiçbir dış güç insan ilişkilerinde herhangi bir değişiklik yaratamıyor. Sen benim içimdeki bir şeyi öldürdün, hayatımı mahvettin ama hâlâ dostuz. Ben de bu akşam senin içindeki bir şeyi öldüreceğim ve sonra seni Londra'ya geri göndereceğim ya da Tropiklere ya da cehenneme; ve buna rağmen dostum olarak kalacaksın. Avdan ve akabinde yaşanan her şeyden bahsetmeden önce bunu da bilmemiz gerek. Çünkü dostluk ideal bir ruh hali

değil. Dostluk katı bir kanun. Eski dünyada, üzerine büyük kültürlerin hukuk düzenlerinin kurulduğu en güçlü kanundu. Kişisel dürtülerin, bencilliğin ötesinde, insanların kalplerinde dostluğun kanunu yaşardı. Dostluk, erkeklerle kadınları umutsuz bir arzuyla birbirlerinin kollarına sürükleyen arzudan daha güçlüdür ve hayal kırıklığından muaftır, çünkü karşı taraftan hiçbir şey beklemez. İnsan dostunu öldürebilir ama iki kişi arasında çocuklukta oluşan dostluğu belki ölüm bile yok edemez: Onun anısı, tıpkı sessiz bir kahramanlığın anısı gibi insanların bilincinde yaşamaya devam eder. Öyledir de, bir kahramanlıktır, kelimenin sessiz, kadersel anlamında; yani içinde kılıç şakırtıları olmayan, her özverili insan eylemi gibi bir kahramanlık. Beni öldürmek için nişan aldığın o anda dostluğumuz her zamankinden daha canlıydı, çocukluk ve gençliği kapsayan yirmi dört yıl boyunca olduğundan daha canlıydı. İnsan böyle anları hatırlar, çünkü bunlar sonraki hayatın anlamına ve içeriğine dönüşür. Ben de hatırlıyorum. Çamların arasındaki çalılığın içindeydik. Karşımızda orman yolundan ayrılıp ormanın o el değmemiş, karanlık haliyle sadece kendisi için yaşadığı gür ağaçlıklara giden açık alan vardı. Senin önünde yürürken birden durdum, çünkü ta ileride, üç yüz adım uzakta, çamların arasından bir geyik çıkmıştı. Hava yavaş yavaş aydınlanıyordu; o kadar yavaş ki, güneş ışıktan duyargalarıyla avını, yani dünyayı yokluyor gibiydi. Geyik açık alanın kenarında durup çalılığa baktı, çünkü tehlikeyi hissetmişti. Bu içgüdü, koku ya da görme duyusundan daha hassas ve net olan bu altıncı duyu hayvanın sinirlerinde uyanmıştı. Bizi göremiyordu ve sabahın erken saatlerinin rüzgârı arkasından esiyordu, onu uyaramazdı; epey bir süre hareketsiz kaldık, ben önde, açık alanın kenarındaki ağaçların arasında, sen arkamda, kasılmış vaziyette durmaktan bitap düşmüştük. Avlak bekçisi ve köpek geride kalmıştı. Sadece ikimizdik, ormanın göbeğinde; gecenin, sabahın erken saatlerinin, ormanın ve hayvanların yalnızlığından oluşan, insanı her seferinde bir an için hayatta ve dünyada yolunu şaşırdığı, günün birinde bu vahşi, tehlikeli, tek ve gerçek yuvaya, ormanın, derin suların, hayatın bu kadim alanına geri döneceği duygusuna sürükleyen yalnızlığın ortasındaydık. Ormanın derinlerinde ava çıktığımda daima böyle hissetmişimdir. Hayvanı gördüm ve durdum; sen de gördün ve on adım arkamda sen de durdun. Bunlar hayvanın da avcının da gerçeği daha hassas

duyularla algıladığı, karanlık olsa da, etrafına bakmasan da durumu ve tehlikeyi bütünüyle gördüğün anlardır. Böyle zamanlarda belirleyici olanı hangi dalgalar, güçler, ışınlar getirir? Bilmiyorum. Hava açıktı. Çamlar hafif rüzgârda hareketsizdi. Hayvan kulak kabarttı. Kımıldamadı, büyülenmiş gibi durdu, çünkü tehlikenin içinde daima bir büyü, bir sihir de vardır. Kader yüzünü bize döndüğünde, bizi adeta adımızla çağırdığında yaşadığımız iç sıkışması ve korkunun altında her zaman hafifçe parlayan bir tür çekim de vardır, çünkü insanın istediği sadece ne pahasına olursa olsun yaşamak değildir, hayır; insan kaderini bilmek ve tamamen üstlenmek ister, ne pahasına olursa olsun, tehlike ve ölmek pahasına olsa bile. O anda geyik böyle hissediyordu, bundan eminim. Ben de o anda böyle hissediyordum, bundan da eminim. Ve birkaç adım arkamda duran sen de –ikisi birden atış mesafesinde olan hayvan ve önündeki dostun gibi büyülenmiş bir halde– tüfeğin tetik kilidini, sadece çok kaliteli metalin nihai sonu belirleyecek bir görev için kullanıldığında –mesela bir hançer diğerine çapraz vurduğunda ya da biri birini öldürmek için kaliteli İngiliz tüfeğin emniyetini açtığında– çıkardığı o hafif, soğuk klik sesiyle açarken böyle hissediyordun. Herhalde o anı hatırlıyorsundur..."

"Evet" diyor misafir.

"Klasik bir an" diyor general neredeyse bir uzman memnuniyetiyle. "O hafif sesi elbette sadece ben duydum; o kadar hafifti ki, üç yüz adım uzaktaki hayvan sabah sessizliğine rağmen bunu duyamazdı. Tam o sırada, mahkemede asla kanıtlayamayacağım bir şey oldu ama gerçeği zaten bildiğin için sana söyleyebilirim. Ne oldu? Aslında sadece hareketlerini hissettim; o saniyede, görmüş olsam hissedeceğimden daha net hissettim. Çok yakında, çaprazımda duruyordun. Tüfeğini kaldırdığını, omzuna dayadığını ve nişan aldığını hissettim. Tek gözünü kapadığını ve tüfeğin namlusunun yavaşça yön değiştirdiğini hissettim. Benim kafam ve geyiğin kafası senin önünde tam aynı hatta ve aynı yükseklikteydi, iki hedef arasında en fazla on santim vardı. Elinin titrediğini hissettim. Ve çok iyi biliyordum, ancak bir avcının ormandaki bir durumu değerlendirebileceği kadar iyi biliyordum ki o noktadan geyiğe nişan almış olamazdın: Beni doğru anla, o anda beni durumun avcılık yönü insani yönünden çok daha fazla ilgilendiriyordu. Doğrusu bu işten biraz anlardım, yani avdan, üç yüz adım uzakta saf saf atışı

bekleyen bir geyiğin karşısında hangi açıyla durulması gerektiğinden. Vaziyet bana her şeyi açık etti; avcıyla hedeflerin dağılımı, birkaç adım arkamdaki bir insanın kalbinde neler olup bittiğini haber verdi. Yarım dakika boyunca nişan aldın, bunu da biliyorum, saatim olmadığı halde, saniyesi saniyesine. Böyle anlarda insan her şeyi bilir. İyi bir nişancı olmadığını biliyordum; kurşunun bir ıslıkla kulağımın yanından geçip belki de geyiğe isabet etmesi için sadece kafamı azıcık döndürmem gerektiğini biliyordum. Bir hareketin, kurşunun namluda kalmasına yeteceğini biliyordum. Fakat kımıldayamayacağımı da biliyordum, çünkü o anda kaderim benim kararıma bağlı değildi: Bir şeyler olgunlaşmıştı, bir şeyler gerçekleşmeliydi; kendi sırasıyla. Dolayısıyla öylece durup atışı bekledim, tetiği çekmeni ve dostumun tüfeğinden çıkan bir kurşunun beni öldürmesini bekledim. Vaka kusursuzdu, görgü tanığı yoktu, avlak bekçisi ve köpekler uzaktaydı; çok net, bildik bir vaka, gazetelerde her yıl haber olan 'trajik kaza'. Sonra yarım dakika geçti ama atış gelmedi. Tam o sırada geyik tehlikeyi fark etti ve patlamayı andıran bir sıçrayışla çalılığın içinde kayboldu. Fakat biz bir süre kımıldamadık. Sonra sen tüfeği indirdin, çok yavaş. Bu hareketi de göremez ve duyamazdım. Fakat yüzüm sana dönükmüşçesine gördüm ve duydum. Tüfeği o kadar dikkatle indirdin ki, sanki uygun an geçtikten, geyik çalılıkta kaybolduktan sonra havanın sürtünmesi bile seni ele verebilirdi; görüyorsun ya, ilginç olan şu ki beni yine de öldürebilirdin, herhangi bir görgü tanığı, seni mahkûm edecek bir insan, bir yargıç yoktu, bunu yapsaydın dünya seni şefkatle kucaklardı, çünkü biz efsane dostlardık, Kastor ve Polluks'tuk*, yirmi dört yıldır aralarından su sızmayan iki yoldaştık, dostluk idealinin vücut bulmuş haliydik, beni öldürseydin bütün eller merhametle sana uzanacak, herkes seninle yas tutacaktı; çünkü dünyanın gözünde, tanrıların kader hükmü sonucu kazara dostunu öldüren bir insandan daha trajik bir figür yoktur. Suçlamada bulunup inanılmazı, yani senin beni kasten öldürmüş olmanı dünyanın gözü önüne sermeye cesaret edecek o insan, o savcı, o cüretkâr nerede? Kalbinde bana ölümcül bir garez beslediğine dair hiçbir kanıt yok. Bir önceki akşam hep

* Yunan ve Roma mitolojisinde anneleri aynı babaları farklı olduğu için biri insan, diğeri ilah olan ikizler (ç. n.)

birlikte yemek yemiştik, arkadaş grubuyla, karım, akrabalarım ve diğer avcılarla, yıllardır her gün misafiri olduğun şatoda, bizi her zaman, hayatın bütün durumlarında, görev başında, cemiyet hayatında olduğu gibi yine beraber görmüşlerdi; her zamanki gibi yakın ve içten. Bana borcun yoktu, evimde ailenin bir ferdi gibiydin, beni öldüreceğin kimin aklına gelirdi? Hiç kimsenin. Neden beni öldüresindi ki? Senin, dostların dostunun, beni, dostların dostunu, hayatta ihtiyacın olan her şeyi alabildiğin, insani ve somut destek gördüğün beni, evimi kendi evin, servetimi ortak servetimiz, ailemi seni evlat edinmiş aile sayabiliyorken öldürmüş olman ne gayriinsani ve imkânsız bir varsayımdı... Hayır, bu suçlama onu yöneltenin üstüne yıkılırdı, biri bunu telaffuz ettiğinde dünyanın böyle bir terbiyesizliği cezalandırmaması söz konusu olamazdı; merhametle dolarak sana koşacaklardı, çünkü başına dehşet verici ve gayriinsani bir şey gelmiş olacaktı, trajik bir tesadüf en iyi dostunu öldürmek için senin elini kullandığı için, kaderin korkunç sillesini yemiş olacaktın. Vaziyet böyleydi. Fakat sen yine de tetiği çekmedin. Neden? O anda ne oldu? Belki de en fazla, insan doğası sıra dışı bir eylem anında daima objektif bir bahaneye ihtiyaç duyacak şekilde yaratılmışken, geyik tehlikeyi hissedip kaçtı. Tasarladığın şey doğruydu, net ve mükemmeldi ama herhalde bunun için geyiğe de ihtiyaç vardı; sahne dağıldı ve sen silahını indirdin. Saliseler söz konusuydu; o arada kim bir şeyleri bölebilir, birbirinden ayrı tutabilir ve değerlendirebilir ki? Zaten bunun hiçbir önemi de yok. Belirleyici olan gerçektir; bir davayı belirlememiş olsa bile. Gerçek şu ki beni öldürmek istedin, beklenmedik bir doğa olayı o anı bozunca elin titremeye başladı ve öldürmedin. Geyik çoktan ağaçların arasında kaybolmuştu, bizse kımıldamıyorduk. Arkama dönmüyordum. Bir süre öyle kaldık. O an yüzüne baksam, belki de her şeyi öğrenecektim. Fakat yüzüne bakmaya cesaret edemedim. Hayattaki diğer her şeyden daha berbat bir utanç vardır: Katilinin gözlerinin içine bakmak zorunda kalan kurbanın utancı. Bu, yaratılanın yaratandan utandığı andır. O nedenle yüzüne bakmadım ve ikimizi de felç eden büyü bozulduğunda, açık alandan geçerek ilerideki tepeye doğru yürümeye başladım. Sen de mekanik bir şekilde harekete geçtin. Yolda sana doğru dönmeden, 'Kaçırdın' dedim. Hiçbir şey söylemedin. Bu suskunluk bir itiraftı. Çünkü böyle bir durumda

herkes mahcup ya da heyecanlı bir şekilde konuşmaya, şakacı ya da kırgın bir edayla mazeret beyan etmeye başlar; her avcı böyle bir anda kendi haklılığını, hayvanın buna değmeyeceğini, mesafenin fazla uzun, isabet ihtimalinin fazla düşük olduğunu kanıtlamaya çalışır. Sense sustun. Sanki bunu yaparak şunu diyordun: 'Evet, seni öldürme fırsatını kaçırdım.' Sessizce tepeye vardık. Yanında köpeklerle avlak bekçisi oradaydı, aşağıya, vadiye ateş ediliyordu, av başlamıştı. Yollarımız ayrıldı. Öğle yemeğinde -ormanda yenen bir avcı yemeğiydi- yamağın senin şehre döndüğünü haber verdi."

Misafir bir puro yakıyor; elleri titremiyor, puronun ucunu sakin hareketlerle kesiyor. General Konrád'a doğru eğilerek ona bir mumun aleviyle ateş uzatıyor.

"Teşekkürler" diyor misafir.

"Fakat akşam yemeğine geldin" diyor general. "Her zamanki gibi, her akşam olduğu gibi. Tam saatinde geldin, kaleskayla, yedi buçukta. Birçok akşam olduğu gibi üçümüz yedik, Krisztina'yla beraber. Sofra büyük salona kurulmuştu, az önceki gibi, aynı süslerle; ve Krisztina aramızda oturuyordu. Masada mavi mumlar yanıyordu. Mum ışığını severdi; geleneği, daha soylu yaşam biçimlerini, geçmiş zamanları hatırlatan her şeyi severdi. Avdan sonra üstümü değiştirmek için hemen odama gitmiş ve öğleden sonra onu görmemiştim. Uşak onun öğle yemeğinden sonra dışarı çıktığını, şehre gittiğini söylemişti. Salona girdiğimde şöminenin önünde oturuyordu, omuzlarında hafif bir Hint şalıyla, çünkü hava puslu ve nemliydi. Şöminede ateş yanıyordu. Krisztina kitap okuyordu, geldiğimi duymadı. Belki halılar ayak seslerimi yutmuştu, belki de okumaya fazla dalmıştı –İngilizce bir kitap, Tropikler üzerine bir seyahatname okuyordu–; her halükârda geldiğimi ancak önünde durduğumda fark etti. Başını kaldırıp baktı –Gözlerini hatırlıyor musun? Öyle bir bakardı ki adeta hava aydınlanır, alabildiğine aydınlık bir gün olurdu– ve belki de mum ışığı yüzünden, solgunluğu beni ürküttü. 'Kendinizi iyi hissetmiyor musunuz?' diye sordum. Hiçbir şey söylemedi. Bana fal taşı gibi açılmış gözlerle uzun uzun baktı ve bu saniyeler neredeyse sabah ormanda hareketsiz kalıp bir şey olmasını, senin bir şey söylemeni ya da tetiğe basmanı beklediğim anlar kadar uzun ve anlamlıydı. Beni öyle bir dikkatle, incelercesine süzüyordu ki, sanki hayatı ne düşündüğümü, bir şey düşünüp düşünmediğimi,

bir şey bilip bilmediğimi öğrenmesine bağlıydı. Bu, o anda onun için belki de hayattan daha önemliydi. Daima en önemlisi budur, avdan, neticeden daha önemlidir: Kurbanın, kurban olarak seçtiğimiz varlığın bizim hakkımızda ne düşündüğünü bilmek. Beni sorguya çekmek istercesine gözlerimin içine baktı. Sanırım bu bakışa dayandım. O saniyelerde ve sonrasında sakindim, yüzüm beni ele vermedi. Bu arada gerçekten de sabah ve öğleden sonra, aynı zamanda avlanan olduğum o tuhaf avda, kendimi tutmaya ve hayat ne getirirse getirsin sabah yaşananları sonsuza dek saklamaya, sabahın erken saatlerinde ormanda öğrenmek zorunda kaldığım şeyden Krisztina'ya ve sütanneye, en yakınım olan bu iki insana asla bahsetmemeye karar vermiştim. Seni belli etmeden bir doktora göstermeyi tasarlıyordum, çünkü delilik şeytanı ruhunu ele geçirmişti: Böyle düşünüyordum. Bu yaşananlar için başka bir açıklama bulamıyordum. Bana ait olan insan delirdi; bütün sabah ve öğleden sonra boyunca hiç durmadan, inatla, hatta neredeyse umutsuzca bunu tekrarladım ve bize geldiğinde seni bu gözle karşıladım. İnsan onurunu korumak istiyordum, genel ve özel anlamıyla insan onurunu; çünkü eğer aklın başındaysa ve bana silah doğrultmak için bir sebebin –bu sebep her ne olursa olsun– varsa, o zaman bu evde yaşayan hepimiz insanlık onurumuzu kaybetmiştik; Krisztina da, ben de. Krisztina'nın avdan sonra önünde durduğum andaki korku ve şaşkınlık dolu bakışını da kendime böyle açıklıyordum. Sanki sabahtan bizi birbirimize bağlayan sırrı sezmişti. Kadınlar böyle şeyleri hissederler, diye düşünüyordum. Sonra sen geldin, smokinle; ve sofraya oturduk. Diğer akşamlardaki gibi çene çalıyorduk. Avdan da bahsettik, yamağın haber vermesinden, misafirlerden birinin vurma izni olmayan bir tekeyi kelimenin gerçek anlamında vurarak* yaptığı hatadan. Fakat sen o şaibeli anlar üzerine bütün gece tek kelime etmiyorsun. Kendi av macerandan, kaçırdığın besili geyikten bahsetmiyorsun. İnsan böyle şeylerden ister istemez söz eder; iflah olmaz bir avcı değilse bile. Sense hayvanı kaçırman, avı erken terk etmen, ardından hiçbir açıklama yapmadan şehre dönmen ve akşam tekrar çıkıp gelmen konusunda hiçbir şey söylemiyorsun. Bütün bunlar alışılmışın dışında, cemiyetin oyun kurallarına ters olduğu halde. O

* "Teke vurmak" deyimi, büyük bir hata yapmak, pot kırmak anlamına gelir. (ç. n.)

sabahtan bir kelimeyle olsun bahsedebilirdin... Fakat sen hiçbir şey söylemiyorsun; sanki beraber ava filan gitmemişiz gibi. Başka şeylerden söz ediyorsun. Krisztina'ya, az önce sen salonda yanımıza geldiğinde ne okuduğunu soruyorsun. Tropikal bölge üzerine bir kitaptı. Uzun uzun bunu konuşuyorsunuz; Krisztina'ya kitabın adını soruyorsun, metnin onun üzerinde nasıl bir etki yarattığını öğrenmek istiyorsun, Tropikal ülkelerdeki hayatın nasıl olduğunu anlattırıyorsun, bu alakasız konu seni had safhada ilgilendiriyormuş gibi davranıyorsun; ve ben sonradan, şehirdeki kitapçıdan, bu kitabı ve bu konudaki başka kitapları senin sipariş ettiğini ve onları birkaç gün önce Krisztina'ya ödünç verdiğini öğreniyorum. Bütün bunları o akşam henüz bilmiyorum. Beni sohbetten dışlıyorsunuz, çünkü Tropikal kuşak hakkında en ufak bir fikrim yok. Sonradan, o akşam arkamdan iş çevirdiğinizi fark ettiğimde bu sahneyi hatırlıyorum, kaybolup gitmiş sözleri duyuyorum ve rolünüzü mükemmel oynadığınızı dürüstçe bir hayranlıkla itiraf etmek zorunda kalıyorum. Konunun yabancısı olan ben, sözlerinizde hiçbir şüphe uyandırıcı yan bulamıyorum: Tropiklerden bir kitaptan, sıradan bir okumadan söz ediyorsunuz. Krisztina'nın fikrini öğrenmek istiyorsun; seni özellikle ilgilendiren, dünyanın başka bir yerinde doğup büyümüş bir insanın Tropikal bölgedeki yaşam koşullarına dayanıp dayanamayacağı... Krisztina ne düşünüyor? (Bana sormuyorsun.) Ve acaba o, bizzat Krisztina, yağmura, sıcak pusa, boğucu, kızgın sise, bataklığın ve balta girmemiş ormanın ortasındaki yalnızlığa dayanabilir mi? Görüyorsun ya, sözler geri dönüyor. Burada, bu koltukta son oturduğunda, kırk bir yıl önce, Tropikal ülkelerden, bataklıktan, sıcak sisten ve yağmurdan bahsetmiştin. Ve az önce bu eve geri döndüğünde yine onlar vardı; bataklık, Tropik bölgeler, yağmur, kızgın sis hakkında sözler. Evet, sözler geri dönüyor. Her şey geri dönüyor; şeyler ve sözler bir çember halinde dönüyor, bazen bütün dünyayı dönüyor ve sonra çıkış noktalarına vararak çemberi kapatıyor" diyor soğukkanlılıkla. "İşte Krisztina'yla son konuştuğun şey buydu. Gece yarısına doğru arabayı çağırıyor ve şehre dönüyorsun. Av günü yaşananlar bunlardı" diyor ve sesinde, net bir rapor, sistematik, derli toplu bir özet çıkarmayı başarmış yaşlı bir insanın memnuniyeti tınlıyor.

15

"Sen gittikten sonra Krisztina da odasına çekiliyor" diye devam ediyor. "Bu odada yalnız kalıyorum. Kitabı, Tropikal kuşak üzerine İngilizce yazılmış kitabı koltukta bırakmış. Gidip yatmak istemiyorum, dolayısıyla kitabı alıp sayfalarını karıştırıyorum. Resimlere bakıyorum, ekonomi ve sağlık istatistiklerinin içinde yolumu bulmaya çalışıyorum. Krisztina'nın böyle kitaplar okuması beni şaşırtıyor. Bütün bunlardan ona ne ki, diye düşünüyorum, yarımadadaki kauçuk üretiminin matematiksel eğrisi onu gerçekten ilgilendiriyor olamaz, aynı şekilde yeni doğanların sağlık durumu da. Bu Krisztina değil, diye düşünüyorum. Fakat kitap anlatıyor; üstelik sadece İngilizce değil ve sadece yarımadadaki yaşam koşullarını da değil. Benim için babamdan sonra en büyük önemi taşıyan iki insanın gitmesinin ardından, gece yarısından sonra elimde kitapla odada tek başıma otururken bir anda, kitabın da bir sinyal olduğunu kavrıyorum. Ve başka bir şey daha seziyorum: O gün bir şeyler nihayet benimle konuşmaya başlamış, bir şeyler yaşanmış, hayat dile gelmişti. Böyle anlarda dikkat kesilmek gerek, diye düşünüyorum kendi kendime. Çünkü böyle günlerde hayatın tuhaf işaret dili her yerden bizimle konuşur, her şey dikkatimizi çeker, her şey işaret ve semboldür, sadece bunları anlamak gerek. Günün birinde bir şeyler olgunlaşır ve kelimelere dönüşür. Kendi kendime böyle düşünüyorum. Ve birden, bu kitabın da bir işaret ve cevap olduğunu anlıyorum. Diyor ki: Krisztina buradan gitmek istiyor. Yabancı dünyaları düşünüyor, yani bu dünyadan farklı bir şey istiyor. Belki de buradan kaçmak istiyor, bir şeyden ya da birinden; ve bu biri ben olabilirim ama sen de olabilirsin. Gün gibi ortada, diye düşünüyorum, Krisztina bir şeyler hissediyor ve biliyor, buradan gitmek istiyor ve o yüzden Tropikler üzerine bir araştırma kitabı okuyor. Birçok şeyi hissediyorum ve bana öyle geliyor ki, anlıyorum da. O gün neler yaşandığını hissediyorum ve anlıyorum: Hayatım ikiye bölündü, tıpkı depremin ikiye ayırdığı topraklar gibi; bir tarafta çocukluk, sen ve geçmiş anlamına gelen her şey, diğer tarafta girip dolaşmak zorunda olduğum, alacakaranlık, uçsuz bucaksız bir alan: Hayatın kalan kısmı. Ve hayatın bu iki bölümü artık birbirine değmiyor. Ne oldu? Bunu söyleyemem. Bütün gün sakin ve disiplinli görünmeye çalıştım ve

bunu başardım da; Krisztina o solgun haliyle, o tuhaf bir biçimde soran gözlerle bana bakarken henüz bir şey biliyor olamazdı. Avda ne yaşandığını bilemez, yüzümden okuyamazdı. Ki gerçekten, ne yaşanmıştı? Bütün bunları kafamda kurmuyor muyum? Hepsi bir kuruntu değil mi? Birine anlatsam muhtemelen bana güler. Elimde hiçbir şey, hiçbir kanıt yok. Sadece içimde bütün kanıtlardan daha güçlü, yanlış anlaşılması imkânsız, itiraz kabul etmez, şüphe götürmez bir ses yanılmadığımı, gerçeği bildiğimi haykırıyor. Ve gerçek, sabahın erken saatlerinde dostumun beni öldürmek istemesi. Ne gülünç, aslı astarı olmayan bir suçlama, değil mi? Meselenin kendisinden daha feci olan bu kesin bilgiyi herhangi biriyle paylaşabilir miyim? Hayır. Fakat şimdi bu kesin bilgi bende olduğuna göre, insanın hayatın basit olgularını öğrenirkenki güveni ve sükûnetiyle, gelecekteki ortak hayatımızı nasıl tasavvur etmeliyim? Senin gözlerinin içine bakabilir miyim; yoksa üçümüz, Krisztina, sen ve ben bu oyunu mu oynamalıyız, dostluğumuzu tiyatroya ve karşılıklı dikize mi çevirmeliyiz? Böyle yaşanır mı? Dediğim gibi, belki de delirdin diye düşünüyorum. Belki de müzik yüzündendir diyorum. İnsan müzisyen ve Chopin'in akrabası olup da cezasız kalamaz. Fakat bir yandan da bu umudun aptalca ve korkakça olduğunu biliyorum: Gerçekle yüzleşmeliyim, kendimi kandıramam, sen deli değilsin, rahatlama yok, kaçış yok. Benden nefret etmek ve beni öldürmek istemek için bir sebebin var. Bu sebebi kavrayamıyorum. Bunun doğal ve basit bir açıklaması var, o da Krisztina'ya yönelik, arzuyla alevlenen ani bir tutkuya kapılmış olman, ki bu da bir tür delilik olurdu; fakat bu varsayım o kadar gerçek dışı ki, üç kişilik hayatımızda hiçbir izi, hiçbir belirtisi yok, dolayısıyla bunu bir kenara atıyorum. Krisztina'yı tanıyorum, seni tanıyorum ve kendimi tanıyorum; en azından buna inanıyorum. Bütün hayatımız, Krisztina'yla tanışmamız, evliliğim, dostluğumuz, hepsi o kadar şeffaf, temiz, net, kişiler ve durumlar öylesine yanlış anlamaya kapalı ki, bir saniyeliğine bile olsa böyle bir şeye inanmak için çıldırmış olmam lazım. Tutkular, ne kadar çarpık olursa olsun, gizlenemez, onun esiri olanı günün birinde en yakın dostuna silah doğrultmaya iten bir tutku aylarca dünyadan saklanamaz, ebedi kör ve sağır üçüncü kişi, yani ben bile ister istemez herhangi bir belirti fark ederdim; neredeyse birlikte yaşıyoruz, üç dört akşam bizde yemek yemediğin hafta olmuyor, gün içinde şehirde, kışlada, görev başında seninle beraberim, birbirimizin her

şeyini biliyoruz. Krisztina'nın gündüzlerini ve gecelerini, bedenini ve ruhunu ise kendiminki kadar iyi tanıyorum. Saçma bir varsayım, yani sen ve Krisztina'nın... Bu varsayımı göz önünde bulundurunca neredeyse rahatlıyorum. Başka bir şey olmalı. Yaşananlar daha derin, esrarengiz ve anlaşılmaz. Seninle konuşmalıyım. Acaba seni takip mi ettirsem? Komedilerdeki kıskanç koca gibi? Ben kıskanç koca değilim. Şüphe sinir sistemime yerleşemiyor; hayatının en değerli parçasını, koleksiyonunun en nadide, en kusursuz örneğini, mevcudiyetinin başyapıtını, anlam ve amacını bulan bir koleksiyoncu gibi bulduğum Krisztina'yı düşünürken sakinim. Krisztina yalan söylemiyor ve sadakatsiz değil, bütün düşüncelerini biliyorum, sadece rüyada gelen en gizlileri bile. Ona evliliğimizin ilk günlerinde hediye ettiğim sarı kadife kaplı günlük her şeyi anlatıyor, çünkü bana ve kendine duygu ve düşüncelerini yazması konusunda anlaşmıştık, insanın önemsiz gördüğü ya da utandığı için yüksek sesle dile getirmeye cesaret edemediği arzuları, ruhun yan ürünlerini: Bütün bunları günlükte çıtlatacak, bir insanın ya da bir durumun etkisiyle ne düşündüğünü ve hissettiğini benimle birkaç kelimeyle paylaşacaktı... İşte böylesine yakınız. Ve gizli günlük her zaman, anahtarı sadece ikimizde olan çalışma masasının çekmecesinde duruyor. Bu günlük, bir erkekle bir kadın arasında olabilecek en mahrem şey. Krisztina'nın hayatında bir sır olsaydı, günlüğü bunu açık ederdi. Fakat aklıma, bu gizli oyunu bir süredir oynamadığımız geliyor. Ayağa kalkıp karanlık evde Krisztina'nın çalışma odasına yöneliyorum, orada çalışma masasının çekmecesini açıp sarı günlüğü arıyorum. Çekmece boş."

Gözlerini kapatıyor, körler gibi ifadesiz bir yüzle bir süre böyle oturuyor. Bir kelime arıyor gibi görünüyor.

"Vakit gece yarısını geçmiş, ev uykuda. Krisztina yorgun, onu rahatsız etmek istemiyorum. Muhtemelen günlüğü odasına aldı, kendi kendime böyle düşünüyorum" diyor dostça bir edayla. "Onu rahatsız etmek istemiyorum; bana günlükle, gizli işaret dilimizde anlatmak istediği bir şey var mı, yarın soracağım. Çünkü biliyor musun, hiç bahsini açmadığımız bu mahrem defter –bu sessiz mahremiyetten dolayı birbirimizden biraz utanıyoruz– tekrar eden bir aşk itirafı gibi. Bundan söz etmek kolay değil. Aslında Krisztina'nın fikriydi, bunu benden balayı seyahatimizde, Paris'te istemişti, itiraflarda bulunmak isteyen oydu; ve ancak sonra, çok sonra, Krisztina'dan

sonra anladım ki, insan itirafa, had safhada dürüstlüğe bu kadar itinayla hazırlanıyorsa, hayatta bir gün gerçekten itiraf edecek bir şey olacağını biliyor demektir. Bu günlüğü uzun süre anlamadım, bu gizli yazılı mesajları, Krisztina'nın hayatından bu Mors alfabesi işaretlerini hafiften abartılı buldum, kadın tabiatı saydım. Benden asla sır saklamak istemediğini söyledi, kendinden de; dolayısıyla rahat konuşulamayacak her şeyi yazmak istiyordu. Dediğim gibi, dürüstlüğe bu kadar sığınan birinin bir şeyden; hayatının, anlatamayacağı bir şeyle, tarif edilemez, dile getirilemez hakiki bir sırla dolmasından korktuğunu sonradan anladım. Krisztina bana her şeyi vermek istiyor, bedenini ve ruhunu, duygularını ve gizli düşüncelerini, sinirlerinin bütün tepkilerini; balayı seyahatindeyiz, Krisztina âşık, nereden geldiğini ve bunun ona ne ifade ettiğini de hesaba kat, benim ona ne sunduğumu, adım, bu şato, Paris'teki saray, büyük dünya; daha birkaç ay önce küçük şehir ortamında, mütevazı yuvasında, artık sadece enstrümanı, notaları ve anıları için yaşayan sessiz, yaşlı, hasta bir adamla otururken hayalini bile kuramayacağı şeyler... Ve birden hayat ona her şeyi veriyor, hem de avuç avuç; evlilik, bir yıl süren balayı seyahati, Paris, Londra, Roma, sonra Doğu, vahalarda geçen aylar, deniz. Tabii ki Krisztina âşık olduğunu sanıyor. Olmadığı, o zamanlar bile olmadığı sonradan ortaya çıkıyor. Sadece minnettar."

Parmaklarını birbirine kenetliyor, kollarını dizlerine dayayıp öne doğru eğiliyor: "Minnettar, çok minnettar, kendi tarzında; kocasıyla, zengin, seçkin, genç bir adamla balayı seyahatine çıkan genç bir kadın tarzında." Kenetlenmiş parmaklarını birbirine daha güçlü bastırarak gözünü ayırmadan, dikkatle halının desenine bakıyor. "Kayıtsız şartsız minnettar olmak istiyor ve bu günlük işini, bu acayip hediyeyi de o yüzden icat ediyor. Çünkü günlük ilk andan itibaren şaşırtıcı itiraflarla dolu. Krisztina bana kur yapmıyor; öte yandan itirafları bazen rahatsız edici derecede dürüstçe. Beni gördüğü gibi tarif ediyor; birkaç kelimeyle ama çok isabetli bir şekilde. Bende hoşuna gitmeyen şeyin, bütün dünyadaki insanlara haddinden fazla bir güvenle yaklaşma tarzım olduğunu anlatıyor; kendi inançlı ruhu için en büyük erdem olan tevazuyu bende hissetmiyor. Hayır, o yıllarda gerçekten de mütevazı değilim. Dünya benim; bütün sözleri, bedeninin ve ruhunun bütün mesajlarıyla içimde kusursuz bir yankı yaratan kadını bulmuşum, zenginim, mevki sahibiyim,

gelecek önümde ışıklı bir yol gibi açılıyor, otuz yaşındayım, hayatı, görevimi, kariyerimi seviyorum. Şimdi, geriye dönüp bakınca, insanın ağzını sulandıran bu kendinden memnuniyet halinden, bu mutluluk duygusundan başım dönüyor. Ve tanrıların sebepsizce şımarttığı herkes gibi, mutluluğumun derinlerinde bir tür iç sıkışması hissediyorum. Her şey fazla güzel, fazla sorunsuz, fazla mükemmel. Böylesine kusursuz bir mutluluktan daima korkulur. Kadere bir kurban vermek istiyorum; limanlardan birinde evden gelen bir mektup mali ya da başka bir tatsızlığı haber verse, mesela şatonun yandığını ya da mali bir kayıp yaşadığımı, bankacımın bana kötü haberleri olduğunu ya da işte buna benzer bir şey öğrensem hiç itirazım olmaz. İnsan tanrılara mutluluğun birazını geri ödemek istiyor. Çünkü tanrıların kıskanç oldukları bilinir; ve ölümlüye bir yıl mutluluk bahşettilerse, bu borcu derhal hesaba kaydedip hayatın sonunda tefeci faizi talep ederler. Fakat etrafımdaki her şey tamamen yolunda. Krisztina günlüğüne, rüyada söylenmiş gibi görünen kısa cümleler yazıyor. Bazen sadece bir satır, bir kelime yazıyor. Mesela: 'Umutsuz vakasın, çünkü kibirlisin.' Sonra haftalarca hiçbir şey yok. Ya da Cezayir'de bir adam gördüğünü, adamın onu sokakta takip edip ona laf attığını ve kendisinin adamla gidebileceği hissine kapıldığını yazıyor. Krisztina yanardöner, huzursuz bir ruh, diye düşünüyorum. Fakat mutluyum ve bu biraz rahatsız edici, tuhaf dürüstlük patlamaları da mutluluğumu bulandırmıyor. Ötekine her şeyi söylemeyi bu kadar şiddetle isteyen birinin belki tam da önemli ve temel bir şeyi konuşmak zorunda kalmamak için bu kadar dürüst olduğunu düşünmüyorum. Balayı seyahatimde böyle bir şey düşünmüyorum, daha sonra günlüğü okuduğumda da. Fakat sonra hayatta o gün ve o gece geliyor, av günü; ve ben, senin silahın ateş etmiş, kurşun kulağımın yanından geçmiş gibi hissediyorum. Gece oluyor, bizim evden gidiyorsun ama öncesinde Krisztina'yla en küçük ayrıntısına kadar Tropikleri konuşuyorsun. Ve ben, o günün ve o akşamın anısıyla baş başa kalıyorum. Günlüğü her zamanki yerinde, Krisztina'nın çalışma masasının çekmecesinde bulamıyorum. Seni ertesi gün şehirde ziyaret etmeye ve sormaya karar veriyorum..."

Susuyor. Çocukça bir davranışa şaşıran yaşlı insanlar tarzında kafa sallıyor.

"Neyi sormayı?" diyor alçak sesle ve hor görerek, kendiyle dalga geçercesine. "İnsanlara sözlerle ne sorabilirsin ki? Ayrıca hayatları-

nın gerçeğiyle değil de sözlerle verdikleri cevabın ne kıymeti var? Pek yok" diyor kesin bir şekilde. "Sözleri hayatlarının gerçeğiyle tamamen örtüşen çok az insan vardır. Bu belki de hayatta en nadir rastlanan şey. O zamanlar henüz bunu bilmiyordum. Zavallı yalancıları kastetmiyorum. İnsanların boş yere hakikatler bulduklarını, boş yere deneyim topladıklarını düşünüyorum; tabiatlarının temelini değiştiremiyorlar. Zaten belki de hayatta yapılabilecek tek şey, insanın bu değiştirilemez durumu, kendi tabiatının temelini zekice ve dikkatlice gerçeğe uydurması. Yapabileceğimiz tek şey bu. Ayrıca bu sayede de daha akıllı veya daha yara almaz olmuyoruz, hayır... Neticede seninle konuşmak istiyorum; sana sorabileceğim hiçbir şeyin ve senin cevaplayabileceğin hiçbir şeyin gerçekleri değiştirmeyeceğini henüz bilmiyorum. Fakat yine de insan gerçekliğe, olup bitenlere kelimelerle, soru cevapla yaklaşabilir: O nedenle seninle konuşmak istiyorum. Derin ve bitkin uyuyorum. Büyük bir fiziksel eforu, uzun bir at gezintisini, bir yürüyüşü geride bırakmış gibi... Bir keresinde bir ayıyı dağlardan sırtımda indirmiştim: O yıllarda fevkalade güçlü olduğumu biliyor ama yine de sonradan, yani şimdi, bu yükü yamaçlardan ve kanyonlardan geçirerek nasıl taşıyabildiğime hayret ediyorum. Belli ki hayatın bir amacı olduğu müddetçe insan her şeye göğüs geriyor. O olayda, ayıyla vadiye vardıktan sonra karların içinde benzer bir bitkinlikle uyumuştum; avlak bekçilerim beni ölü hayvanın yanında yarı donmuş halde buldular. İşte sözünü ettiğim gece de öyle uyudum. Derin ve rüyasız. Uyanır uyanmaz derhal arabayı hazırlatıp şehre, senin evine gidiyorum. Odanın ortasında duruyor ve senin uzaklara gittiğini öğreniyorum. Rütbenden feragat ederek yurtdışına gittiğini bildiren mektubunu alayda ancak ertesi gün alıyoruz. O anda sadece bu kaçışın bir gerçek olduğunu anlıyorum, çünkü beni öldürmek istediğin, gerçek anlamını ilk başta kavrayamadığım bir şeyler yaşanmış olduğu ve hâlâ yaşandığı artık kesin; aynı şekilde, bütün bunların beni son derece kişisel olarak ilgilendirdiği, sadece senin değil, benim de başıma geldiği de kesin. O muhteşem objelerle dolu, gizemli odada böyle dururken kapı açılıyor ve içeri Krisztina giriyor."

Bütün bunları anlatıcı tonunda aktarıyor; tatlı, sıcak, adeta uzaklardan, uzak bir zamandan ve uzak ülkelerden nihayet dönen dostunu eski bir hikâyenin ilginç kısımlarıyla eğlendirmek istercesine.

Konrád onu kımıldamadan dinliyor. Sönen puroyu cam kül tablasının kenarına koymuş, kollarını kavuşturarak oturuyor, hareket etmeden, dik ve düzgün bir duruşla; tam üstleriyle dostça sohbet eden bir subay gibi.

"Kapıyı açıyor, eşikte duruyor" diyor general. "Şapkası yok, evden geliyor, hafif tek atlı arabayı kendi sürmüş. 'Gitmiş mi?' diye soruyor. Sesinde tuhaf bir boğukluk var. Başımı sallıyorum, evet, gitti. Krisztina kapıda dimdik ve incecik duruyor; belki de hiçbir zaman o anki kadar güzel olmadı. Çok kan kaybeden yaralılar gibi beti benzi uçmuş, sadece gözleri hummalı bir şekilde parlıyor; tıpkı bir önceki akşam Tropikler kitabını okurken yanına gittiğimde olduğu gibi. 'Kaçtı,' diyor sonra ama cevap beklemiyor, kendi kendine söylüyor; bu bir beyan, bir tespit. 'Korkak' diye ekliyor alçak sesle, sakince."

"Böyle mi dedi?" diye soruyor misafir ve heykelsi duruşunu bozarak hafifçe öksürüyor.

"Evet" diyor general. "Hepsi bu. Ben de ona bir şey sormuyorum. Odada tek kelime etmeden duruyoruz. Sonra Krisztina etrafına bakmaya başlıyor, mobilyaları, resimleri, sanat objelerini, tek tek inceliyor. Ben de onu izliyorum. Odada sağa sola bakıyor, sanki vedalaşıyor. Odaya, bütün bunları daha önce görmüş ve şimdi her bir objeye veda etmek istiyormuş gibi bakıyor. Bilirsin ya, insan nesnelere, bir odaya iki şekilde bakabilir: Keşfeder gibi ve veda eder gibi. Krisztina'nın bakışında kâşif merakından eser yok. Bu bakış odada öylesine sakin, öylesine alışkın bir şekilde geziniyor ki, adeta kendi evinde her obje yerinde mi diye kontrol ediyor. Gözlerinde hastalıklı bir parlaklık var ama bir yandan da bu gözler tuhaf bir biçimde sisli. Krisztina sessiz ve kendine hâkim ama bu kadının, hayatının güvenli yolundan çıkarıldığını, kendini ve ayrıca seni ve beni kaybetmek üzere olduğunu hissediyorum. Bir bakış, beklenmedik bir hareket; ve Krisztina asla telafi edilemeyecek bir şey yapacak ya da söyleyecek... Resimlere meraksızca, sakin sakin, daha önce birçok kez gördüğü şeyi veda ederken bir kez daha zihnine kazımak istercesine bakıyor. Geniş Fransız divana kibirli ve miyopça kırpıştırdığı gözlerle bakıyor; bir an için gözlerini kısıyor. Sonra arkasını dönüyor ve tek kelime etmeden, geldiği gibi oradan ayrılıyor. Ben odada kalıyorum. Açık pencereden onun bahçeden, o günlerde çiçek açmaya başlamış güllerin arasından

geçtiğini görüyorum. Çitin arkasında onu bekleyen arabaya biniyor, dizginleri eline alıyor ve hareket ediyor. Bir an sonra araba sokağın dönemecinde kayboluyor."

Susup misafire bakıyor.

"Seni yormuyorum, değil mi?" diye soruyor nazikçe.

"Hayır" diyor Konrád boğuk bir sesle. "Hiç yormuyorsun. Devam et."

"Epey ayrıntıya giriyorum" diyor general özür dilercesine. "Fakat başka türlüsü mümkün değil: Asıl olanı ancak ayrıntılardan anlayabiliriz; kitaplar ve hayat bana böyle öğretti. Her ayrıntıyı öğrenmeli, çünkü hangisinin önemli olduğunu, hangi kelimenin bir şeylere ışık tutacağını asla bilemeyiz. Her şeyde düzeni korumalı. Fakat artık söyleyecek fazla bir şeyim kalmadı. Sen kaçtın, Krisztina hafif arabayla eve gitti. Peki ben, o anda ve genel olarak hayatta ben ne yapabilirim? Odayı gözden geçiriyorum, kaybolan Krisztina'nın arkasından bakıyorum. Koridorda emir erinin esas duruşta beklediğini biliyorum. Adını sesleniyorum, içeri girip selam veriyor. 'Emredin!' diyor. 'Yüzbaşı ne zaman gitti?' 'Sabah ekspresiyle.' Bu, başkente giden tren. 'Yanına çok eşya aldı mı?' 'Hayır, sadece birkaç sivil kıyafet.' 'Herhangi bir emir ya da haber bıraktı mı?' 'Evet. Bu evden çıkılacak. Mobilyalar satılacak. Bunları avukat bey halledecek. Ben de birliğe geri döneceğim' diyor. Hepsi bu. Birbirimize bakıyoruz. Ve kolay kolay unutulmayacak bir an geliyor: Emir eri –yirmi yaşında bir köylü oğlan, iyilik dolu, zeki yüzünü kesin hatırlarsın– rahat duruşa geçiyor, dümdüz resmi bakışı değişiyor; şimdi üstünün karşısındaki alelade bir asker değil, acıdığı bir adamın karşısında duran ve bir şeyler bilen başka bir adam. Bakışında o kadar insani, merhametli bir şey var ki, önce bembeyaz kesiliyor, sonra kızarıyorum. O an ömrümde ilk ve son kez, ben de aklımı kaybediyorum. Yanına yaklaşıyorum, ceketinin göğüs kısmından tutup oğlanı neredeyse havaya kaldırıyorum. Nefesimiz birbirimizin yüzünde. Birbirimizin gözünün içine bakıyoruz, emir erinin gözlerinde dehşet ve yine ve hâlâ merhamet. Biliyorsun, o zamanlar hiçbir şeyi ve hiç kimseyi tutmamam daha hayırlıydı; elimi sürerken dikkat etmediğim her şey bozuluyordu. Bunu ben de biliyor ve ikimizin de, emir erinin de benim de tehlikede olduğumuzu hissediyorum. O yüzden onu indiriyorum, kurşun asker gibi yere geri koyuyorum; çizmeleri parkeye vuruyor, oğlan yine

resmigeçitteymiş gibi esas duruş alıyor. Mendilimi çıkarıp alnımı kuruluyorum. Tek bir soru var ve bu insan onu hemen cevaplayabilir. Soru şu: 'Az önce çıkan hanımefendi daha önce de buraya geldi mi?' Cevap vermezse onu öldürürüm. Fakat belki cevap verirse de öldürürüm, üstelik sadece onu değil... Böyle anlarda insan dostlarını bile tanımaz olur. Fakat bir yandan da sormanın gereksiz olduğunu biliyorum. Krisztina'nın oraya daha önce de geldiğini, üstelik bir kez değil, birçok kez geldiğini biliyorum."

Arkasına yaslanarak kollarını yorgun bir hareketle indiriyor.

"Artık bir şey sormanın kıymeti kalmadı" diyor. "İnsanın kendisinin bilmesi gereken şeyi bir yabancı ifşa edemez. Bilinmesi gereken, bütün bunların neden yaşandığı. Ve iki insan arasındaki sınırın nerede olduğu. İhanet sınırının. Bunu bilmek gerek. Ve bir de, bütün bunlarda benim suçum neydi?"

Bunu çok alçak, tereddütlü bir sesle soruyor. Kelimelerin tınısından, onları kırk bir yıl ruhunda taşıyıp şimdiye dek cevap bulamadıktan sonra ilk kez yüksek sesle söylediği anlaşılıyor.

16

"Çünkü insanın başına kendiliğinden bir şeyler gelmez" diyor şimdi daha kesin bir şekilde ve kafasını kaldırıp bakıyor. Başlarının üzerinde mumlar, duman çıkararak yükselen alevlerle yanıyor; içleriyse simsiyah. Pencerenin diğer tarafında manzara ve şehir hâlâ karanlık, gecenin içinde tek bir sokak lambası yanmıyor. "İnsan ne yaşayacağını biraz da kendi belirler. Yaşanması gerekeni belirler, yanına çağırır ve bırakmaz. İnsan böyledir. Yaptığının vahim olduğunu ilk andan itibaren bildiği halde yine de yapar. İnsan ve kaderi birbirlerine tutunurlar; birbirlerini çağırır ve şekillendirirler. Kaderin hayatımıza gizlice girdiği doğru değildir. Hayır, bizim açtığımız kapıdan girer ve ondan daha da yaklaşmasını isteriz. Hiçbir insan çelik gibi bir meşruiyetle kendi varlığından, karakterinden kaynaklanan bir musibete eylemler ya da sözlerle sırt çevirecek kadar güçlü ve zeki değildir. Sen ve Krisztina'yla ilgili her şeyi biliyor muydum? Demek istiyorum ki ta en baştan, üç kişilik hikâyemizin başlangı-

cından itibaren... Neticede beni Krisztina'yla sen tanıştırdın. Seni çocukluktan tanıyordu, babasına notaların kopyalarını çıkarttıran sendin; bu yaşlı adamın eğri büğrü elleri müzik parçalarını kopyalayabilecek durumdaydı ama artık keman ve arşe tutamıyor, enstrümandan parlak sesler çıkaramıyordu, dolayısıyla kariyerini yarıda, konser salonunu ardında bırakmak zorunda kalmıştı; küçük bir şehrin müzik okulunda müzik kulağı olmayan ya da en fazla kısmen yetenekli çocuklara ders veriyor, yetenekli amatörlerin eserlerini düzeltip geliştirerek de biraz ekstra gelir sağlıyordu. Sen de onunla bu vesileyle tanışıyordun; onunla ve o zamanlar on yedi yaşında olan kızıyla. Anne Güney Tirol'de ölmüş; kalp hastalığı sebebiyle, doğduğu yerin yakınlarındaki bir sanatoryumda kalıyormuş. Daha sonra, balayı seyahatimizin sonunda bu kaplıca şehrine giderek sanatoryumu ziyaret ediyoruz, çünkü Krisztina annesinin öldüğü odayı görmek istiyor. Arco'ya bir öğleden sonra otomobille varıyoruz. Çiçek ve portakal ağacı kokuları içinde Garda Gölü boyunca ilerliyor ve Riva'da konaklamak üzere duruyoruz, öğleden sonra da Arco'ya gidiyoruz. Toprak zeytin ağaçları gibi gümüş grisi, ta tepede bir kale ve puslu, ılık havada, kayaların arasına saklanmış sanatoryum. Her tarafta palmiyeler ve tıpkı seralardaki gibi yumuşaklığı dokunaklı bir ışık. Krisztina'nın annesinin son yıllarını geçirdiği soluk sarı bina büyük bir sessizliğin ortasında öylesine gizemli ki, sanki insanların kalbini hasta eden bütün üzüntüyü içine hapsetmiş, sanki kalp ağrısı hayal kırıklıklarının, hayatın anlaşılmaz musibetlerinin bir sonucu ve burada sessiz ve faal bir şekilde yaşayacak. Krisztina binanın etrafında bir tur atıyor. Sessizlik, dikenli güney bitkilerinin kokusu, hasta kalpler için ince bir keten sargı bezi gibi her yeri kaplayan mis kokulu ılık pus, bütün bunlar beni de derinden etkiliyor. İlk kez Krisztina'nın bütünüyle yanımda olmadığını hissediyor ve uzaklardan, çok uzaklardan, zamanın başlangıcından zeki, hüzünlü bir ses duyuyorum; babamın sesini. Ses senden bahsediyor Konrád"; misafire ilk kez adıyla hitap ediyor, öfkelenmeden, kızmadan, tarafsız ve nazik bir biçimde, "ve senin gerçek bir asker olmadığını, başka türlü bir insan olduğunu söylüyor. Bunu anlamıyorum, başka türlülüğün ne anlama geldiğini henüz bilmiyorum. Meselenin daima bu olduğunu, erkekler ve kadınlar, dostlar ve ahbaplar arasında meselenin daima bu insanlığı iki gruba ayıran başka türlülük olduğunu kendime öğretmem uzun zaman ve yalnız

geçen saatler alıyor. Bazen dünyada sadece bu iki grubun olduğuna, bütün sınıf farklarının, dünya görüşünün ve güç ilişkilerinin bütün nüanslarının sadece bu başka türlülüğün çeşitlemeleri olduğuna inanıyorum. Nasıl ki tehlike halinde ancak aynı kan grubundan insanlar birbirinin yardımına koşabiliyorsa, bir ruh da diğerine ancak o diğeri 'başka türlü' değilse, ikisinin fikirlerin ve inançların ötesindeki en gizli gerçekleri benzerse yardım edebiliyor. Orada, Arco'da, eğlencenin sona erdiğini, Krisztina'nın da 'başka türlü' olduğunu idrak ettim. Kitap okumayan ama yalnızlığın ve hayatın gerçeği teşhis etmeyi öğrettiği babamın söyledikleri aklıma geldi; evet, bu ikiliği biliyordu, onun da karşısına bir kadın çıkmış, onu çok sevmiş ama yine de yanında yalnız kalmıştı, çünkü ayrı türde insanlardılar, ayrı türde mizaçlar, ayrı türde yaşam ritimleri, çünkü annem de 'başka türlü'ydü; senin gibi, Krisztina gibi. Ve Arco'da bir şeyi daha idrak ettim. Beni anneme, sana ve Krisztina'ya bağlayan duygu hep aynıydı, aynı özlem, aynı arayış içindeki umut, aynı umutsuz, hazin istek. Çünkü daima 'ötekini' severiz, daima onu ararız, hayatın bütün koşullarında ve değişikliklerinde... Bunu biliyor musun? Hayatın en büyük sırrı ve en büyük hediyesi, 'aynı türde' iki insanın karşılaşmasıdır. Bu son derece nadir görülür –doğanın hile ve zora başvurarak böyle bir ahengi engellemesinden kaynaklanıyor olmalı–; belki de sebebi, dünyanın yaratılması, hayatın yenilenmesi için birbirini ebediyen arayan, zıt akortlu insanlar arasında oluşan gerilime ihtiyaç olmasıdır. Bilirsin işte, dalgalı akım... Nereye baksan pozitif ve negatif yükler arasında enerji alışverişi. Bu ikiliğin arkasında ne çok umutsuzluk, ne çok kör umut var! Evet, Arco'da babamın sesini duydum ve onun kaderinin bende devam ettiğini, onun türünden olduğumu, annemin, senin ve Krisztina'nın ise karşı kıyıda durduğunuzu anladım, her biriniz farklı bir roldeydi, anne, dost, seven ve sevilen eş; bununla birlikte benim hayatımda aynı rolü oynuyordunuz. Karşı kıyıda, evet, asla varılamayan yerde... İnsan hayatta her şeye erişebilir, dünyadaki ve etrafındaki her şeyi yere yıkabilir, hayat insana her şeyi verebilir, insan hayattan her şeyi alabilir ama başka bir insanın zevklerini, eğilimlerini, ritmini değiştiremez; ona yakın, onun için önemli biri olsa da karşısındakini bütünüyle karakterize eden başka türlülüğünü değiştiremez. Krisztina Arco'da annesinin öldüğü binanın etrafında dönerken bunu ilk kez hissediyorum."

Başını öne eğip elini alnına dayıyor; çaresiz bir teslim olma jestiyle, insan olmanın temel durumlarına karşı hiçbir zaman bir şey yapamayacağını nihayet anlamış biri gibi.

"Sonra Arco'dan eve döndük ve buradaki hayatımıza başladık" diyor. "Gerisini biliyorsun. Beni Krisztina'yla sen tanıştırdın. Onun ilgini çektiğine dair hiçbir zaman tek kelime etmedin. Krisztina'yla karşılaşmamız bana hayattaki diğer her şeyden daha yanlış anlamaya kapalı gelmişti. Damarlarında çeşitli kanlar vardı: Alman, İtalyan, Macar. Belki bir damla da Polonyalı, babasının akrabalığından ötürü... Ayrıca tespit ve tasnif edilmesi o kadar zor biriydi ki, sanki hiçbir halk, hiçbir toplumsal tabaka onu bütünüyle kapsayamazdı; sanki doğa bir kereliğine sınıf ve kökenle alakası olmayan, serbest, bağımsız, özgür bir varlık yaratmayı denemişti. Bir hayvan gibiydi: Aldığı özenli eğitim, yatılı kız okulu, babasının kültürlülüğü ve nezaketi sadece onun davranış tarzını şekillendirmişti ama Krisztina iç dünyasında yabani ve zapt edilemezdi. Ona verebildiğim hiçbir şeyin, servetin ve toplumsal statünün gerçekte onun için pek bir değeri yoktu ve onun için esas olan bu içsel bağımsızlıktan, bu özgürlük dürtüsünden, benim onu içine soktuğum dünya uğruna ödün vermek istemiyordu. Gururu da mevkiiyle, kökeniyle, servetiyle, toplumsal konumuyla ya da özel kişisel bir yeteneğiyle gurur duyanlarınkinden başka türlüydü. Krisztina bir miras ve bir zehir gibi kalbinde ve damarlarında yaşayan asil yabanilikle gurur duyuyordu. Bu kadının –tahminen senin de bildiğin gibi– iç dünyası egemendi ve bu, günümüzde çok nadir bulunan bir şey; iç dünyası egemen insanlara hem erkekler hem de kadınlar arasında nadiren rastlanıyor. Belli ki bu bir köken ya da toplumsal konum meselesi değil. Onu küstürmek imkânsızdı, hiçbir durumda geri adım atmıyor, hiçbir tür kısıtlamaya gelemiyordu. Ayrıca kadınlarda nadir görülen bir şeyi daha vardı: İçsel insani mertebesinin ona verdiği sorumluluğu biliyordu. Hatırlıyor musun –evet, kesinlikle hatırlıyorsun–, ilk karşılaşmamızda babasının notalarının büyük masada durduğu odadaydık: Krisztina içeri girdi ve küçük oda ışıkla doldu. Odaya sadece gençlik getirmemişti, hayır; tutkuyu ve kibri, mutlak duyguların egemen özbilincini de getirmişti. O günden beri de, dünyanın ve hayatın verdiklerini böylesine bütün benliğiyle karşılayabilen bir insana rastlamadım; müziği, ormanda erken sabah yürüyüşünü, bir çiçeğin rengini ve kokusunu, bir

insanın doğru ve akıllıca bir sözünü. Kimse nadide bir kumaşa ya da bir hayvana Krisztina gibi dokunamazdı. Hayatın basit hediyelerine bu kadın kadar sevinebilen birini tanımıyorum: İnsanlar ve hayvanlar, yıldızlar ve kitaplar, her şey ilgisini çekiyordu ama kibirli bir tarzda değil, kemikleşmiş bir uzmanlık takıntısıyla değil, hayatın gösterebildiği ve verebildiği her şeye yüzünü dönen bir dünyaperestin önyargısız sevinciyle. Sanki hayatın bütün tezahürleri onu bizzat ilgilendiriyordu, anlıyor musun? Evet, kesinlikle anlıyorsun. Ve bu önyargısız yakınlıkta tevazu da, hayatın büyük bir lütuf olduğu bilgisi de vardı. Yüzü hâlâ ara sıra gözümün önüne geliyor" diyor hislerini paylaşmak istercesine, "bu evde onun portresini göremeyeceksin, fotoğrafı yok ve Avusturyalı ressamın yaptığı, uzun zaman atalarımın portreleri arasında asılı duran büyük resmi de oradan indirdik. Hayır, artık bu evde Krisztina'nın resmini göremeyeceksin" diyor küçük bir kahramanlıktan bahsedercesine neredeyse hoşnutlukla. "Fakat yüzü hâlâ ara sıra gözümün önüne geliyor, uykuyla uyanıklık arasında ya da bir odaya girdiğimde. Ve şimdi, onu oldukça iyi tanıyan ikimiz ondan söz ederken, yüzünü kırk bir yıl önce son gece aramızda otururken gördüğüm kadar net görüyorum. Çünkü bil ki bu, Krisztina'yla benim birlikte yemek yediğimiz son akşamdı. Sadece sen değil, ben de onunla son kez akşam yemeği yedim. Çünkü o gün üçümüz arasında yaşanması gereken her şey yaşanmıştı. Ve ikimiz de Krisztina'yı tanıdığımız için, belli kararlar kaçınılmazdı: Sen Tropiklere gittin, Krisztina'yla ben bir daha birbirimizle konuşmadık. Sekiz yıl daha yaşadı, evet. İkimiz burada, aynı çatı altında oturduk ama bir daha birbirimizle konuşamadık" diyor sakin bir şekilde.

Ve ateşe bakıyor.

"İşte böyleydik" diyor. "Yaşananların bir kısmını yavaş yavaş anlamaya başlamıştım. Bir kere, müzik vardı. Bir insanın hayatında, daima geri dönen kadersel unsurlar vardır; müzik gibi. Annem, Krisztina ve senin aranızda müzik bir köprüydü. Muhtemelen size, sözler ve hareketlerle ifade edilemeyecek bir şeyler söylüyordu, muhtemelen siz de birbirinize müzik vasıtasıyla bir şeyler söylüyordunuz ve bu konuşmayı, bu sizin için açık olan müzik dilini biz, farklı türden olanlar, babam ve ben anlayamıyorduk. O yüzden aranızda yalnız kalıyorduk. Oysa müzik seninle ve Krisztina'yla konuşuyordu ve böylece siz de birbirinizle konuşabiliyordunuz;

öte yandan onunla benim aramdaki her konuşma suskundu. Müzikten nefret ediyorum" diyor biraz daha yüksek bir sesle; o akşam ilk kez sesinde tutkulu bir boğuklukla konuşuyor. "Onun vasıtasıyla belli insanların birbirlerine alakasız ve düzensiz, hatta ara sıra düşündüğüm üzere, uygunsuz ve ahlaksızca şeyler söyleyerek anlaşabildikleri bu melodik ve anlaşılmaz konuşmadan nefret ediyorum. Yüzlerine bak, müzik dinlerken nasıl da tuhaf bir biçimde değişiyor. Krisztina ve sana gelince: Siz bir kere bile müzik aramadınız, hiç dört el çaldığınızı hatırlamıyorum, sen hiç Krisztina'nın önünde piyano başına oturmadın, en azından benim yanımda. Görünüşe bakılırsa utanma ve edep duygusu Krisztina'yı benim yanımda seninle müzik dinlemekten alıkoyuyordu. Müziğin kelimelerle ifade edilecek bir anlamı olmadığına göre muhtemelen daha tehlikeli başka bir anlamı var ki sadece müzik dinledikten sonra değil, aynı zamanda kadersel bir şekilde birbirine bağlanan insanları böylesine derinden etkileyebiliyor. Sence de öyle değil mi?"

"Evet, bence de öyle" diyor misafir.

"Bu içimi rahatlattı" diyor general nazikçe. "Krisztina'nın babası da böyle düşünüyordu; üstelik o müzikten gerçekten anlardı. Sadece bir kez, tek bir kez bütün bunlardan, müzikten, sen ve Krisztina'dan bahsettiğim tek insandı. O sırada çok yaşlıydı; konuşmamızdan kısa bir süre sonra öldü. Ben o zamanlar savaştan dönmüştüm. Krisztina öleli on yıl olmuştu. Benim için önemli olan herkes, babam, annem, sen ve Krisztina, hepiniz gitmiştiniz. Sadece iki ihtiyar hayattaydı, sütanne Nini ve Krisztina'nın babası; yaşlıların o tuhaf gücü ve kayıtsızlığıyla, akıl sır ermez bir amaçla... tıpkı bugün ikimiz gibi. Herkes ölmüştü, ben de artık genç değildim, elliyi geçmiştim ve ormandaki açık alanda duran ağaç, savaş çıkmadan önceki gün fırtınanın, etrafındaki ormanı yerle bir ettiği ağaç kadar yalnızdım. Açık alanda, av evinin yakınında tek bir ağaç kalmıştı. Şimdi, neredeyse yarım yüzyıl sonra, çevresinde yeni bir orman meydana geldi. Fakat o ağaç, doğada adı fırtına olan bir güç vaktiyle etrafındaki her şeyi indirdikten sonra, en yaşlılardan biri. Ve görüyor musun, hâlâ yaşıyor, anlaşılmaz sebeplerle ama demir gibi bir iradeyle. Ne amacı olabilir? Hiç. Hayatta kalmak istiyor. Görünüşe bakılırsa yaşamın, yaşayan her şeyin yegâne amacı mümkün olduğu kadar uzun süre var

olmak ve yenilenmek. Evet işte, o zamanlar savaştan dönmüştüm ve Krisztina'nın babasıyla konuştum. Üçümüzle ilgili ne mi biliyordu? Her şeyi. Ben de ona, bir tek ona, anlatmaya değer olan her şeyi anlattım. Karanlık odada oturuyorduk, eski mobilya ve enstrümanların arasında; her taraf, raflar ve dolaplar nota defterleriyle, işaretlere dökülmüş sessiz müzikle, kâğıda basılı nefesli ve vurmalı yankılarıyla doluydu; dünyanın müziği, içindeki nesnelerden bütün insani içerik uçup gitmiş gibi yaşlı kokan bu odada sessizce pusuya yatmıştı. Krisztina'nın babası beni dinledi ve sonra şöyle dedi: 'Daha ne istiyorsun? Hayatta kalmışsın.' Bunu bir yargı gibi söylemişti. Ve aynı zamanda bir şikâyet gibi. Yarı kör gözleriyle yarı karanlık odada önüne baktı; çok yaşlıydı, sekseni geçmişti. İşte o zaman anladım ki, hayatta kalanın şikâyet etmeye hakkı yoktu. Hayatta kalan, davasını kazanmış oluyor; şikâyette bulunmaya hakkı ve bunun için sebebi yok, o daha güçlü, daha kurnaz, daha inatçı taraf olarak kalmış. Tıpkı biz ikimiz gibi" diyor kuru bir sesle.

Birbirlerine bakıyorlar; tartarcasına.

"Sonra o da, Krisztina'nın babası da öldü. Artık yalnızca sütanne ve dünyanın bir yerlerinde sen vardınız, bir de bu şato ve orman. Savaşta da hayatta kaldım" diyor memnun bir edayla. "Ölümü aramadım, hiçbir zaman ona koşmadım; gerçek bu, bunu başka türlü söyleyemem. Görünüşe bakılırsa halletmem gereken bir işim kalmıştı" diyor düşünceli bir edayla. "Etrafımda insanlar öldü, ölümün her türünü gördüm ve bazen ölme seçeneklerinin çeşitliliğine şaşırıyordum; çünkü yaşam gibi ölümün de hayal gücü vardır. Savaşta on milyon insan öldü; resmi rakamlara göre. Bir dünya yangını patlak verdi ve öyle bir büyüyüp çığırından çıktı ki, insan ara sıra bütün kişisel şüphelerinin, sorularının ve hislerinin de beraberinde yanacağına inanacak oluyordu. Fakat öyle değildi. En büyük insani sefaletin ortasında bile halledecek özel bir işim kaldığını biliyordum ve o yüzden, tıpkı kitapta yazdığı gibi, ne korkak ne cesurdum, hayır, sakindim, fırtınada da savaşta da, çünkü bana kötü bir şey olamayacağını biliyordum. Günün birinde savaştan eve döndüm ve sonra bekledim. Aradan zaman geçti, dünya yine tutuştu; ve eminim ki bu, tekrar alevlenen aynı yangın... Benim ruhumdaysa, zamanın ve savaşların kurum ve küllerinin örtemediği bir soru kor gibi yanıyordu. Yine

milyonlarca insan ölüyor ve buna rağmen sen bu aklını kaçırmış dünyada eve gelip benimle kırk bir yıl önce halledemediğimiz her şeyi halletmek için yolu, karşı kıyıdan gelen yolu buldun. İnsan doğası işte böylesine güçlüdür: Başka şansı yoktur, hayatının sorusu olarak gördüğü soruya bir cevap vermek ya da almak zorundadır. Bu yüzden geri geldin ve ben de bu yüzden seni bekledim. Belki de bu dünyanın sonu geldi" diyor alçak sesle ve eliyle havada bir yay çiziyor. "Belki de dünyada ışıklar gidiyor, bugün bu bölgede olduğu gibi, temel bir olay sonucu, savaş değil daha fazlası; belki de bütün dünyada insanların ruhlarında da bir şeyler olgunlaştı ve vaktiyle konuşulup halledilmesi gerekenler şimdi demir ve ateşle konuşulup hallediliyor. Bunun çok alameti var. Belki de..." diyor nesnel bir şekilde, "belki de bu bildiğimiz, içine doğduğumuz yaşam biçimi, bu ev, bu yemek, hatta bu akşam hayatımızın meselelerini konuşurken kullandığımız kelimeler, belki de bunların hepsi geçmişe ait. İnsanların kalplerinde fazla gerginlik, fazla öfke, fazla intikam hırsı var. Kalplerimize bakıyoruz ve orada ne buluyoruz? Zamanın en fazla hafiflettiği ama için için yanmaya devam eden öfke. O halde neden dünyadan, insanlardan başka bir şey bekleyelim ki? Ve hayatının sonunda, yaşlı ve bilge olan biz ikimiz, biz de intikam almak istiyoruz. Kimden? Birbirimizden ya da artık hayatta olmayan bir insanın anısından. Saçma bir his. Fakat yine de kalplerimizde yaşıyor. O halde bilinçsiz arzular, keyfi heyecanlar kaynayan bir dünyadan neden başka bir şey bekleyelim ki; genç adamların başka milletlerden genç adamların parmaklarını süngüyle yonttukları, yabancı insanların birbirlerinin derisini yüzdükleri, bütün kuralların, bütün geleneklerin geçerliliğini yitirdiği, sadece dürtülerin hüküm sürdüğü ve gökyüzüne yükselen alevler çıkardığı bir dünyadan... Evet ya, intikam. Ölebileceğim ama ölmediğim savaştan döndüm, çünkü intikam fırsatını bekliyordum. Nasıl diye soruyorsun herhalde. Nasıl bir intikam? Bu intikam ihtiyacını anlamadığını bakışlarında görüyorum. Ölümün beklediği iki yaşlı insan arasında nasıl bir intikam söz konusu olabilir? Herkes öldü, intikam olacak da ne olacak? Bakışların bunu soruyor. Sana cevap vereyim: Evet, yine de, intikam. Barışta ve savaşta, kırk bir yıl boyunca bunun için yaşadım, bunun için kendimi öldürmedim, bunun için başkaları beni öldürmedi ve bunun için kimseyi öldürmedim, Tanrı'ya şü-

kür. Hayır, intikam anı geldi, tam istediğim gibi. İntikam senin dünyayı, savaşı, mayınlı denizleri aşıp bana gelmen; buraya, olay yerine, cevap vermek, benimle birlikte gerçeği öğrenmek için... İşte intikam bu. Ve şimdi cevap vereceksin."

Bu son kelimeleri çok alçak sesle söylüyor. Misafir daha iyi duymak için öne eğiliyor.

"Bu konuda" diyor, "haklı olabilirsin. Sor. Belki de cevap verebilirim."

Mumların ışığı zayıflıyor, bahçedeki büyük ağaçların arasında sabahın erken saatlerinin rüzgârı esiyor. Odanın içi neredeyse karanlık.

17

"Cevaplaman gereken iki soru var" diyor general ve o da öne eğiliyor; gizli bir şey söyler gibi fısıldayarak konuşuyor. "Çok önce, geçmiş yıllarda, seni beklerken hazırladığım iki soru. Sadece senin cevaplayabileceğin iki soru. Görüyorum ki sen benim yanılıp yanılmadığımı, o sabah avda gerçekten beni öldürmek niyetinde olup olmadığını bilmek istediğimi sanıyorsun. Bu bir kuruntu muydu? Neticede hiçbir şey olmadı. İçgüdü en iyi avcıya bile oyun oynayabilir. Ve sen sanıyorsun ki, ikinci soru şu: Krisztina'nın sevgilisi miydin? Sen mecazi anlamda beni aldattın mı ve Krisztina kelimenin gerçek, bildik, sefil anlamında beni aldattı mı? Hayır dostum, bu iki soru artık beni ilgilendirmiyor. Sen onları zaten cevapladın, zaman cevapladı, Krisztina da kendi tarzında cevapladı. Herkes cevap verdi; sen avdan sonraki gün şehirden kaçarak, eskiden insanlar kelimelerin gerçek anlamına inanırken denildiği gibi, firar ederek. Bunu sormuyorum, çünkü kesin olarak biliyorum ki o sabah beni öldürmek istedin. Seni suçlamıyorum, daha ziyade sana acıyorum. Bir insanın hayatında felaketin su yüzüne çıktığı, o kişinin yakın, içten içe bağlı ve bir sebeple öldürmek zorunda olduğu insanı öldürmek için silahını doğrulttuğu an, korkunç bir an olmalı. Çünkü senin o anda yaşadığın şey buydu. İnkâr etmeyecek misin? Susuyorsun ha? Bu loşlukta yüzünü gö-

remiyorum. Yeni mumlar getirtmenin bir manası yok; şimdi gelen o anda, intikam anında, birbirimizi böyle de anlıyor ve algılıyoruz. Bunu arkamızda bırakmak istiyoruz. Aradan geçen yıllarda asla, bir saniye bile beni öldürmek istediğinden şüphe etmedim; ve sana bunun için daima acıdım. Ne hissettiğini, sanki o durumu, o korkunç felaket anını senin yerine yaşamış kadar iyi biliyorum. Bu bir kendinden geçme anıydı; yeraltı güçlerinin hâlâ dünyaya ve kalplere hâkim olduğu, gecenin kötü ruhunu nefes gibi verdiği, sabahın erken saatlerindeki o an. Tehlikeli bir an. Onu biliyorum. Fakat görüyorsun işte, artık bütün bunlar sadece polis tutanağına malzeme… Olayın mahkemede kullanılabilecek içyüzünü ne yapayım ki, kalbim ve aklımla bildikten sonra… Bir bekâr evinin şehvet sırrını, bir zinanın çürümüş malzemesini, eski, küflü yatak köşesi sırlarını, ölülerin ve yalpalayarak ölüme yürüyen ihtiyarların mahrem anılarını ne yapayım ki? Seni şimdi, hayatın sonunda, kanun bile suçunu ya da suç girişimini zaman aşımına uğramış sayacakken, zina ve cinayete teşebbüsten adaletin karşısına çıkarmak istesem, senden zorla bir itiraf almaya çalışsam, bu ne gülünç, acınası bir dava olurdu… Bütün bunlar utanç verici olur, sana, bana, gençliğimizin ve dostluğumuzun anısına yakışmazdı. Ve belki de gerçeklere dair anlatılacak ne varsa anlatmak seni rahatlatırdı. Fakat ben senin rahatlamanı istemiyorum" diyor sakin sakin. "Gerçeği istiyorum; ve benim için gerçek, miadı çoktan dolmuş bir iki hadiseden, ölüp toprak olmuş bir kadın bedeninin gizli tutkularından ve yoldan çıkmalarından oluşmuyor. O beden artık var olmadığına ve biz de ihtiyar olduğumuza göre bunun bizim için, koca ve sevgili için ne kıymeti var; bunları bir kez daha konuşuyor, gerçeği ortaya çıkarmaya çalışıyoruz, sonra da ölüme gideceğiz, ben burada evde, sense dünyanın bir yerlerinde, Londra'da ya da Tropik ülkelerde. Hayatın sonunda gerçeğin ve yalanın, aldatmanın, ihanetin, cinayete teşebbüsün ya da cinayetin ne önemi var; karımın, büyük aşkımın, hayatımın umudunun beni en yakın dostumla nerede, ne zaman ve ne sıklıkta aldattığı sorusunun artık ne önemi var? Diyelim bu hazin ve habis gerçeği dile getiriyor, her şeyi itiraf ediyorsun; nasıl başladığını, hangi tür bir haset ve kıskançlığın, korku ve kederin sizi birbirinizin kollarına ittiğini, ona sarıldığında ne hissettiğini, o yıllarda Krisztina'nın bedenine ve ruhuna hangi intikam ve suçluluk duygularının yer-

leştiğini ayrıntısıyla anlatıyorsun… Peki ama bunun ne değeri var? Sonunda her şey gayet basit hale geliyor; olan ve olabilecek olan her şey. Bir zamanlar olanlar artık toprak ve kül bile değil. Ölmek ya da birini öldürmek zorunda olduğumuzu sanacak kadar kalplerimizi yakan şeyler –çünkü ben de bu duyguyu biliyorum, ben de son felaket duygusuyla tanıştım, sen gittikten kısa bir süre sonra, Krisztina'yla yalnız kaldığımda–, bütün bu şeyler, rüzgârın mezarlıkların üzerinde sürüklediği tozdan daha az. Bunun lafını etmek bile alçakça ve anlamsız. Ayrıca zaten biliyorum, ayrıntıları polis tutanağında okumuş kadar iyi biliyorum. Sana dava dosyasını duruşmadaki bir avukat gibi ezberden okuyabilirim; peki ya sonra? Bu ucuz gerçekle, artık var olmayan bir bedenin sırrıyla ne yapayım ki? Sadakat nedir, sevdiğimiz kadından ne bekliyorduk? Ben yaşlıyım ve bunu da çok düşündüm. Sadakat korkunç bir bencillik ve aynı zamanda insan hayatındaki çoğu menfaat gibi kibirli bir şey değil mi? Sadakat beklerken, ötekinin mutluluğunu istiyor muyuz? Ve o, sadakatin incelikli hapishanesinde mutlu olamıyorsa, yine de ondan sadakat beklerken onu gerçekten sevdiğimizi söyleyebilir miyiz? Ve eğer onu mutlu olacağı şekilde sevmiyorsak ondan herhangi bir şey, sadakat ya da başka bir kurban talep etmeye hakkımız var mı? Şimdi, hayatımın sonunda bu soruları kırk bir yıl önce cevaplayabileceğim kadar net cevaplamaya cesaret edemem; kırk bir yıl önce, Krisztina beni senin evinde, benden önce birçok kez bulunduğu, senin onu ağırlamak için her şeyi doldurduğun, yakınım olan iki insanın bana böylesine rezil, sakil ve evet, bunu şimdi hissediyorum, böylesine bayağı bir şekilde ihanet ettiği ve beni aldattığı evde bıraktığında. Çünkü yaşanan şey buydu" diyor önemsemeden, neredeyse kayıtsızca ve canı sıkılıyormuş gibi. "Ve insanların 'aldatma' dedikleri şey, bedenin bir duruma ya da bir üçüncü kişiye hazin ve bayağı isyanı, geriye dönüp bakınca ürkütücü derecede önemsiz; hatta bir yanlış anlama ya da kaza gibi iç acıtıcı. O zamanlar bunu henüz anlamamıştım. Bir suçun delillerini gözden geçirircesine gizli evde duruyor, mobilyalara, Fransız yatağa bakıyordum. Evet, insan gençse ve karısı onu kardeşten ileri tek dostuyla aldatıyorsa, tabii ki dünyanın başına yıkıldığı duygusuna kapılır. Başka türlüsü mümkün değil, insan böyle hisseder, çünkü kıskançlık, hayal kırıklığı, kibir muazzam acı verebilir. Fakat bu geçip gider. Geçip

gider, anlaşılmaz bir şekilde ama bir günde değil, hayır, öfke yıllarca sonra bile hafiflemez ama sonunda yine de biter, tıpkı hayat gibi. Şatoya, odama döndüm ve Krisztina'yı beklemeye başladım. Bekliyordum; ya onu öldürecektim, ya da gerçeği söyleyecekti ve affedecektim. Her halükârda bekledim. Akşama kadar; sonra av evine gittim, çünkü gelmemişti. Ki bu belki de çocukçaydı. Şimdi, yani sonradan kendimi ve ötekileri yargılamaya kalktığımda bu kibri, bu beklemeyi, bu çekip gitmeyi biraz çocukça buluyorum. Fakat görüyorsun işte, insan böyledir; kendi doğasına ve onun inatçı hayallerine karşı mantığıyla ya da tecrübenin yardımıyla da pek bir şey yapamaz. Bunu artık sen de biliyorsun. Av evine gittim, orayı bilirsin, buradan uzak sayılmaz; sonra da Krisztina'yı sekiz yıl görmedim. Ancak ölü olarak tekrar gördüm, bir sabah Nini bana haber göndererek artık eve gelebileceğimi, çünkü onun öldüğünü bildirdiğinde. Hasta olduğunu biliyordum; ve bildiğim kadarıyla en iyi doktorlar tarafından tedavi ediliyordu, aylarca şatoda kaldılar ve onu kurtarmak için her şeyi yaptılar, öyle söylüyorlardı: 'Günümüz tıbbının elverdiği her şeyi yaptık.' Bunlar boş laflar. Muhtemelen eksik bilgilerinin elverdiği, iddialı ve kibirli duruşlarının engellemediği her şeyi yaptılar. Bana her akşam şatoda olan biten haber verildi, sekiz yıl boyunca, henüz Krisztina hasta değilken ve daha sonra, hasta olup ölmeye karar verdiğinde. İnsanın böyle bir şeye karar verebileceğine inanıyorum; hatta şimdi bundan kesinlikle eminim. Fakat Krisztina'ya yardım edemezdim, çünkü aramızda bir sır vardı, bağışlanamayacak tek sır; ve bu vaktinden önce ortaya çıkmamalıydı, çünkü altında neler saklı olduğu bilinmezdi. Acıdan ve ölümden daha kötüsü vardır. Daha kötüsü, insanın kendine saygısını kaybetmesidir. O yüzden sırrımızdan, Krisztina, sen ve benim aramızdaki sırdan korkuyordum. Bir şey vardır, öyle yaralar, yakar ve acı verir ki, belki ölüm bile bu ıstırabı dindiremez: Bir ya da iki kişinin, insanın onsuz insan olarak kalamayacağı benlik duygusunu zedelemesi. Kibir, diyorsun. Evet, kibir... Fakat yine de bu benlik duygusu insan hayatının derin anlamını oluşturur. O yüzden bu sırdan korkuyordum. O yüzden insan her tür uzlaşma yoluna gider, ucuz ve korkakça olana bile; insanların arasında etrafına bir bak, dört bir yanda kısmi çözümler görürsün. Biri sırdan korktuğu için sevdiğini terk eder, diğeri kalır, susar ve hiç durmadan bir cevap bekler. Ben

bunu gördüm. Bunu yaşadım. Bu korkaklık değil, hayır; bu, yaşama içgüdüsünün son savunma şansı. Eve gittim, akşama kadar bekledim, sonra av evine taşındım ve sekiz yıl daha bir şey bekledim, bir söz, bir haber. Fakat Krisztina gelmedi. Av evinden şato arabayla iki saat sürer. Fakat bu iki saat, bu yirmi kilometre benim için mekânsal ve zamansal olarak muhtemelen senin için Tropikal kuşağın olduğundan daha uzun bir mesafeydi. Huyum böyle, böyle yetiştirildim, olaylar bu şekilde gelişti. Krisztina bir haber gönderseydi –herhangi bir haber–, isteğini yerine getirirdim. Seni geri getirmemi istese, dünya kazan ben kepçe seni bulur ve geri getirirdim. Seni öldürmemi istese, kıyamette bile bulur öldürürdüm. Boşanmak istese boşanırdım. Fakat o hiçbir şey istemedi. Çünkü o da kendi tarzında bir şahsiyetti, kadınca bir tarzda, o da sevdikleri tarafından yaralanmıştı; biri onu kadersel bir ilişkide yanmak istemediği için tutkudan kaçarak yaralamıştı, diğeri de gerçeği bilerek, susarak ve bekleyerek. Krisztina'nın da kendi karakteri vardı; kelimenin biz erkeklerin bildiğinde farklı bir anlamında. Sadece sen ben değil, o da o yıllarda bir şeyler yaşadı. Kader bize dokunmuş ve kendini bizde gerçekleştirmişti; üçümüz de bu yazgıyı taşıyorduk. Onu sekiz yıl görmedim. Sekiz yıl beni çağırtmadı. Biraz önce, vaktiyle konuşulması gerekeni konuşmak için –çünkü fazla vaktimiz kalmadı– seni beklerken, sütanneden bir şey öğrendim: Öğrendim ki ölüm döşeğindeyken beni istemiş. Seni değil... Ve bunu memnuniyet duyarak söylemiyorum ama duymuyorum da diyemem; bunu iyice anla. Beni istemiş ve bu da bir şeydir, çok bir şey olmasa da. Fakat ben onu tekrar gördüğümde ölüydü. Güzel bir ölü. Henüz gençti, yalnızlık görünüşünü bozmamış, hastalık da kendine özgü güzelliğine, yüzünün kapalı, ciddi ahengine el sürmemişti. Fakat artık bütün bunlar seni ilgilendirmiyor" diyor bu kez kibirle. "Sen dışarıdaki dünyada yaşıyordun, Krisztina öldü. Ben yalnız bir kırgınlık içinde yaşıyordum ve Krisztina öldü. İkimize de kendi imkânı ölçüsünde cevap verdi, çünkü görüyorsun ya, ölen insan doğru ve nihai cevabı verir; bazen düşünüyorum da, sadece ölüler nihai cevabı verebilir. Dolayısıyla böyleydi. Sekiz yıl sonra ölmek dışında ne söyleyebilirdi? İnsan bundan fazlasını söyleyemez. Ve böylece, ikimizden biriyle konuşmak istemesi gibi bir durum söz konusu olsa senin ya da benim ona sorabileceğimiz bütün soruları cevaplamış oldu. Evet,

ölüler nihai cevabı verir. Fakat görüyorsun işte, bizimle konuşmak istemedi. Bazen üçümüz arasında ihanete uğrayanın o olduğunu düşünüyorum. Seninle aldattığı ben değil, beni onunla aldatan sen değil. Aldatma; ne kelime ama! Bir insanın durumunu ruhsuz ve otomatik bir şekilde tanımlayan böyle kelimeler vardır. Fakat şu anda ikimiz için olduğu gibi her şey bittiğinde, böyle kelimeler pek bir işimize yaramaz. Aldatma, sadakatsizlik, ihanet; işaret ettikleri insan öldüyse, bunların gerçek anlamı uğruna hesap verdiyse, hepsi sadece birer kelime. Kelime olmayansa sessiz gerçek, yani Krisztina'nın ölmüş ve ikimizin yaşıyor olması. Bunu anladığımda artık çok geçti. O zaman geriye sadece beklemek ve intikam isteği kaldı; şimdi, bekleme bitip intikam vaktinin geldiği şu anda, birbirimiz hakkında öğrenebileceğimiz, itiraf ya da inkâr edebileceğimiz her şeyin ne kadar ümitsiz ve değersiz olduğunu şaşkınlıkla hissediyorum. İnsan sadece gerçeği kavrıyor. Ben onu şimdi kavrıyorum. Zamanın arafı her öfkenin anısını temizledi. Şimdi Krisztina'yı ara sıra yine görüyorum, uykuda ve uyanıkken de, Floransa stili büyük şapkayla bahçede dolaşmasını, ince uzun bedeniyle, beyaz bir elbiseyle, seradan geliyor ya da atıyla konuşuyor. Onu görüyorum, bugün öğleden sonra da gördüm, seni beklerken kısa bir süre uyuyakaldığımda. Uykuyla uyanıklık arasında gördüm" diyor mahcup bir edayla; yaşlı bir adam. "Resimler gördüm, eski, çok eski devirlerden. Ve uzun zamandır kalbimle bildiğim şeyi bugün öğleden sonra aklımla da kavradım: Sadakatsizliği, aldatmayı, ihaneti. Bunu anladım da bu konuda ne söyleyebilirim ki? İnsan yavaş yavaş yaşlanır: Önce hayattan ve insanlardan alınan zevk yaşlanır, bilirsin, yavaş yavaş her şey fazlasıyla gerçek olur, her şeyin anlamını anlarsın, her şey ürkütücü bir sıkıcılıkla tekrar eder. Bu da yaşla ilgili. Bir bardağın sadece bir bardak olduğunu bilirsin. Ve bir insan, zavallı, o da ne yaparsa yapsın sadece ölümlü bir insan. Ardından beden yaşlanır; bir anda değil, hayır, önce gözler, bacaklar ya da kalp yaşlanır. İnsan parça parça yaşlanır. Ve sonra bir anda ruh yaşlanmaya başlar; çünkü beden yaşlanmış olabilir ama ruhun hâlâ kendi arzuları, kendi anıları vardır, hâlâ arar, hâlâ sevinir, hâlâ neşe arzusu duyar. Ve neşe arzusu bitince geriye sadece anılar ya da kibir kalır; işte o zaman insan gerçekten yaşlıdır, nihai olarak. Günün birinde uyanıp gözlerini ovuşturur: Ne için uyandığını bilmez. Günün ne

getireceğini fazla iyi bilir: İlkbahar ya da kış, hayatın formaliteleri, hava durumu, gündelik hayat rutini. Artık şaşırtıcı bir şey yaşanamaz: Beklenmedik, alışılmadık, korkunç olan bile şaşırtmaz, çünkü insan bütün değişiklikleri bilir, hepsini hesaba katar, iyi ya da kötü hiçbir şey istemez. Yaşlılık işte budur. Kalpte hâlâ bir şey yaşar, bir anı, bir şekilde bir yaşam amacı, insan birini tekrar görmek ister, bir şey daha söylemek ya da öğrenmek ister ve o anın geleceğini bilir ama sonra birden, gerçeği öğrenmek ve ona cevap vermek insanın beklemekle geçen yıllarda sandığı kadar önemli olmayıverir. Yavaş yavaş dünyayı anlar ve sonra ölür. Olayları ve insanların motivasyonlarını. Bilinçdışının işaret dilini... Çünkü insanlar düşüncelerini işaret diliyle aktarırlar, hiç dikkatini çekti mi? Sanki temel meselelerden yabancı bir dilde, Çince bahsediyorlarmış gibi; ve biz bu dili gerçeğin diline çevirmek zorunda kalırız. Kendileri hakkında hiçbir şey bilmezler. Hiç durmadan, sadece ihtiyaçlarından bahsederler ve bunu yaparken kendilerini tasvir etmiş olurlar; şuursuzca ve umutsuzca. İnsanların yalanlarıyla tanışınca, daima düşündüklerinden ve gerçekten istediklerinden farklı şeyler söylemelerine dikkat edip bununla eğlenmeye başlayınca, hayat neredeyse ilginçleşir. Derken günün birinde gerçeğin bilgisi gelir ve o da yaşlılık ve ölümün eşanlamlısıdır. Fakat artık bu da acı vermez. Krisztina beni aldattı; ne ahmakça bir söz! Ve aksi gibi seninle aldattı; ne zavallı bir isyan! Evet, bana öyle şaşkın bakma; bunu acımayla söylüyorum. Daha sonra, zaman bu gemi kazasının kalıntılarını, ihanetin işaretlerini benim yalnız adama sürüklediği için çok şey öğrenip her şeyi anladığımda, acımayla dönüp geçmişe baktım ve sizi gördüm, iki isyankârı, karımı ve dostumu; bana vicdan azabıyla sarsılarak, kendini suçlamalarla kaskatı kesilerek, inatçı bir tutkuyla tutuşarak, mutsuzluk içinde, ölümüne isyan edişinizi... Zavallılar! diye düşündüm. Üstelik sadece bir kez de değil. Buluşmalarınızın ayrıntılarını kafamda canlandırdım; gizli buluşmanın neredeyse imkânsız olduğu küçük bir şehrin sınırında bir evde, gemideymiş gibi o birlikte bir yere kapatılmışlık, bir yandan da o sıkıntılı göz önünde olma, bütün adımları, bütün bakışları hizmetkârlar, emir erleri ve bütün çevre tarafından sinsi bir şüpheyle gözlendiği için bir dakika huzur vermeyen o aşk, o titreme, benimle oynadığınız o saklambaç, ata binme, tenis oynama ya da müzik kisvesi altındaki o on beş daki-

kalar, avlak bekçilerimin her tür av hayvanına dikkat ettikleri ormandaki o yürüyüşler... Beni düşündüğünüzde kalplerinizi dolduran nefreti tasavvur ediyorum, her adımda otoriteme tosladığınızda, kocanın, toprak sahibinin, soylunun otoritesine, toplumsal ve maddi üstünlüğüme, yığınla uşağıma ve özellikle en güçlüsüne: Bütün aşkın ve bütün nefretin ötesinde, size bensiz ne yaşayabileceğinizi ne de ölebileceğinizi bilmenizi emreden bağımlılığa. Sizi mutsuz âşıklar, beni aldatabildiniz ama atlatamadınız; başka tür bir insan olabilirim ama yine de biz üçümüz, fizik kanunlarına göre kristaller gibi birbirimize bağlıyız. Ve bir sabah beni öldürmek istediğinde tüfeği tutan elin gevşiyor, çünkü bu telaşa, bu saklambaca, bu eziyete artık dayanamıyorsun. Ne yapacaktın ki? Krisztina'yla kaçacak mıydın? Rütbenden vazgeçmek zorundaydın, yoksuldun, Krisztina da yoksuldu, benden de hiçbir şey alamazdınız, hayır, onunla kaçamazsın, yaşayamazsın, evlenemezsin, sevgilisi olarak kalmak da çok tehlikeli, ölümden daha tehlikeli: İhanete uğramayı ve foyanın meydana çıkmasını devamlı hesaba katman gerek, bana hesap vermek zorunda kalmaktan korkman gerek; aksi gibi de bana, dostuna, kardeşine. Bu tehlikeye uzun süre dayanamıyorsun. Ve günün birinde, zamanı geldiğinde ve bu bir şekilde aramızda hissedilir olduğunda tüfeği doğrultuyorsun; sonradan o anı düşündüğümde sana daima samimiyetle acıdım. Yakın olduğun birini öldürmek son derece zor ve eziyetli bir görev olmalı" diyor önemsemeden. "Sen bunu yapacak kadar güçlü değilsin. Ya da uygun an geçiyor ve artık yapamıyorsun. Çünkü böyle bir şey de var, uygun an: Zaman bir şeyleri getirip götürüyor, kendiliğinden; sadece biz eylem ve olayları zamanın içine yerleştiriyor değiliz. Tek bir an, zamanın belli bir noktası bir fırsat yaratabilir; o geçti mi artık hiçbir şey yapamazsın. Tüfeği tutan elin iniyor. Ve ertesi sabah Tropiklere gidiyorsun."

Dikkatle tırnaklarını inceliyor.

"Bizse burada kaldık," diyor sanki bu daha önemliymiş gibi hâlâ tırnaklarına bakarak, "biz, Krisztina ve ben burada kaldık. Buradayız; ve her şey gün ışığına çıkıyor, kuralına uygun ve esrarengiz bir şekilde, zaten kimse sırrı konuşmasa ve açık etmese bile insanlar arasında haberler böyle yayılır, dalga dalga. Her şey gün ışığına çıkıyor, çünkü sen gittin ve biz burada kaldık, hayatta kaldık: Ben o anı kaçırdığın ya da o an seni kaçırdığı için –ikisi aynı kapıya

çıkar– Krisztina da ilk başta başka şansı olmadığından; beklemek zorunda kalıyor, sırf senin ve benim, bağlı olduğu ve yolundan çekilen iki erkeğin susup susmadığını öğrenmek için bile olsa; bu suskunluğun gerçek anlamını görmek ve anlamak için bekliyor. Sonra da ölüyor. Bense burada kalıyorum, her şeyi biliyorum ve yine de bir şeyleri bilmiyorum. Şimdi sorunun cevabını alacağım an geldi. Lütfen cevap ver: Krisztina beni o sabah avda öldürmek istediğini biliyor muydu?"

Bu soruyu nesnel ve alçak bir sesle ama sesinde yetişkinlerden yıldızların ve uzak ülkelerin sırlarını öğrenmeyi uman çocukların gergin merakıyla soruyor.

18

Misafir kımıldamıyor. Başı ellerinin arasında, dirseklerini koltuğun kollarına dayamış. Derin bir nefes alıyor, öne eğiliyor, eliyle alnını sıvazlıyor. Cevap verecek oluyor ama general onu durduruyor: "Bağışla" diyor. "Görüyorsun işte, nihayet söyledim" diye devam ediyor acele ve telaşla, özür dilemek istercesine. "Söylemek zorundaydım ve şimdi, ağzımdan çıkınca, doğru şekilde sormadığımı, seni müşkül durumda bıraktığımı hissediyorum; çünkü cevap vermek, gerçeği söylemek istiyorsun, oysa ben soruyu doğru sormadım. Kulağa suçlama gibi geliyor. İtiraf etmek zorundayım ki geçen yıllarda, sabah ormanındaki o anın sadece tesadüfün, fırsatın, yeraltı seslerinin aniden doğurduğu bir fikir olmadığı şüphesinden tam olarak kurtulamadım; hayır, o anı hazırlayan, güpegündüz yaşanmış başka soğukkanlı anlar olduğu şüphesi bana işkence ediyor. Çünkü Krisztina senin kaçtığını öğrenince 'Korkak' dedi. Başka bir şey söylemedi; ondan duyduğum son kelime buydu, aynı zamanda da senin hakkında dile getirdiği son yargı. Orada bu kelimeyle baş başa kalıyorum. Korkak; neden? diye düşünüp duruyorum daha sonra, çok sonra. Ne için fazla korkaktı? Hayat için mi? Üç kişilik hayatımız için mi, yoksa ikinizin ayrı hayatı için mi? Ölüm için mi fazla korkak? Krisztina'yla yaşamaya da ölmeye de cesaret edemedi mi? Yoksa bunu istemedi mi? Böyle düşünüp

duruyorum. Yoksa başka bir şey için mi fazla korkak, hayat için değil, ölüm için değil, kaçmak için değil ve ihanet için de değil, Krisztina'yı elimden almak için de değil, Krisztina'dan vazgeçmek için de değil, hayır; sadece karımla en yakın dostumun tasarlayıp konuştukları, polis tarafından tespit edilebilecek basit bir suç için fazla korkak olabilir mi? Acaba plan sen fazla korkak olduğun için mi bozuldu? Hayatta cevabını almak istediğim soru işte bu. Fakat az önce doğru soramadım, bağışla; o yüzden cevap vermeye kalktığında seni konuşturmadım. Çünkü insanlığın ve evrenin bakış açısına göre bu cevap önemli değil ama bilmek isteyen benim için, sonunda ve nihayet seni korkaklıkla suçlayan kişi toprak olduktan sonra, ne için fazla korkak olduğunu bilmek isteyen tek bir insan için önemli. Çünkü bu cevap sorularımın sonuna bir nokta koyarsa gerçeği biliyor olacağım; bu ayrıntıyı tam bir kesinlikle öğrenemezsem de hiçbir şey bilmiyor olacağım. Kırk bir yıldır hiçbir şey ve her şey arasında yaşıyorum ve senin dışında kimse bana yardım edemez. Böyle ölmek istemiyorum. O zaman kırk bir yıl önce, Krisztina'nın tespit ettiği gibi korkaklık etmemen daha hayırlı ve insanlık onuruna yakışır olurdu; evet, zamanın silemediğini bir kurşunun silmesi daha insani olurdu: İkinizin birlikte iş çevirip beni öldürmeyi planladığınız ve senin bunu gerçekleştiremeyecek kadar korkak olduğun şüphesini. Bilmek istediğim bu. Gerisi sadece kelimeler, uydurma kalıplar: Aldatma, aşk, suçlar, dostluk; bu sorunun aydınlatma kuvveti karşısında hepsi soluyor, üzerinde zamanın gölgesi olan ölüler ve resimler gibi rengi gidiyor. İlişkinizin gerçekte nasıl olduğu artık beni ilgilendirmiyor, bilmek istemiyorum, ayrıntıları öğrenmek istemiyorum, 'Neden' ve 'Nasıl' beni artık ilgilendirmiyor. İki insan arasında, bir kadınla bir erkek arasında 'Neden' ve 'Nasıl' zaten daima acınacak kadar aynıdır. Konstelasyon küçümsenecek basitliktedir. 'Şundan' ve 'Şöyle', çünkü mümkündü ve olabildi; gerçek bu. Sonunda daha hâlâ ayrıntıları eşelemenin bir anlamı yok. Fakat insan esas olanı, gerçeği ortaya çıkarmak istemeli, istemek zorunda, çünkü yoksa ne için yaşadı ki? Kırk bir yıla ne için katlandı? Yoksa seni niye bekledim; üstelik sadakatsiz kardeşi, kaçak dostu bekler gibi beklemedim, hayır, aynı anda yargıç ve kurbanmış ve sanığı beklermiş gibi bekledim. Ve şimdi karşımda oturuyor, soruyorum ve cevap vermek istiyor. Fakat acaba doğru mu sordum, onun, suçlunun ve sanığın da eğer

gerçeği söylemek istiyorsa bilmesi gereken her şeyi söyledim mi? Çünkü görüyorsun ya, Krisztina da cevap verdi; sadece ölümüyle değil. Bir gün, ölümünden yıllar sonra, bir gece –senin için çok kritik bir gece, av gününün gecesi– çalışma masasının çekmecesinde boş yere aradığım sarı kadife kaplı günlüğü buldum. Bir şekilde ortadan kaybolmuştu, ertesi gün sen gittin ve ben Krisztina'yla bir daha konuşmadım. Sonra o öldü, sen uzaklarda yaşıyordun, ben bu evde yaşıyordum; çünkü Krisztina'nın ölümünden sonra, dünyaya geldiğim ve atalarımın da yaşayıp öldüğü odalarda yaşayıp ölmek istediğim için buraya çekilmiştim. Öyle de olacak, çünkü her şeyin bizim irademizden bağımsız kendi düzeni var. Fakat günlük, sarı kadife kaplı günlük, bu tuhaf 'dürüstlük defteri', Krisztina'nın gizli yaradılışının, aşkının, ümitsizliklerinin mutlak bir açıklıkla yazılmış bu ürkütücü itirafı da kendi esrarengiz tarzında yaşadı. Yaşadı ve onu çok sonra bir gün Krisztina'nın eşyasının arasında, annesinin fildişine yapılmış resmini, babasının mühür yüzüğünü, kurutulmuş bir orkideyi –bunu ona ben vermiştim– ve mavi bir kurdeleyle bağlı bu günlüğü sakladığı bir kutuda buldum. Kurdeleyi babasının yüzüğüyle mühürlemişti. İşte günlük burada" diyor ve günlüğü çıkarıp dostuna uzatıyor. "Krisztina'dan kalan bu. Kurdeleyi kesmedim, çünkü bunun için yazılı yetkim yoktu, bu mirasın yanına kullanma kılavuzu koymamış, dolayısıyla mezarın öbür tarafından bu itirafı bana mı yoksa sana mı yolladığını bilemezdim. Muhtemelen gerçek bu günlükte, çünkü Krisztina hiç yalan söylememiştir" diyor sert ve hürmet dolu bir sesle.

Fakat dostu elini günlüğe uzatmıyor.

Başı ellerinin arasında, kımıldamadan oturmuş, mavi kurdelesi ve mavi mührüyle sarı kadife kaplı, ensiz günlüğe bakıyor. Hiç kımıldamıyor, kirpiği bile oynamıyor.

"Krisztina'nın mesajını beraber okuyalım ister misin?" diye soruyor general.

"Hayır" diyor Konrád.

"İstemiyor musun" diye soruyor general amir gibi soğuk ve tepeden bir tavırla, "yoksa cesaret mi edemiyorsun?"

Uzun saniyeler boyunca günlüğün üzerinden birbirlerinin gözünün içine bakıyorlar; general onu hâlâ Konrád'a uzatıyor. Ve eli titremiyor.

"Bu soruya" diyor misafir, "cevap vermiyorum."

"Anlıyorum" diyor general ses tonunda tuhaf bir memnuniyetle.

Ensiz günlüğü yavaş bir hareketle kor ateşin içine atıyor. Ateş siyah siyah yanmaya başlıyor, kurbanını alıyor, günlüğün malzemesini yavaş yavaş ve tüterek içine çekiyor, küllerde küçük alevler parlıyor. Ateşin adeta bu beklenmedik ganimete sevinmiş gibi alevlenmesini, canlanmasını, tarazlanmaya ve titreşmeye başlamasını hiç kımıldamadan izliyorlar; alevler yükseliyor, mührün mumu eridi bile, sarı kadife acı bir dumanla yanıyor, fildişi rengi sayfalar görünmez bir el tarafından çevriliyor, birden alevlerin arasında Krisztina'nın el yazısı beliriyor, toprak olmuş bir elin vaktiyle kâğıda döktüğü sivri harfler; şimdi o harfler, o kâğıt, o günlük de bir zamanlar bunları yazan el gibi kül oluyor. Sadece kor ateşin ortasında siyah küller kalıyor; hareli kumaştan yapılmış yas bandı gibi ipeksi.

Dikkatle ve tek kelime etmeden buna, bu siyah ipek küllere bakıyorlar.

"Şimdi," diyor general, "sorumu cevaplayabilirsin. Artık senin aleyhine ifade verebilecek görgü tanıkları yok. Krisztina beni o sabah avda öldürmek istediğini biliyor muydu? Cevap verecek misin?"

"Şimdi artık bu soruya da cevap vermeyeceğim" diyor Konrád.

"Peki" diyor general boğuk ve bir şekilde kayıtsız bir sesle.

19

Oda soğudu. Henüz gün ağarmadı ama yarı açık pencereden gelen, sabahın erken saatlerinin taze, hafif kekik kokulu esintisi hissediliyor. General üşüyerek ellerini ovuşturuyor.

Şimdi, şafak sökerken, ikisi de çok yaşlı görünüyorlar. İskelet evlerinin takır tukur sakinleri gibi sarı ve kemikli.

Birden misafir mekanik bir hareketle elini kaldırıyor ve yorgun bir ifadeyle kolundaki saate bakıyor.

"Sanırım" diyor alçak bir sesle, "her şeyi konuştuk. Gitme vaktim geldi."

"Gitmek istiyorsan" diyor general nazikçe, "buyur, araba bekliyor."

İkisi de ayağa kalkıyor, istemsizce şömineye yaklaşıyor, zayıf ellerini sönmüş ateşin korunda ısıtmak için öne eğiliyorlar. Soğuktan donduklarını ancak şimdi fark ediyorlar; gece hava beklenmedik şekilde soğumuş, yakınlardaki elektrik santralinde ışıkları kesen fırtına şatoya teğet geçmiş.

"O zaman Londra'ya dönüyorsun" diyor general kendi kendine konuşuyormuş gibi.

"Evet" diyor misafir.

"Orada mı yaşamak istiyorsun?"

"Yaşamak ve ölmek" diyor Konrád.

"Evet" diyor general. "Tabii. Yarın da kalmak istemez misin? Bir şeylere bakmak? Biriyle görüşmek? Daha mezarı bile görmedin. Nini'yi de" diyor kibar bir şekilde.

Sanki veda için doğru kelimeleri arıyormuş da bulamıyormuş gibi duraksayarak konuşuyor. Fakat misafir sakin ve dostça tavrını koruyor.

"Hayır" diyor. "Hiçbir şeyi ve hiç kimseyi görmek istemiyorum. Nini'ye selamlarımı ilet" diyor nazikçe.

"Teşekkürler" diyor general. Kapıya gidiyorlar.

General elini kapının koluna koyuyor. Böyle karşılıklı duruyorlar; adabı muaşerete uygun şekilde, hafif öne eğik, vedalaşmaya hazır. İkisi de odada şöyle bir etrafına bakıyor; bir daha –ikisi de bunu hissediyor– buraya hiç girmeyeceklerini bilerek. General bakarken bir şey arıyormuşçasına gözlerini kırpıştırıyor.

"Mumlar" diyor dalgın dalgın, bakışları şömine rafında tüten mumlara takılınca. "Baksana, mumlar sonuna kadar yanmış."

"İki soru" diyor Konrád birden boğuk bir sesle. "İki sorudan söz ettin. Diğeri ne?"

"Diğeri mi?" diyor general. Gecenin gölgelerinden ve yerin kulağı olmasından korkan iki suç ortağı gibi birbirlerine doğru eğiliyorlar. "İkinci soru mu?" diye tekrarlıyor general fısıldayarak. "İyi de sen ilkine bile cevap vermedin... Bak," diyor çok alçak bir sesle, "Krisztina'nın babası beni hayatta kalmakla suçladı. Her şeyi atlatıp hayatta kaldın; kastettiği buydu. Çünkü insan sadece ölümüyle cevap vermez. Ölüm iyi bir cevap. İnsan hayatta kalarak da cevap verir. Biz ikimiz bu kadından sonra hayatta kaldık" diyor samimi bir şekilde. "Sen çekip giderek, ben de burada kalarak. Hayatta kaldık; korkak ya da kör, kırgın ya da kurnaz, her halükârda hayatta kaldık.

Bunun için sebeplerimiz olduğunu düşünmüyor musun? Ona mezarın ötesinde de bir sorumluluk borçlu olduğumuzu düşünmüyor musun; o ki biz ikimizden daha fazla ve insaniydi: Fazlaydı, çünkü öldü ve dolayısıyla ikimize cevap vermiş oldu, bizse hayatta kaldık ve bu mazur gösterilemez. Gerçekler bunlar. Birinden sonra hayatta kalan daima ihanet edendir. Hayatta kalmamız gerektiğini hissettik ve bu mazur gösterilemez, çünkü o bunun üzerine öldü. Senin gitmen üzerine, benim kalmam ama hiçbir zaman ona yaklaşmamam üzerine, ait olduğu biz iki erkeğin bir kadının katlanabileceğinden daha alçak, gururlu, korkak, kibirli ve suskun olmamız üzerine; ondan kaçtık ve yaşamayı sürdürerek ona ihanet ettik. Gerçek bu. Bunu bilmelisin; Londra'da, yalnız geçen son anlarında, her şey biterken. Ben de bunu bu evde bileceğim; şimdiden biliyorum. Uğruna öldürebileceğin birinden sonra hayatta kalmak, ölümüne yakın olduğun birinden sonra hayatta kalmak; bu, hayatın tespit edilemeyecek gizli suçlarından biri. Kanun kitapları bu suçu bilmez. Biz ikimizse biliyoruz" diyor kuru bir sesle. "Ayrıca şunu da biliyoruz ki bütün o kırgın, korkak, kibirli kurnazlığımızla kazanmış değiliz, çünkü o öldü, biz yaşıyoruz ve biz üçümüz bir bütünüz, öyle ya da böyle, yaşamda da ölümde de. Bunu anlamak çok zor ve insan anladığında, üzerine tuhaf bir huzursuzluk çöküyor. Ondan sonra yaşadın da ne oldu, ne kazandın? Can sıkıcı durumlardan mı kurtulmuş oldun? Mesele hayatın gerçeği, yani yeryüzünde seni ilgilendiren bir kadının yaşadığı ve bu kadının, dostun olarak aynı şekilde seni ilgilendiren adamın karısı olduğu gerçeğiyse, durumlar dediğin nedir ki? İnsanların bu konuda ne düşündüklerinin önemi var mı? Hayır" diyor. "Sonunda dünyanın hiçbir kıymeti yok. Kıymeti olan sadece kalplerimizde kalan."

"Kalplerimizde ne kaldı?" diye soruyor misafir.

"İkinci soru" diye cevap veriyor general. Kapının kolunu bırakmıyor. "İkinci soru, yani kurnazlığımız, kibrimiz ve küstahlığımızla kazandığımız şey. İkinci soru bu: Acaba hayatımızın gerçek içeriği ölü bir kadına duyduğumuz bu ıstıraplı arzu değil miydi? Biliyorum, zor bir soru. Ben bunu cevaplayamıyorum. Her şeyi yaşadım, her şeyi gördüm ama bu soruyu cevaplayamıyorum. Barışı gördüm, savaşı gördüm, ihtişamı ve sefaleti gördüm, senin nasıl korkak ve benim nasıl kibirli olduğumuzu gördüm, mücadeleyi ve uzlaşmayı gördüm. Fakat belki de varoluşumuzun temelinde, bütün davranış-

larımızın anlamı bizi birine zincirleyen bir bağda yatıyordu; bağ ya da tutku, ne dersen de. Soru bu mu? Evet, bu. Bana," derken o kadar alçak sesle konuşuyor ki, sanki arkasındaki birinin duymasından korkuyor, "bu konuda ne düşündüğünü söylemeni istiyorum. Sence de hayatın anlamı sadece günün birinde kalplerimizi, ruhlarımızı ve bedenlerimizi gezip sonra da ebediyen yanan bir tutkuda olabilir mi? Arada ne yaşanırsa yaşansın? Ve bunu yaşadıysak belki yine de boşuna yaşamamış olabilir miyiz? Tutku bu kadar derin, bu kadar zalim, bu kadar muhteşem, bu kadar gayriinsani mi? Ve acaba bir kişiye değil de sadece arzunun kendisine mi yönelik? Soru bu. Yoksa acaba yine de bir kişiye, ister iyi ister kötü olsun daima ve ebediyen sadece o bir tek gizemli kişiye yönelik ve bizi ona bağlayan tutkunun yoğunluğu onun özelliklerinden ve davranışlarından bağımsız mı? Cevap verebiliyorsan ver" diyor daha yüksek, talepkâr bir sesle.

"Bunu bana neden soruyorsun?" diyor öteki sakince. "Öyle olduğunu çok iyi biliyorsun."

Birbirlerini tepeden tırnağa süzüyorlar.

General zorlukla nefes alıyor. Kapı kolunu indiriyor. Büyük merdiven boşluğunda gölgeler uçuşuyor, lambalar sallanıyor. İki adam tek kelime etmeden merdiveni iniyor, uşaklar ellerinde mumlar, misafirin pardösüsü ve şapkası, aceleyle yanlarına geliyorlar. Kanatlı kapının önündeki çakıl taşlarının üzerinde arabanın tekerlekleri gıcırdıyor. Hiçbir şey söylemeden, sessiz bir tokalaşmayla vedalaşıyor ve ikisi de yerlere kadar eğiliyorlar.

20

General odasına doğru gidiyor. Koridorun sonunda onu sütanne bekliyor.

"Sakinleştin mi?" diye soruyor.

"Evet" diyor general.

Birlikte odaya çıkıyorlar. Sütanne yataktan yeni kalkmış ve sabahın erken saatlerindeki işlerine yetişecekmiş gibi çevik, küçük adımlarla ilerliyor. General bastonuna dayanarak, ağır ağır hareket

ediyor. Resimlerin arasından geçiyorlar. General Krisztina'nın portresinin yerini gösteren beyaz lekenin önünde duruyor.

"Artık" diyor, "resmi yerine asabilirsin."

"Evet" diyor sütanne.

"Bir anlamı kalmadı" diyor general.

"Biliyorum."

"İyi geceler Nini."

"İyi geceler."

Sütanne yukarı uzanarak, derinin kemiğe sarı ve buruşuk bir şekilde yapıştığı küçük eliyle ihtiyar adamın alnında istavroz çıkarıyor. Birbirlerine öpücük veriyorlar. Tuhaf, kısa, acemice bir öpücük bu; biri görse güler. Fakat her öpücük gibi bu da bir cevap; kelimelere dökülemeyecek bir soruya verilmiş, garip ama müşfik bir cevap.

ROMAN

"Bu soruyu ancak sen cevaplayabilirsin ve şimdi, bütün bunlar geçip gittiğine göre, aslında cevapladın: Hayatınla. İnsan önemli soruları sonunda daima bütün hayatıyla cevaplar."

İkinci Dünya Savaşı ortalığı kasıp kavururken artık yaşlanmış ve münzevi bir hayat sürmekte olan General Henrik tam kırk bir yıl önce bir anda ortadan kaybolan gençlik arkadaşını beklemektedir. Çocukluğunda ve gençliğinde sıkı bağlar kurduğu bu dostun ölmeden önce yanıtlaması gereken sorular vardır.

İlk kez 1942'de yayımlanan ama asıl yazarın ölümünden sonra keşfedilerek birçok dile çevrilen MUMLAR SONUNA KADAR YANAR Márai'nin kuşkusuz en çok ses getiren romanı.

Dostluk, kıskançlık, ihanet ve insan doğası üzerine uzun süre unutulmayacak bir meditasyon.

Dipten akan bir gerilim ve zarif biçimde örülmüş moral ve metafizik sorgulamalardan oluşan çerçevesiyle parlak bir roman.

The New York Times Book Review

Sándor Márai insana rahat vermeyen, muhteşem bir hayalet romanı yazmış; hakikati kendileri için bir arafa dönüştüren sağ kalanların ağıtı...

Thomas Wirtz, *Frankfurter Allgemeine*

yapikrediyayinlari.com.tr

ISBN 978-975-08-6416-2

9 789750 864162

